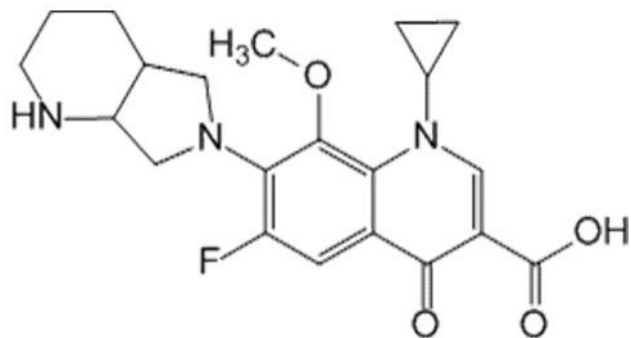
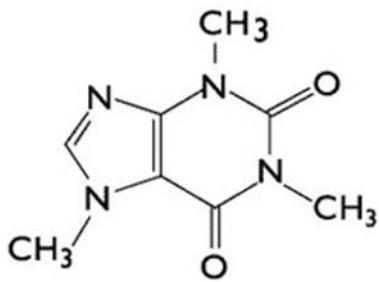




# ქიმიური უსაფრთხოების ტერმინების განმარტებითი ლექსიკონი

## GLOSSARY OF TERMS ON CHEMICAL SAFETY



თბილისი  
2017 წელი

## წინასწარმართვა

ქიმიური უსაფრთხოების განმარტებითი ლექსიკონი განკუთვნილია მათთვის, ვისაც შეხება აქვს ქიმიურ ნივთიერებებთან, ახორციელებს კონტროლს ქიმიური ნივთიერებების უსაფრთხო გამოყენებაზე, გეგმავს პროფილაქტიკურ ღონისძიებებს მათი მავნე ზემოქმედების თავიდან ასაცილებლად და ა.შ.. ლექსიკონი ძირითადად, გათვალისწინებულია ჯანდაცვის, სოფლის მეურნეობის, მრეწველობის, საზოგადოებრივი და გარემოს დაცვის სფეროში ქიმიური უსაფრთხოების საკითხებზე მომუშავეების, ტოქსიკოლოგების, ქიმიკოსებისა და სტუდენტებისათვის.

ლექსიკონი მომზადდა ნ. მახვილაძის სახ. შრომის მედიცინისა და ეკოლოგიის ს/კ ინსტიტუტის ქიმიური უსაფრთხოების ჯგუფის მიერ “პროფესიულ დაავადებათა პრევენცია” - სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში ლ. საყვარელიძის სახ. დაავადებათა კონტროლის ეროვნული ცენტრის თანადგომით პროექტის „საშიში ქიმიური ნივთიერებების შესახებ საკანონმდებლო და სამოქმედო ჩარჩოების შემუშავება ინფორმაციის შეგროვებისა და გაზიარების მიზნით საქართველოში“ საფუძველზე, WHO CO, UBA, WHO ECE ფინანსური მხარდაჭერით.

წინამდებარე გამოცემა წარმოადგენს პირველ ქართულენოვან ლექსიკონს ქიმიური უსაფრთხოების საკითხებზე. იგი შედგენილია შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის (ILO), ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციისა (WHO) და ქიმიური უსაფრთხოების საერთაშორისო პროგრამის (IPCS) ერთობლივი პუბლიკაციის „GLOSSARY OF TERMS ON CHEMICAL SAFETY, 2004“, აგრეთვე, REACH, 2006; GHS/CLP, 2015 განმარტებებისა და აბრევიატურების საფუძველზე.

იმედია, ეს ნაშრომი სასარგებლო იქნება ფართო საზოგადოებისათვის და ხელს შეუწყობს ქვეყანაში ქიმიური ნივთიერებების უსაფრთხო გამოყენებას.

**ავტორთა ჯგუფი:** ინგა ღვინერია, ნანა გაბრიაძე, მანანა ჟურული, თამარ ონიანი, ვალერიან სააკაძე, რუსუდან ჯავახიძე, ირმა გურგულიანი, ავთანდილ დოლიძე, რიმა ბერიაშვილი

## INTRODUCTION

GLOSSARY OF TERMS ON CHEMICAL SAFETY is written to aid those who have frequent contact with chemicals, monitor their safe application, plan preventive activities to avoid their adverse effects, etc. The dictionary is mostly destined for the officials working on the issues of chemical safety at public health services, in main branches of industry and agriculture, in the spheres of public safety and environmental protection, as well as for the toxicologists, chemists, and students.

The dictionary was prepared by the group of chemical safety at N. Makhviladze Scientific-research Institute of Labor Medicine and Ecology in the frame of State Programme - "Prevention of Occupational Diseases", with the support of L. Sakvarelidze National Centre for Disease Control and Public Health, in the framework of the project "Development of Legislative and Operational Framework for Collection and Sharing Information on Hazardous Chemicals in Georgia", and the financial support provided by WHO CO, UBA, WHO ECE .

The publication represents the first Georgian dictionary regarding the issues of chemical safety. It was accomplished on the basis of the joint publication "GLOSSARY OF TERMS ON CHEMICAL SAFETY, 2004" of the International Labor Organization (ILO), the World Health Organization (WHO) and International Program of Chemical Safety (IPCS); Definition and abbreviation of REACH, 2006, GHS/CLP, 2015 have been used in preparation of the Glossary.

We greatly hope that the publication will be useful for the whole society and help to provide secure application of hazardous chemicals in Georgia.

**Group of Authors:** Inga Gvineria, Nana Gabriadze, Manana Juruli, Tamar Oniani, Valerian Saakadze, Rusudan Javakhadze, Irma Gurguliani, Avtandil Dolidze, Rima Beriashvili

## შესავალი

დღეისთვის, მთელ მსოფლიოში ქიმიური უსაფრთხოების უზრუნველყოფა და ქიმიური ზემოქმედების რისკის მინიმიზაცია მეტად აქტუალურია, რადგან ქიმიური ნივთიერებებით გამოწვეული დაავადებების ტვირთი გლობალურ კონტექსტში რჩება მრავალმხრივი განხილვისა და აქტივობის საგნად. ამ მიმართებით ერთ-ერთ უმთავრეს ამოცანას წარმოადგენს ქიმიური უსაფრთხოების საკითხებზე არსებულ მონაცემთა შეგროვება და ეკონომიკის სხვადასხვა სფეროსა და ქვეყნებს შორის ინფორმაციის გაცვლა, გამოცდილებისა და ცოდნის გაზიარება, საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება.

ჯანმო-ს მონაცემებით, ქიმიური ნივთიერებები წარმოადგენს ნაადრევი სიკვდილიანობის 4,9 მლნ შემთხვევის (8,3 % საერთო რიცხვიდან) და 86 მლ „ჯანმრთელი ცხოვრების“ დაკარგული წლების მიზეზს.

საქართველოში გადახედვის პროცესშია ქიმიური უსაფრთხოების მარეგულირებელი ნორმატიულ-სამართლებრივი ბაზა, მიმდინარეობს ჰარმონიზაცია საერთაშორისო კანონმდებლობასთან, შეთანხმებებსა და ხელშეკრულებებთან, დაიწყო ტექნიკური რეგლამენტების შემუშავება გაერთიანებული ერების „ქიმიკატების კლასიფიკაციისა და ეტიკეტირების გლობალური ჰარმონიზებული სისტემისა (GHS)“ და ევროკავშირის „ნივთიერებებისა და ნარევების კლასიფიკაციის, ეტიკეტირებისა და შეფუთვის CLP რეგულაციის“ საფუძველზე.

ქიმიური უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ეფექტურობა დიდად არის დამოკიდებული სპეციალისტების და ფართო საზოგადოების შესაბამის ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე. ამ მხრივ, ინფორმაციის თუ სამეცნიერო პუბლიკაციების ნაკადი ძირითადად თავმოყრილია ინგლისურენოვან წყაროებში.

აქედან გამომდინარე, ქიმიურ უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული საერთაშორისო ტერმინოლოგიის და მიდგომების ადაპტირება, ქართულენოვანი ლექსიკონის შედგენა წარმოადგენს ერთ-ერთ გადაუდებელ აუცილებლობას.

ქიმიური უსაფრთხოების ტერმინოლოგიის საფუძველი მრავალი სხვადასხვა წყაროა. იგი მოიცავს მედიცინას, ტოქსიკოლოგიას, ფარმაკოლოგიას, ეპიდემიოლოგიას, ეკოტოქსიკოლოგიას და მცენარეთა დაცვას. ტერმინოლოგია იხვეწება არათანმიმდევრულად, ხდება ერთი რომელიმე ტერმინის სხვადასხვა ტერმინებად გარდაქმნა, რომლებიც ზოგჯერ ენაცვლება ან წინააღმდეგობაშიც კი მოდის ერთმანეთთან. ყოველივე ეს სირთულეს ქმნის მათი სხვა ენებზე გადატანისას.

საერთაშორისო კომუნიკაციის გასაადვილებლად, წინამდებარე ლექსიკონში გამოყენებულია სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ აქამდე განსაზღვრული და ფორმულირებული ტერმინოლოგია. თუმცა, მეორე მხრივ, ეს ლექსიკონი არ არის არც სტატიკური, არც დამტკიცებული ტერმინოლოგიის ჩამონათვალი. მისი ფუნქციაა, გაუადავილოს მკითხველს ხშირად გამოყენებული ტერმინების განსაზღვრა.

ავტორები დიდ მადლობას მოახსენებენ განმარტებითი ლექსიკონის რეცენზენტებს პ.მელიქიშვილის სახ. ფიზიკური და ორგანული ქიმიის ინსტიტუტის სამეცნიერო ხელმძღვანელს პროფ. ავთანდილ დოლიძეს და თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო უნივერსიტეტის ვიცე-რექტორს, ქალბატონ რიმა ბერიაშვილს პრინციპული შენიშვნების, რჩევებისა და რეკომენდაციებისათვის.

ლექსიკონი დაზღვეული არ არის ხარვეზებისაგან. დამატებებსა და შენიშვნებს მადლიერებით მიიღებს ავტორთა ჯგუფი.

## ქიმიური უსაფრთხოების ტერმინების განმარტებითი ლექსიკონი

<b>1.</b>	<p><b>67/548 / EEC დირექტივის დანართი I:</b> 67/548 / EEC დირექტივის დანართი I შეიცავს ევროკავშირის ფარგლებში იურიდიულად სავალდებულო ნივთიერებების ან ნივთიერებების ჯგუფების ჰარმონიზებული კლასიფიკაციისა და ეტიკეტირების ნუსხას.</p>	<p><b>Annex I of Directive 67/548/EEC:</b> Annex I of Directive 67/548/EEC contains a list of harmonised classifications and labellings for substances or groups of substances, which are legally binding within the EU.</p>
<b>2.</b>	<p><b>ACGIH:</b> ამერიკის სამთავრობო სამრეწველო ჰიგიენისტთა კონფერენცია.</p>	<p><b>ACGIH:</b> American Conference of Government Industrial Hygienists</p>
<b>3.</b>	<p><b>CLP რეგულაცია:</b> ევროკავშირში GHS სისტემა განხორციელდა ნივთიერებებისა და ნარევების კლასიფიკაციის, ეტიკეტირებისა და შეფუთვის რეგულაციით (EC) No 1272/2008 („CLP რეგულაცია“), რომელიც შევიდა ძალაში 2009 წლის 9 იანვარს. CLP რეგულაციამ ჩაანაცვლა ნივთიერებების (Directive 67/548/EEC) და პროდუქტის (Directive 1999/45/EC) კლასიფიკაციის, ეტიკეტირებისა და შეფუთვის ადრინდელი წესები. GHS სტანდარტის შესაბამისად, CLP ახდენს საშიში ქიმიური ნივთიერებების იდენტიფიკაციას და ეტიკეტირების გზით აწარმოებს მომხმარებლებისთვის საფრთხის შეტყობინებას. იგი ასევე უზრუნველყოფს REACH რეგულირების მიხედვით უსაფრთხოების მონაცემების ფურცლების (SDS) შემუშავებას და ადგენს მოთხოვნებს საშიში ქიმიკატების შეფუთვაზე.</p>	<p><b>CLP Regulation:</b> The GHS has been implemented in the EU by Regulation (EC) No 1272/2008 on classification, labelling and packaging of substances and mixtures (“CLP Regulation”). The CLP Regulation entered into force on 20 January 2009. The CLP Regulation replaces previous rules on classification, labelling and packaging of substances (Directive 67/548/EEC) and preparations (Directive 1999/45/EC) after this transitional period.</p> <p>In line with the GHS standard, CLP allows for the identification of hazardous chemicals and the communication of these hazards to users through labelling. It also provides the basis for safety data sheets (SDS) regulated under the REACH Regulation, and sets requirements for the packaging of hazardous chemicals.</p>
<b>4.</b>	<p><b>CMRs:</b> (კანცეროგენული, მუტაგენური, ტოქსიკური რეპროდუქციისათვის) CMRs არის აბრევიატურა იმ ნივთიერებების/ნარევების, რომლებიც კლასიფიცირდებიან, როგორც კანცეროგენული, მუტაგენური ან ტოქსიკური რეპროდუქციისათვის.</p>	<p><b>CMRs:</b> are substances/mixtures that are classified as either Carcinogenic, Mutagenic or Reprotoxic.</p>
<b>5.</b>	<p><b>EC<sub>50</sub>:</b> ნიშნავს ნივთიერების ეფექტურ კონცენტრაციას, რომელზეც მიიღება მაქსიმალური ეფექტის 50%;</p>	<p><b>EC<sub>50</sub>:</b> means the effective concentration of a substance that causes 50 % of the maximum response.</p>
<b>6.</b>	<p><b>ES (ექსპოზიციის სცენარი):</b> დოკუმენტი, რომელიც ასახავს უსაფრთხო პირობებს ნივთიერების წარმოების და გამოყენების სასიცოცხლო ციკლის ყველა ეტაპზე.</p>	<p><b>ES (Exposure Scenario):</b> A document that outlines safe conditions for the manufacture and use of a substance during its life cycle.</p>

7.	<p><b>GHS:</b> არის გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ შემუშავებული „ქიმიკატების კლასიფიკაციისა და ეტიკეტების გლობალური ჰარმონიზებული სისტემა“. GHS გლობალურ დონეზე უზრუნველყოფს საშიში ქიმიური ნივთიერებებისა და ნარევის ფიზიკური, ეკოლოგიური და ჯანმრთელობის უსაფრთხოების შესახებ ერთიან ჰარმონიზებულ ინფორმაციას. იგი განსაზღვრავს ქიმიური ნივთიერებების კლასიფიკაციის კრიტერიუმებს ქიმიური ნივთიერებებისა და ნარევის ფიზიკო-ქიმიური, ჯანმრთელობისა და გარემოსდაცვითი რისკების მიხედვით და ხელს უწყობს ქიმიური ნივთიერებების გლობალურ ვაჭრობას. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ 2002 წელს მიღებული GHS პერიოდულად ახლდება. მას მერე, რაც 2008 წელს GHS განხორციელდა ევროკავშირში, იგი გახდა ლიდერი GHS -ს შემდგომ განახლებაში.</p>	<p><b>GHS:</b> "Globally Harmonized System of Classification and Labelling of Chemicals" developed by the United Nations. GHS provides a harmonised basis for globally uniform physical, environmental, and health and safety information on hazardous chemical substances and mixtures. It sets up criteria for the classification of chemicals for physical-chemical, health, and environmental hazards of chemical substances and mixtures and sets up standardised hazard information to facilitate global trade of chemicals. GHS was adopted by the United Nations in 2002 and is periodically updated. The implementation of the GHS in the EU in 2008 makes the EU a front-runner in its uptake.</p>
8.	<p><b>LC:</b> ლეტალური კონცენტრაცია</p>	<p><b>LC:</b> Lethal Concentration.</p>
9.	<p><b>LC<sub>50</sub> (50% ლეტალური კონცენტრაცია):</b> ნიშნავს ქიმიური ნივთიერების კონცენტრაციას ჰაერში ან წყალში, რომელიც იწვევს საცდელი ცხოველების 50%-ის სიკვდილს.</p>	<p><b>LC<sub>50</sub> (50% lethal concentration):</b> means the concentration of a chemical in air or of a chemical in water which causes the death of 50% (one-half) of a group of test animals.</p>
10.	<p><b>LC<sub>50/96 hr</sub>:</b> ლეტალური კონცენტრაცია 96 საათიან ცდამი.</p>	<p><b>LC<sub>50/96 hr</sub>:</b> Lethal concentration in a 96-hour test.</p>
11.	<p><b>LD:</b> ლეტალური დოზა</p>	<p><b>LD:</b> Lethal dose.</p>
12.	<p><b>LD<sub>50</sub>:</b> ნიშნავს ქიმიური ნივთიერების ან ნარევის ერთჯერად დოზას, რომელიც იწვევს საცდელი ცხოველების 50%-ის სიკვდილს;</p>	<p><b>LD<sub>50</sub>:</b> means the amount of a chemical, given all at once, which causes the death of 50% (one half) of a group of test animals.</p>
13.	<p><b>LOAEL:</b> ექსპერიმენტში მიღებული უმცირესი დოზე, რომელზეც აღინიშნება მავნე ეფექტი.</p>	<p><b>LOAEL:</b> Lowest-Observed-Adverse-Effect-Level; the lowest dose in an experiment which produced an observable adverse effect.</p>
14.	<p><b>LOEL:</b> ექსპერიმენტში მიღებული უმცირესი დოზე, რომელზეც აღინიშნება ეფექტი.</p>	<p><b>LOEL:</b> Lowest-Observed-Effect-Level; the lowest dose in an experiment which produced an observable effect.</p>
15.	<p><b>NOAEL:</b> მაქსიმალური დოზა, რომელზეც არ აღინიშნება მავნე ეფექტი</p>	<p><b>NOAEL:</b> No-Observed-Adverse-Effect Level; the highest dose in an experiment which did not produce an observable adverse effect.</p>
16.	<p><b>NOEL:</b> დოზა ან ექსპოზიციის დონე, რომელზეც არ აღინიშნება ტოქსიკოლოგიურად მნიშვნელოვანი მავნე ეფექტი.</p>	<p><b>NOEL:</b> The dosage or exposure level at which no toxicologically significant adverse effect(s) can be detected.</p>



17.	<b>pH:</b> წყალბად-იონის კონცენტრაცია. გამოხატავს მასალის ტუტიანობას ან მჟავიანობას	<b>pH:</b> Hydrogen ion concentration; used to express the degree of acidity or alkalinity of a material.
18.	<b>p-სიდიდე:</b> ალბათობა იმისა, რომ გამოვლენილი განსხვავება შეიძლება შემთხვევითი იყოს, რაც გულისხმობს, რომ სინამდვილეში ასეთი განსხვავება არ არსებობს. თუ ალბათობა 20 შემთხვევაში 1-ზე ნაკლებია, მაშინ P-სიდიდე 0.05-ზე ნაკლებია. შედეგი, როდესაც P-სიდიდე 0.05-ზე ნაკლებია პირობითად ითვლება "სტატისტიკურად სარწმუნოდ".	<b>p-values:</b> The probability that an observed difference could have occurred by chance, assuming that there is in fact no underlying difference between the means of the observations. If the probability is less than 1 in 20, the P value is less than 0.05; a result with a P value of less than 0.05 is conventionally considered to be 'statistically significant'.
19.	<b>REACH რეგულაციის დანართი XIV:</b> ამ დანართში ჩამოთვლილია ყველა ნივთიერება, რომელიც ექვემდებარება REACH-ის მიხედვით ავტორიზაციას. XIV დანართში ჩამოთვლილი ნივთიერების გამოყენება და ბაზარზე განთავსება აკრძალულია "რეგისტრაციის ვადის" გასვლის შემდეგ, მანამ, სანამ მისი გამოყენების ნებართვა არ იქნება მიღებული.	<b>Annex XIV of REACH :</b> Annex XIV of REACH lists all substances which are subject to authorisation under REACH. The use and placing on the market for a use of substances listed on Annex XIV is prohibited from the "sunset" date unless an authorisation has been granted for that use.
20.	<b>REACH რეგულაციის დანართი XV:</b> აცალიბებს ზოგად პრინციპებს დანართი XV-ის დოსიეს მოსამზადებლად.	<b>Annex XV of the REACH regulation :</b> lays down general principles for preparing Annex XV dossiers.
21.	<b>REACH რეგულაციის მიხედვით დოსიე:</b> სარეგისტრაციო დოსიე, რომელიც საჭიროა ნივთიერების რეგისტრაციისათვის REACH ის მოთხოვნების შესაბამისად.	<b>REACH Dossier:</b> A registration dossier required for applicable substances under the REACH regulations.
22.	<b>REACH:</b> ქიმიკატების რეგისტრაცია, შეფასება და ავტორიზაცია. 2003 წლის 29 ოქტომბერს ევროკომისიამ მიიღო ევროკავშირის წინადადება ქიმიური ნივთიერებების ახალი მარეგულირებელი ჩარჩოს შექმნის შესახებ (COM (2003) 644). შემოთავაზებული ახალი სისტემის მიხედვით, REACH (ქიმიური ნივთიერებების რეგისტრაცია, შეფასება და ავტორიზაცია), საწარმოები, რომლებიც წელიწადში აწარმოებენ ერთ ტონაზე მეტ ქიმიურ ნივთიერებას საჭიროებენ მის რეგისტრაციას მონაცემთა ცენტრალურ ბაზაში. შემოთავაზებული ახალი რეგულაციის მიზანია გააუმჯობესოს ადამიანის ჯანმრთელობისა და გარემოს დაცვა, კონკურენციის შენარჩუნებისა და ევროკავშირის ქიმიური მრეწველობის ინოვაციური შესაძლებლობების გაძლიერებით. REACH რეგულაცია უფრო მეტ პასუხისმგებლობას აკისრებს მრეწველობას ქიმიკატებით გამოწვეული რისკების მართვისა და უსაფრთხო მოხმარების შესახებ ინფორმაციის მიწოდების საკითხებში.	<b>REACH:</b> Registration, Evaluation and Authorisation of Chemicals. On 29 October 2003, the European Commission adopted a proposal for a new EU regulatory framework for chemicals, COM (2003) 644. Under the proposed new system called REACH (Registration, Evaluation and Authorisation of CHemicals), enterprises that manufacture or import more than one tonne of a chemical substance per year would be required to register it in a central database. The aims of the proposed new Regulation are to improve the protection of human health and the environment while maintaining the competitiveness and enhancing the innovative capability of the EU chemicals industry. REACH would furthermore give greater responsibility to industry to manage the risks from chemicals and to provide safety information on the substances.
23.	<b>TLV (ზღვრული ზღურბლოვანი კონცენტრაცია):</b> არის ჰაერში პოტენციურად ტოქსიკური ნივთიერებების რეფერენტული მნიშვნელობა	<b>TLV (Threshold limit value):</b> This is a guideline value defined by the by the American Conference of Government Industrial

	<p>ჯანმრთელი დასაქმებულისათვის უსაფრთხო 40-საათიანი სამუშაო კვირის მუშაობისას და მთელი ცხოვრების განმავლობაში, რომელსაც ადგენს ამერიკის სამთავრობო სამრეწველო ჰიგიენისტების კონფერენცია. ეს კონცენტრაცია განსაზღვრავს დროში შენონილ საშუალო კონცენტრაციას. მას არა აქვს სამართლებრივი სტანდარტის ძალა. იგი განიხილება, როგორც რეკომენდაცია ჯანმრთელობის მდგომარეობის გასაკონტროლებლად.</p>	<p>Hygienists to establish the airborne concentration of a potentially toxic substance to which it is believed that healthy working adults may be exposed safely through a 40 hour working week and a full working life. This concentration is measured as a time-weighted average concentration. They are developed only as a guidelines to assist in the control of health hazards and are not developed for use as legal standards.</p>
24.	<p><b>TLV-STEL:</b> ზღვრული ზღვრბლოვანი კონცენტრაცია – მოკლევადიანი ექსპოზიცია (15-წუთიანი), რომელიც არ შეიძლება განმეორდეს დღეში 4-ჯერ მეტად, ექსპოზიციებს შორის მინიმუმ 60 წუთის პერიოდში.</p>	<p><b>TLV-STEL:</b> Threshold limit value –Short-term exposure, spot exposure for a duration of 15 minutes, that cannot be repeated more than 4 times per day with at least 60 minutes between exposure periods</p>
25.	<p><b>TLV-TWA:</b> ზღვრული ზღვრბლოვანი კონცენტრაცია–საშუალო ცვლური. ექსპოზიციის საშუალო ცვლური კონცენტრაცია 8 საათიანი სამუშაო დღის, 40 საათიანი სამუშაო კვირის განმავლობაში.</p>	<p><b>TLV-TWA:</b> Threshold limit value – Time weighted average: average exposure on the basis of a 8h/day, 40h/week work schedule</p>
26.	<p><b>აალებადი აირი:</b> აირი, რომელიც 20° C და ნორმალური წნევის 101,3 კპა პირობებში ჰაერთან შერევისას ალდება.</p>	<p><b>Flammable gas:</b> means a gas having a flammable range with air at 20°C and a standard pressure of 101.3kPa.</p>
27.	<p><b>აალებადი მყარი ნივთიერება, ნარევი:</b> მყარი ნივთიერება ან ნარევი, რომელიც ადვილად ალდება; ან მყარი ნივთიერება, რომელიც ხახუნის ან დარტყმის შედეგად ალდება ან აძლიერებს ალს. Flammable solid means a solid which is readily combustible, or may cause or contribute to fire through friction.</p>	<p><b>Flammable solid:</b> means a solid which is readily combustible, or may cause or contribute to fire through friction.</p>
28.	<p><b>აალებადი სითხე:</b> სითხე, რომლის აფეთქების წერტილი 93°C -ზე ნაკლებია.</p>	<p><b>Flammable liquid:</b> means a liquid having a flash point of not more than 93°C.</p>
29.	<p><b>აალების წერტილი:</b> ნივთიერების აალებისათვის საჭირო მინიმალური ტემპერატურა (ნორმალური წნევის 101.3 კპა პირობებში), რომელზეც გამოცდის განსაზღვრულ პირობებში ანთების წყაროსთან შეხება იწვევს სითხისაგან აალებადი ორთქლის წარმოქმნას.</p>	<p><b>Flash point:</b> means the lowest temperature (corrected to a standard pressure of 101.3 kPa) at which the application of an ignition source causes the vapors of a liquid to ignite under specified test conditions.</p>
30.	<p><b>აბიოტური ტრანსფორმაცია:</b> გარემოში მყოფი ქიმიური ნივთიერების არაბიოლოგიური მექანიზმით გარდაქმნის ნებისმიერი პროცესი (იხ. აგრეთვე ბიოტრანსფორმაცია) (WHO, 1979).</p>	<p><b>Abiotic transformation:</b> Any process in which a chemical in the environment is modified by non-biological mechanisms (see also biotransformation) (WHO, 1979).</p>
31.	<p><b>აბიოტური:</b> ტერმინი, რომელიც აღწერს ყველაფერს, რაც არაცოცხალ ბუნებას ახასიათებს, ან რაც სიცოცხლესთან შეუთავსებადი. ტოქსიკოლოგიაში და ეკოტოქსიკოლოგიაში ეს ტერმინი ეხება ფიზიკურ (მაგ. სითბო, მზის გამოსხივება) ან ქიმიურ პროცესებს (მაგ. ჰიდროლიზი), რომლებსაც შეუძლია ქიმიური სტრუქტურის მოდიფიცირება.</p>	<p><b>Abiotic:</b> This is a term used to describe anything which is characterized by the absence of life or incompatible with life. In toxicology and ecotoxicology it refers to physical (e.g. heat, sunlight) or chemical processes (e.g. hydrolysis) that are capable of modifying chemical structures.</p>



32.	<p><b>აბსორბცია (კოლოიდურ და ზოგად ქიმიში):</b> ნივთიერების ან აირის შთანთქმა სითხის ან მყარი სხეულის მიერ. 1. პროცესი, რომლის დროსაც, ორი ფაზის ურთიერთშეხებისას, მოცემული კომპონენტი გადადის ერთი ფაზიდან სხვა ფაზაში (IUPAC, 1972). ექსპერიმენტული დიფერენციაცია აბსორბციასა და ადსორბციას (q.v.) შორის ხანდახან რთულია. ზოგჯერ ორი პროცესი ერთდროულად მიმდინარეობს; ასეთ შემთხვევაში გამოიყენება ტერმინი „სორბცია“ (WHO, 1979).</p>	<p><b>Absorption (in colloid and surface chemistry):</b> A process whereby, when two phases are brought into contact, a given component is transferred from one phase to the other (after IUPAC, 1972). Experimental differentiation of absorption and adsorption (q.v.) may be difficult, and sometimes the two processes occur simultaneously; in such cases the term „sorption“ is used (WHO, 1979).</p>
33.	<p><b>აბსორბცია (რადიაციაში):</b> სხეულზე გადაცემული მათონებელი რადიაციის ენერჯის ნაწილობრივ ან მთლიანად შთანთქმის პროცესი (ISO, 1972).</p>	<p><b>Absorption (in radiation):</b> A phenomenon in which radiation transfers to matter which it traverses some or all of its energy (ISO, 1972).</p>
34.	<p><b>ადსორბცია:</b> სითხის ან მყარი სხეულის ზედაპირული შრის მიერ აირიდან ან ხსნარიდან რაიმე ნივთიერების შთანთქმა. (IUPAC, 1972).</p>	<p><b>Adsorption:</b> A process whereby one or more components of an interfacial layer between two bulk phases are either enriched or depleted (IUPAC, 1972).</p>
35.	<p><b>აეროდინამიკური დიამეტრი ნაწილაკის:</b> სიმკვრივის ერთეულში გამოხატული სფერული ნაწილაკის დიამეტრი, რომელიც ისეთივე სიჩქარით იღვქება ჰაერში, როგორც განსახილველი ნაწილაკი (IAEA, 1978).</p>	<p><b>aerodynamic diameter of a particle:</b> The diameter of a spherical particle of unit density that has the same settling velocity in air as the particle in question (IAEA, 1978).</p>
36.	<p><b>აეროზოლები:</b> აირისმაგვარ მდგომარეობაში მყოფი მტვრის ან წყლის ნაწილაკები. აეროზოლების მაღალი კონცენტრაცია ამცირებს მზის სხივების გატარებას. ანთროპოგენური წარმოშობის აეროზოლები მონაწილეობს ე.წ. „სმოგის“ წარმოქმნაში.</p>	<p><b>Aerosols:</b> Dust or water particles that are in a state of gas. High concentrations of aerosols reduce transferring of sun rays. Anthropogenic aerosols participate in a formation of the so-called “smog”.</p>
37.	<p><b>აეროზოლური შეფუთვა (ნივთიერებების და ნარევების):</b> ნიშნავს ლითონის, მინის ან პლასტმასისგან დამზადებულ ერთჯერად კონტეინერს, რომელიც შეიძლება შეიცავდეს კომპრესირებულ, წნევის ქვეშ გათხევადებულ ან გახსნილ აირს სითხის, პასტის ან ფხვნილის თანხლებით, ან მათ გარეშე, აღჭურვილს ისეთი მონყობილობით, რომლის საშუალებითაც ხდება აირში შეწონილი მყარი ან თხევადი ნაწილაკების გაფრქვევა ქაფის, პასტის ან ფხვნილის სახით, თხევად ან აირისებრ მდგომარეობაში. აეროზოლი შეიცავს აეროზოლურ გამფრქვეველს.</p>	<p><b>Aerosol packaging (substances and mixture):</b> means any non-refillable receptacles made of metal, glass or plastics and containing a gas compressed, liquefied or dissolved under pressure, with or without a liquid, paste or powder, and fitted with a release device allowing the contents to be ejected as solid or liquid particles in suspension in a gas, as a foam, paste or powder or in a liquid state or in a gaseous state. Aerosol includes aerosol dispensers.</p>
38.	<p><b>ავადობა:</b> ნებისმიერი სუბიექტური თუ ობიექტური გადახრა ფიზიოლოგიური ან ფსიქოლოგიური კეთილდღეობის სანყისი მდგომარეობიდან. ამ თვალსაზრისით, ავადმყოფობა, დაავადება და ავადმყოფური მდგომარეობა ერთნაირად განიშარტება და სინონიმურია (Last, 1988).</p>	<p><b>Morbidity:</b> Any departure, subjective or objective, from a state of physiological or psychological well-being. In this sense, sickness, illness, and morbid condition are similarly defined and synonymous (Last, 1988).</p>

39.	<b>ავადობის კვლევა:</b> მოსახლეობის ავადობის ან მოსახლეობაში დაავადების გავრცელების ან/და სიხშირის შესაფასებელი მეთოდი. ჩვეულებრივ, ავადობის კვლევის დანიშნულებაა უბრალოდ დაავადების გავრცელების ფაქტების გამოვლენა და არა ჰიპოთეზის შემოწმება (Last, 1988).	<b>Morbidity survey:</b> A method for the estimation of the prevalence and/or incidence of disease or diseases in a population. A morbidity survey is usually designed simply to ascertain the facts as to disease distribution, and not to test a hypothesis (Last, 1988).
40.	<b>ავადობის მაჩვენებელი (კოეფიციენტი):</b> კონკრეტულ დროს (ან კონკრეტულ პერიოდში) (დაავადების ახლად დიაგნოსტირებული შემთხვევების რაოდენობა) / (მოსახლეობის რაოდენობა) მოცემულ მომენტში ან შუალედურ პერიოდში (Last, 1988).	<b>Prevalence rate (ratio):</b> The total number of individuals who have an attribute or disease at a particular time (or during a particular period) divided by the population at risk of having the attribute or disease at this point in time or midway through the period (Last, 1988).
41.	<b>ავთვისებიანი:</b> ზედსართავი, რომელიც ასახავს უჯრედების სიმსივნურ ზრდას.	<b>Malignant:</b> Adjective describing cells in a cancerous growth.
42.	<b>ავტორიზაცია:</b> REACH რეგულაცია ადგენს სისტემას, რომლის მიხედვითაც ძალიან მაღალი საფრთხის მქონე ნივთიერების გამოყენება და განთავსება ბაზარზე შეიძლება განხორციელდეს ავტორიზაციის მოთხოვნის საფუძველზე. ავტორიზაციის ეს მოთხოვნა იძლევა გარანტიას, რომ ასეთი ნივთიერების გამოყენების რისკი ან ადეკვატურად კონტროლირდება, ან გადაიწონება სოციალურ-ეკონომიკური სარგებლით, ალტერნატიული ნივთიერებების ან ტექნოლოგიების შესახებ არსებული ინფორმაციის გათვალისწინებით. ნივთიერება, რომელიც საჭიროებს ავტორიზაციას რეგლამენტის XIV დანართში იქნება ჩართული.	<b>Authorisation:</b> The REACH Regulation sets up a system under which the use of substances with properties of very high concern and their placing on the market can be made subject to an authorisation requirement. This authorisation requirement ensures that risks from the use of such substances are either adequately controlled or outweighed by socio-economic benefits, having taken into account the available information on alternative substances or technologies. Substances requiring authorisation will be included in Annex XIV of the Regulation.
43.	<b>აზბესტოზი:</b> აზბესტის ბოჭკოების შესუნთქვით გამოწვეული ფილტვების დაზიანება.	<b>Asbestosis:</b> The damage to the the lungs caused specifically by exposure to, and inhalation of, asbestos fibres.
44.	<b>აირი გახსნილი:</b> გახსნილი აირი ნიშნავს აირს, რომელიც წნევის ქვეშ შეფუთვისას იხსნება თხევადი ფაზის ხსნარის სახით.	<b>Gas dissolved:</b> means a gas which when packaged under pressure is dissolved in a liquid phase solvent.
45.	<b>აირი:</b> აირი არის ნივთიერება, რომელსაც 50 °C -ზე გააჩნია 300 კპა-ზე მეტი აორთქლების წნევა; ან 20 °C -ზე და ნორმალური წნევის 101.3კპა პირობებში მთლიანად აიროვან მდგომარეობაშია.	<b>Gas:</b> means a substance which (i) at 50 °C has a vapor pressure greater than 300 kPa; or (ii) is completely gaseous at 20 °C at a standard pressure of 101.3 kPa.
46.	<b>აკუმულაცია:</b> ბიოლოგიურ ობიექტზე (სამიზნე ორგანო, ორგანიზმი, ან გარემოს ობიექტი) ნივთიერების განმეორებითი მოქმედების შედეგად ამ ობიექტში ნივთიერების კონცენტრაციის მატება.	<b>Accumulation:</b> Successive additions of a substance to a target organism, or organ, or to part of the environment, resulting in an increasing quantity or concentration of the substance in the organism, organ, or environment.
47.	<b>ალერგენი:</b> ნებისმიერი ნივთიერება, რომელიც იწვევს ალერგიულ რეაქციას.	<b>Allergen:</b> any substance which produces an allergic reaction.
48.	<b>ალერგია:</b> ფართო ტერმინი, რომელიც გამოიყენება დაავადების გამომწვევ გარკვეულ გამაღიზიანებელზე, ზოგიერთი წამლის ან საჭმლის და სხვ. მიღებისას ორგანიზმის საპასუხო რეაქციის აღსანიშნავად. არსებითად, ეს არის იმუნური სისტემის გაუმართაობა. იხილეთ სენსიტიზაცია.	<b>Allergy:</b> A broad term applied to disease symptoms following exposure to a previously encountered substance (allergen), often one which would otherwise be classified as harmless. Essentially it is a malfunction of the immune system. See sensitization.

49.	<b>ანალიზი:</b> საშიში ქიმიური ნივთიერების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი შეფასება (Last, 1988).	<b>Assay:</b> The quantitative or quantitative evaluation of a hazardous substance; (Last, 1988).
50.	<b>ანაფილაქსია:</b> სერიოზული ალერგიული რეაქცია, რომელიც სწრაფად ვითარდება და შეუძლია გამოიწვიოს სიკვდილი.	<b>Anaphylaxis:</b> is a serious allergic reaction that is rapid in onset and may cause death.
51.	<b>ანემია, სისხლნაკლებობა:</b> ერთითროციტების და ჰემოგლობინის რაოდენობის პათოლოგიური შემცირება.	<b>Anemia, also spelled anaemia:</b> is usually defined as a decrease in the total amount of red blood cells (RBCs) or hemoglobin in the blood.
52.	<b>ანთების წერტილი:</b> სითხეების მიერ აალებადი აირების გამოყოფის მინიმალური ტემპერატურა;	<b>Inflammation point:</b> the lowest temperature at which the liquid emit flammable gases;
53.	<b>ანტიგენი:</b> მავნე ნივთიერება, რომელიც აიძულებს ორგანიზმს ანტისხეულების წარმოქმნას, მისი მავნე მოქმედების გასაჩივრებლად.	<b>Antigen:</b> a harmful substance that causes the body to produce antibodies.
54.	<b>ანტიდოტი:</b> საწინააღმდეგო საშუალება.	<b>Antidote:</b> a substance that stops the harmful effects of a poison
55.	<b>ანტიოქსიდანტები, ანტიდამუხანგველები:</b> ქიმიური ნივთიერებები (ტოქსოფეროლი, იონოლი), რომლებიც ანელებენ ან ხელს უშლიან ჟანგვით პროცესებს. დაჟანგვა (ოქსიდაცია) არის თავისუფალი რადიკალების წარმოქმნის ქიმიური რეაქცია, რომლის შედეგად ხდება უჯრედების დაზიანება ჯაჭვური რეაქციით.	<b>Antioxidants:</b> is a chemicals (toxopherole, ionole) that inhibits the oxidation of other molecules. Oxidation is a chemical reaction that can produce free radicals, leading to chain reaction that may damage cells.
56.	<b>ანტისეპტიკი:</b> ნივთიერება, რომელიც თრგუნავს მიკროორგანიზმების გამრავლებას და განვითარებას.	<b>Antiseptics:</b> is a substance which inhibits the growth and development of microorganisms.
57.	<b>ანტისხეულები:</b> ორგანიზმში შეღწეული ანტიგენების საპასუხოდ დაავადებასთან საბრძოლველად წარმოქმნილი ცილოვანი ნივთიერებები.	<b>Antibodies:</b> a proteinous substance produced by the body to fight disease.
58.	<b>აპლიკაცია:</b> ქიმიური ნივთიერებების კანზე დატანა.	<b>Application:</b> affixation of chemicals on the skin
59.	<b>არაპირდაპირი შედარება:</b> ანალიზი, რომელიც ადარებს ინტერვენციებს, რომელთა პირდაპირი შედარება არ მომხდარა რანდომიზებული კვლევის მეშვეობით.	<b>Indirect comparison:</b> An analysis that compares interventions that have not been compared directly within a head-to-head, randomised trial.
60.	<b>ასპირაცია:</b> ასპირაცია ნიშნავს უშუალოდ პირის ან ცხვირის ღრუდან, ან არაპირდაპირი გზით - პირღებინებისას ტრაქეაში ან ქვედა სასუნთქ გზებში თხევადი ან მყარი ქიმიური ნივთიერების ან ნარევის შეღწევას.	<b>Aspiration:</b> means the entry of a liquid or solid chemical product into the trachea and lower respiratory system directly through the oral or nasal cavity, or indirectly from vomiting;
61.	<b>ატროფია:</b> ქსოვილის ან ორგანოს განლევის პროცესი.	<b>Atrophy:</b> is the partial or complete wasting away of a part of the body.
62.	<b>აფეთქების ქვედა ზღვარი:</b> გარემოს ნორმალურ ტემპერატურულ რეჟიმში აირის ან ორთქლის აალების ქვედა ზღვარი, გამოხატული აირის ან ორთქლის პროცენტული შემცველობით ჰაერის მოცულობაში. ეს ზღვარი ითვლება მუდმივად 130 °C ტემპერატურამდე.	<b>Lower Explosive Limit (LEL):</b> The lower limit of flammability of a gas or vapour at normal ambient temperatures expressed as percentage of the gas or vapour in air by volume. This limit is assumed constant for temperatures up to 130°C.
63.	<b>აღმოჩენის ზღვარი (პესტიციდების ნარჩენების):</b>	<b>Limit of determination (pesticide residue):</b> The

	ანალიზის მეთოდის აღმოჩენის ზღვარი არის პესტიციდების ნარჩენების ყველაზე მცირე კონცენტრაცია, რომელიც შეიძლება რაოდენობრივად სარწმუნოდ გაიზომოს მითითებულ პროდუქციაში (WHO, 1976).	limit of determination of a method of analysis is the lowest concentration of a pesticide residue that can be quantitatively measured in the specified commodity with an acceptable degree of certainty (WHO, 1976).
64.	<b>ახალი ქიმიური ნივთიერებები:</b> ბაზარზე 1981 წლიდან განთავსებული ქიმიური ნივთიერებები. ევროკავშირის ქიმიური კანონმდებლობის შესაბამისად მათ შესახებ უნდა ეცნობოს კომპეტენტურ ორგანოებს (იხ. კომპეტენტური ორგანო). ამჟამად ბაზარზე დაახლოებით 3,400 "ახალი" ქიმიური ნივთიერებაა.	<b>New chemicals:</b> Chemicals that have been placed on the market since 1981. These have to be notified to the Competent Authorities under the current EU chemical legislation. There are around 3,400 'new' chemicals currently on the market.
65.	<b>ბაზარზე განთავსება:</b> ნიშნავს გადახდის სანაცვლოდ ან უსასყიდლოდ მესამე მხარისთვის მიწოდებას ან მიღებას. იმპორტი ჩაითვლება ბაზარზე განთავსებად.	<b>Placing on the market:</b> means supplying or making available, whether in return for payment or free of charge, to a third party. Import shall be deemed to be placing on the market.
66.	<b>ბიოაკუმულაცია:</b> პროცესი, როცა ნივთიერების რაოდენობა ცოცხალ ორგანიზმში (ან მის ნაწილში) მატულობს დროის განმავლობაში (WHO, 1979).	<b>Bioaccumulation:</b> The process by which the amount of a substance in a living organism (or its parts) increases with time (WHO, 1979).
67.	<b>ბიოკონცენტრაციის ფაქტორი (ბკფ):</b> სიდიდე, რომელიც ასახავს ცოცხალ ორგანიზმში (ბიოტა) (მგ/კგ) ნივთიერების კონცენტრაციის შეფარდებას (მგ/ლ) გარემომცველ გარემოსთან (წყალი)  ბკფ = $\frac{\text{კონცენტრაცია ბიოტა}}{\text{კონცენტრაცია წყალი}}$	<b>BCF:</b> BCF means "bioconcentration factor", which is the ratio of the chemical concentration in an organism or biota to the concentration in water:  $BCF = \frac{\text{concentration biota}}{\text{concentration water}}$
68.	<b>ბიოლოგიური მონიტორინგი:</b> ბიოლოგიური ორგანიზმების პერიოდული კვლევა (მონიტორინგის განმარტების თანახმად). გამოიყენება ძირითადად ექსპოზიციის მონიტორინგისათვის, შეიძლება აგრეთვე ეფექტის მონიტორინგისათვისაც (WHO, 1979).	<b>Biological monitoring:</b> The periodic examination of biological specimens (in accordance with the definition of monitoring). It is usually applied to exposure monitoring but can also apply to effect monitoring (WHO, 1979).
69.	<b>ბიოლოგიური ნახევარ-დრო (სინონიმი: ბიოლოგიური ნახევარ-პერიოდი):</b> დრო, რომლის განმავლობაში ნივთიერების გარკვეული რაოდენობა ბიოლოგიურ სისტემაში ნახევრამდე მცირდება ექსპონენციალური ბიოლოგიური პროცესით (ISO, 1972). ერთკომპარტმენტური ექსპონენციალური სისტემისათვის:  ბიოლოგიური ნახევარდრო $T_{0.5} = \log 2/f$ , სადაც $f$ ელიმინაციის ან დაშლის კონსტანტაა.	<b>Biological half-life (synonym: biological half-time):</b> The time required for the amount of a particular substance in a biological system to be reduced to one-half of its value by biological processes when the rate of removal is approximately exponential (ISO, 1972). For a one-compartment system describing an exponential biological process, biological half-life $T_{0.5} = \log 2/f$ where $f$ = elimination or decay constant.
70.	<b>ბიოლოგიური ციკლი:</b> პროცესი, რომლის მეშვეობით ქიმიური ნივთიერება გადადის ბიოსფეროში. იგი მოიცავს ტრანსპორტირებას სხვადასხვა მედიების (ჰაერი, წყალი, ნიადაგი) გავლით, ტრანსფორმაციას გარემოში და	<b>Biological cycle:</b> The process through which a chemical substance passes in the biosphere. It may involve transport through the various media (air, water, soil), followed by environmental transformation, and carriage



	სხვადასხვა ეკოსისტემებში. ბუნებრივად არსებულ ქიმიურ ნივთიერებებს აქვს ბუნებრივი ბიოლოგიური ციკლი (WHO, 1979).	through various ecosystems. Chemical compounds that occur naturally have a natural biological cycle (WHO, 1979).
71.	<b>ბიოქიმიური მექანიზმი:</b> ზოგადი ტერმინი, რომლითაც ხასიათდება ცოცხალ ორგანიზმში ფერმენტებით კატალიზირებული ქიმიური რეაქციები, რის შედეგად წარმოიქმნება ცოცხალი ორგანიზმის გარკვეული ფიზიოლოგიური ეფექტები.	<b>Biochemical mechanism:</b> This is the general term for any chemical reaction or series of reactions, usually enzyme catalysed, which produces a given physiological effect in a living organism.
72.	<b>ბუნებრივი წარმოშობა:</b> ნივთიერების წარმოქმნა ბუნებაში ადამიანის ჩარევის გარეშე. ზოგიერთი ასეთი ბუნებრივი ნაერთით გარემოს დაბინძურება დღეისთვის შეიძლება იმდენად დიდი იყოს, რომ ბუნებრივი დონის ბიოტა აღარ არსებობდეს, მხოლოდ „ნორმალური დონის“ გაზომვა იყოს შესაძლებელი. ასეთი დონე, როგორც წესი, ახასიათებს ადგილებს, სადაც არ არის აშკარა ადგილობრივი დაბინძურება (WHO, 1979).	<b>Natural occurrence:</b> The occurrence in nature of a compound, when there are no man-made sources of the compound. The contamination of nature by some compounds may be so widespread that it is virtually impossible at the present time to get access to biota with a natural level and only "normal" levels can be measured, i.e., the levels that are usually prevalent at places where there is no obvious local contamination (WHO, 1979).
73.	<b>გადახრა:</b> შედეგებისა და დასკვნების ჭეშმარიტებისაგან გადახრა, ან პროცესი, რომელსაც მოსდევს ასეთი გადახრები.	<b>Bias:</b> Deviation of results or inferences from the truth, or processes leading to such deviation.
74.	<b>გამაღიზიანებელი ნივთიერება:</b> ნებისმიერი ნივთიერება, რომელიც კანსა და ლორწოვან გარსთან მყისიერი, განმეორებითი ან ხანგრძლივი კონტაქტისას იწვევს ანთებას.	<b>Irritant:</b> Applied to any substance causing inflammation following immediate, prolonged or repeated contact with skin or mucous membranes.
75.	<b>გამოყენება:</b> ნიშნავს ნებისმიერ მოქმედებას: ფორმულირებას, მოხმარებას, შენახვას, დამუშავებას, კონტეინერების შევსებას, ერთი კონტეინერისგან მეორეში გადატანას, შერევას, მასალის წარმოებას ან სხვა უტილიზაციას.	<b>Use:</b> means any processing, formulation, consumption, storage, keeping, treatment, filling into containers, transfer from one container to another, mixing, production of an article or any other utilisation.
76.	<b>გამოყენების პირობები:</b> გამოყენების პირობები ეხება ექსპოზიციის სცენარებში აღწერილ საოპერაციო პირობებსა და რისკების მართვის ღონისძიებებს.	<b>Conditions of use:</b> Conditions of use refer to the Operational Conditions and Risk Management Measures as described in an Exposure Scenarios.
77.	<b>განაწილების კოეფიციენტი:</b> მუდმივი თანაფარდობა, როდესაც ორფაზიანი ჰეტეროგენური სისტემა განონასწორებულია; კონცენტრაციათა თანაფარდობა განსხვავებული მოლეკულური სახეობების ნივთიერებების ორ ფაზაში (ჩვეულებრივ წყალი და ოქტანოლი $K_{ow}$ ) მუდმივია მოცემული ტემპერატურისა და წნევის პირობებში. $Kow = \frac{C_{\text{ოქტანოლი}}}{C_{\text{წყალი}}}$	<b>Partition coefficient:</b> The constant ratio that is found when a heterogenous system of two phases is in equilibrium; the ratio of the concentrations of the same molecular species (substance) in two phases (usually water and octanol) is constant at given temperature and pressure. $Kow = \frac{C_{\text{Octanol}}}{C_{\text{water}}}$
78.	<b>გაღიზიანება დერმალური:</b> იხ. კანის გაღიზიანება;	<b>Irritation dermal:</b> see skin irritation

79.	<b>გენერიკული სახელწოდება:</b> ნივთიერების ან ნარევის ზოგადი არა დაპატენტებული სახელწოდება.	<b>Generic name:</b> The general non-proprietary name of a substance or mixture.
80.	<b>გენი:</b> მემკვიდრული ინფორმაციის ძირითადი სტრუქტურული და ფუნქციური ერთეული. ეს არის ქრომოსომაში დნმ-ის მოლეკულის ის მონაკვეთი, რომელიც განაპირობებს პოლიპეპტიდურ ჯაჭვში ამინომჟავების თანმიმდევრობას.	<b>Gene:</b> This is the part of the DNA molecule in chromosomes which carries the information defining the sequence of amino-acids in a specific polypeptide chain.
81.	<b>დაბინძურება:</b> დამაბინძურებლების არსებობა ან შერევა მყარ, თხევად ან აიროვან გარემოში ან ნებისმიერი არასასურველი მოდიფიკაცია იმავე გარემოში (ISO 1979). ჰაერის დაბინძურებისათვის არასასურველი მოდიფიკაცია არის ის, რასაც ახლავს საზიანო და დამღუპველი ეფექტი.	<b>Pollution:</b> The introduction of pollutants into a solid, liquid, or gaseous medium, the presence of pollutants in a solid, liquid, or gaseous medium, or any undesirable modification of the composition of a solid, liquid, or gaseous medium (ISO, 1979). For air pollution, an undesirable modification is one that has injurious or deleterious effects.
82.	<b>დაკვირვება:</b> განსაზღვრული დროის განმავლობაში დაკვირვება ინდივიდებზე, ჯგუფზე ან წინასწარ განსაზღვრულ პოპულაციაზე, რომელთა სათანადო მახასიათებლები ფასდება ჯანმრთელობის სტატუსის ან ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული ცვლილების დასადგენად.	<b>Follow-up:</b> Observation over a period of time of an individual, group or initially defined population whose appropriate characteristics have been assessed in order to observe changes in health status or healthrelated variables.
83.	<b>დალექვა:</b> გრავიტაციული ძალების მოქმედების შედეგად სითხიდან შეწონილი ნაწილაკების გამოყოფა (ISO 1979).	<b>Sedimentation:</b> The effect of gravitational forces resulting in the separation of particles from the fluid in which they are suspended (ISO, 1979).
84.	<b>დამაბინძურებელი:</b> ქიმიური, ფიზიკური ან ბიოლოგიური ფაქტორი, რომელიც მოცემულ გარემოსთვის არაა დამახასიათებელი, ან ისეთი ფაქტორი, რომლის შემცველობა გარემოში აჭარბებს ნორმალურ (ბუნებრივ) დონეს. პირველადი დამაბინძურებელი არის იდენტიფიცირებადი წყაროდან ატმოსფეროში გამოტყორცნილი დამაბინძურებელი. მეორადი დამაბინძურებელი არის ატმოსფეროში ქიმიური რეაქციით წარმოქმნილი დამაბინძურებელი (WHO, 1980).	<b>Pollutant:</b> Any undesirable solid, liquid, or gaseous matter in a gaseous, liquid, or solid medium (ISO, 1977). For the meaning of „undesirable” in air pollution contexts, see pollution. A primary pollutant is a pollutant emitted into the atmosphere from an identifiable source. A secondary pollutant is a pollutant formed by chemical reaction in the atmosphere (WHO, 1980).
85.	<b>დამჟანგავი აირი:</b> აირი, რომელიც ჟანგბადის გამოყოფით იწვევს ან ხელს უწყობს სხვა მასალის წვას ჰაერზე მეტად.	<b>Oxidizing gas:</b> means any gas which may, generally by providing oxygen, cause or contribute to the combustion of other material more than air does.
86.	<b>დამჟანგავი თხევადი ნივთიერება ან ნარევი:</b> თხევადი ნივთიერება, ან ნარევი, რომელიც შეიძლება თვითონ იყოს არა წვადი, ჟანგბადის გამოყოფით იწვევს ან ხელს უწყობს სხვა მასალის წვას.	<b>Oxidizing liquid:</b> means a liquid which, while in itself not necessarily combustible, may, generally by yielding oxygen, cause, or contribute to, the combustion of other material.
87.	<b>დამჟანგავი მყარი ნივთიერება ან ნარევი:</b> მყარი ნივთიერება ან ნარევი, რომელიც შეიძლება თვითონ იყოს არა წვადი, ჟანგბადის გამოყოფით იწვევს ან ხელს უწყობს სხვა მასალის წვას.	<b>Oxidizing solid:</b> means a solid which, while in itself not necessarily combustible, may, generally by yielding oxygen, cause, or contribute to, the combustion of other material.



88.	<p><b>დასაშვები კონცენტრაცია (ზღკ):</b> გარემოს ობიექტებში საშიში ქიმიური ნივთიერების დასაშვები კონცენტრაცია (მგ/მ<sup>3</sup>), რომელიც ორგანიზმზე მუდმივი ზემოქმედების პირობებში, ან ზემოქმედების შეწყვეტის ხანგრძლივი დროის გასვლის შემდეგ არ იწვევს ადამიანის ჯანმრთელობის არავითარ ცვლილებას, გამოვლენილს კვლევის თანამედროვე მეთოდებით.</p>	<p><b>Permissible concentration:</b> of hazardous chemical substances (mg/m<sup>3</sup>) in environmental objects, which, under conditions of constant exposure to the organism or long periods of interruption, does not cause any change in human health by modern methods of research.</p>
89.	<p><b>დებინსექცია:</b> არის საზოგადოებრივი ჯანდაცვის პროცედურა, რომელიც აკონტროლებს ან ანადგურებს ადამიანის დაავადებების მწერების ვექტორს ბარგში, ტვირთში, კონტეინერებში, ტრანსპორტში, პროდუქციასა და საფოსტო გზავნილებში.</p>	<p><b>Disinsection:</b> means the procedure whereby health measures are taken to control or kill the insect vectors of human diseases present in baggage, cargo, containers, conveyances, goods and postal parcels.</p>
90.	<p><b>დისტრიბუტორი:</b> ნიშნავს ნებისმიერ ფიზიკურ ან იურიდიულ პირს, მათ შორის, საცალო მოვაჭრეს, რომელიც განათავსებს ნივთიერებას ბაზარზე ან მაღაზიებში, ან ნივთიერების მფლობელს, ან მესამე მხარისთვის მის დამამზადებელს და განმათავსებელს.</p>	<p><b>Distributor:</b> means any natural or legal person established within the Community, including a retailer, who only stores and places on the market a substance, on its own or in a preparation, for third parties.</p>
91.	<p><b>დღმა მიღებული (უღუფა):</b> ორგანიზმში მოხვედრილი ნივთიერების ან ნარევის რაოდენობა, მიუხედავად იმისა, შეიწოვება ის თუ არა. დღიური დღმა (უღუფა) შეიძლება დადგინდეს ექსპოზიციის გარკვეული გზისათვის, მაგალითად, გადაყლაპვით (საკვებით) ან ჩასუნთქვით. საკვებით მიღებული დღიური დღმა (უღუფა) არის დღის განმავლობაში ორგანიზმის მიერ საკვებით მიღებული კონკრეტული ნივთიერების ჯამური რაოდენობა. ჩასუნთქვით მიღებული დღიური დღმა (უღუფა) გამოითვლება ჰაერში არსებული ნივთიერების კონცენტრაციის გამრავლებით ერთი დღის (24 საათი) განმავლობაში ჩასუნთქული ჰაერის რაოდენობაზე. სრული დღიური დღმა (უღუფა) არის ინდივიდის მიერ საკვებით, სასმელი წყლით, ჩასუნთქული ჰაერით მიღებული დღმების (უღუფების) ჯამი (WHO, 1979).</p>	<p><b>Intake:</b> The amount of a substance or material that is taken into the body, regardless of whether or not it is absorbed. The daily intake may be expressed as the amount taken in by a particular exposure route, e.g., ingestion or inhalation. The daily intake from food is the total amount of a given substance taken in during one day through the consumption of food. The daily intake by inhalation is calculated by multiplying the concentration of the substance (or agent) in air by the total amount of air inhaled during one day (24 hours). The total daily intake is the sum of the daily intake by an individual from food, drinking-water, and inhaled air (WHO, 1979).</p>
92.	<p><b>დღმა-პასუხის შეფასება:</b> დღმა პასუხის შეფასება არის დღმის, ან ნივთიერების ზემოქმედების დონისა და ეფექტის სიხშირის და სიმძიმის შეფასება.</p>	<p><b>Dose response assessment:</b> A dose-response assessment is the estimation of the relationship between the dose, or level of exposure to a substance, and the incidence and severity of an effect.</p>
93.	<p><b>დღსიე ტექნიკური:</b> REACH- ის მიხედვით ეს ტერმინი ნიშნავს დოკუმენტაციას, რომელიც მოიცავს 10 (ა) მუხლში მითითებულ რეგისტრაციისათვის საჭირო სრულ ინფორმაციას.</p>	<p><b>Technical dossier:</b> The primary meaning of the term under REACH is documentation, which contains all information required for registration, as specified in Article 10 (a).</p>
94.	<p><b>დღროებითი დასაშვები სადღღღამისო დღმა:</b> გამოიყენება, როდესაც მონაცემები საკმარისია დასკვნისთვის, რომ ნივთიერების მიღება უსაფრთხოა შედარებით მოკლე პერიოდის</p>	<p><b>Temporary acceptable daily intake:</b> Used when data are sufficient to conclude that use of the substance is safe over the relatively short period of time required to generate and</p>

	განმავლობაში, მაგრამ არასაკმარისია დასკვნისთვის, რომ ნივთიერება უსაფრთხოა ხანგრძლივი, მთელი სიცოცხლის განმავლობაში მიღებისას. დროებითი ADI-ს შესამუშავებლად გამოიყენება ნორმაზე მაღალი უსაფრთხოების კოეფიციენტი, და დგინდება ვარგისიანობის ვადა, რომლის განმავლობაში ხელმისაწვდომი იქნება შესაბამისი მონაცემები უსაფრთხოების პრობლემების გადასაწყვეტად (WHO, 1987).	evaluate further safety data, but are insufficient to conclude that use of the substance is safe over a lifetime. A higher-than-normal safety factor is used when establishing a temporary ADI and an expiration date is established by which time appropriate data to resolve the safety issue should be available (WHO, 1987).
95.	<b>დროში გასაშუალოებული ზემოქმედება (TWA):</b> არის ადამიანის გარემომცველ ჰაერში ნივთიერების ნორმატიული კონცენტრაცია, გაყოფილი დაკვირვების საერთო დროზე. სამუშაო ექსპოზიციის შემთხვევაში, რვა საათიანი სამუშაო ცვლა ითვლება საშუალო დროდ.	<b>time-weighted average (TWA) exposure:</b> This is a regulatory value defining the concentration of a substance to which a person is exposed in ambient air divided by the total time of observation. For occupational exposure a working shift of eight hours is commonly used as the averaging time.
96.	<b>ენდოკრინული დამრღვევები:</b> ძალიან მაღალი საშიშროების მქონე ნივთიერებები, რომლებიც იმიტირებენ ან თრგუნავენ ჰორმონების მოქმედებას.	<b>Endocrine disrupters:</b> Substances of very high concern that mimic or inhibit the effects of hormones.
97.	<b>ეპიდემიოლოგიური კვლევა:</b> საზოგადოებრივი ან პროფესიული ჯანმრთელობის კვლევა. კოჰორტულ კვლევებში ხდება გარემოს გარკვეული ფაქტორის (მაგ. ქიმიური) ზემოქმედების ქვეშ მყოფი ადამიანთა ჯგუფის ჯანმრთელობის მდგომარეობის შედარება საკონტროლო ჯგუფთან. შემთხვევა-კონტროლის კვლევები გულისხმობს იმ ადამიანთა ჯგუფის აღწერას, რომლებსაც აღენიშნებათ გარკვეული სიმპტომების განვითარება (მაგ., კონკრეტული სახის კიბო), რომ დადგინდეს, ეს ჯგუფი იყო თუ არა უფრო მეტად გარემოს გარკვეული ფაქტორების ზემოქმედების ქვეშ, ვიდრე სხვა ადამიანები.	<b>Epidemiological studies:</b> Studies of public or occupational health. Cohort studies compare the health status of a group of people that have been exposed to the same environmental factor (e.g. a chemical) with a control group. Case-control-studies look at a group of people that have developed certain symptoms (e.g. a specific kind of cancer) to establish whether they have been exposed to certain environmental factors to a greater extent than other people.
98.	<b>ეტიკეტი:</b> პროდუქციის საშიშროების შესახებ დანერვილი, დაბეჭდილი ან გრაფიკული ელემენტების გარკვეული კომპლექტი, შერჩეული მოცემულ სფეროსთან უშუალო კავშირის გამო, რომელიც დაიტანება ან დაიბეჭდება საშიში ნივთიერების შემცველ კონტეინერზე, ან საშიში ნივთიერების შემცველი პროდუქციის შეფუთვის გარეკანზე, ან თან ერთვის მას;	<b>Label:</b> means an appropriate group of written, printed or graphic information elements concerning a hazardous product, selected as relevant to the target sector(s), that is affixed to, printed on, or attached to the immediate container of a hazardous product, or to the outside packaging of a hazardous product.
99.	<b>ექსპერტი მრჩეველი:</b> პირი, რომელსაც აქვს კლინიკური გაიდლაინის კონკრეტული სფეროს სპეციალური ცოდნა. ექსპერტი მრჩეველი ესწრება გაიდლაინის სამუშაო ჯგუფის შეხვედრებს რჩევის გასანუვად, მაგრამ არ არის ჯგუფის სრული წევრი.	<b>Expert adviser:</b> A person who has specialist knowledge in a particular area related to a clinical guideline. The expert adviser attends GDG meetings to give advice, but is not a full member of the group.
100.	<b>ექსპოზიცია:</b> ზემოქმედება, ნივთიერებასთან კონტაქტი.	<b>Exposure:</b> To come into contact with a substance.

101.	<p><b>ექსპოზიციის ბიოლოგიური შეფასება:</b> ექიმური ნივთიერებების ექსპოზიცია შეიძლება შეფასდეს გარემოს ობიექტების (ნიადაგის, წყლის, საკვები და ა.შ.) ან ბიოლოგიური მასალის სინჯების ანალიზის გზით. ხშირად ხდება შარდისა და სისხლის ანალიზი, მაგრამ ზოგჯერ იყენებენ ისეთ მასალასაც, როგორცაა ამოსუნთქული ჰაერი, განავალი, ნერწყვი, ნალველი, თმები, და ბიოფსიური ან აუტოფსიური მასალა. ამ სინჯებში განისაზღვრება ქსენობიოტიკები ან მათი მეტაბოლიტები, რის საფუძველზეც განისაზღვრება ექსპოზიციის დონე (კონცენტრაცია ჰაერში, ნივთიერების აბსორბირებული რაოდენობა) ან დგინდება ექსპოზიციის შედეგად ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესება. ამ მიზნით შეიძლება ბიოქიმიური მაჩვენებლების გამოყენებაც (მაგ. ფერმენტების აქტიობის ცვლილება, მეტაბოლიტების გამოყოფა), თუ კი ეს მაჩვენებლები გამოხატავენ ექსპოზიციასთან კავშირს (WHO, 1979).</p>	<p><b>Biological assessment of exposure:</b> Exposure to chemicals may be assessed by the analysis of specimens taken in the environment (air, water, food, etc.) or of specimens of biological material. Most often, urine and blood are analyzed, but other materials such as expired air, faeces, saliva, bile, hair, and biopsy or autopsy material are sometimes analyzed. In these samples, the content of the xenobiotic(s) or its metabolite(s) is determined and, on this basis, the exposure level (concentration in the air, absorbed amount of the substance) or the probability of health impairment due to exposure is derived. Biochemical changes in the components of an organism can also be used for this purpose (e.g., changes in enzyme activity or in the excretion of metabolic intermediates) if they show a relationship to the exposure (WHO, 1979).</p>
102.	<p><b>ექსპოზიციის სცენარი:</b> ექსპოზიციის სცენარი ნიშნავს პირობებს, მათ შორის ოპერატიულს და რისკის მართვის ზომებს, რომელიც აღწერს, თუ როგორ იქნა ნივთიერება წარმოებული ან გამოყენებული მისი სასიცოცხლო ციკლის ყველა ეტაპზე. იგი უჩვენებს, თუ როგორ აკონტროლებს მას მწარმოებელი ან იმპორტიორი, ან აძლევს რეკომენდაციას შემდგომ მომხმარებელს როგორ გააკონტროლოს ადამიანსა და გარემოზე მოქმედების რისკი. ექსპოზიციის სცენარი შეიძლება მოიცავდეს ერთ კონკრეტულ პროცესს ან გამოყენებას; საჭიროების შემთხვევაში რამდენიმე პროცესს ან გამოყენებებს.</p>	<p><b>Exposure scenario:</b> means the set of conditions, including operational conditions and risk management measures, that describe how the substance is manufactured or used during its life-cycle and how the manufacturer or importer controls, or recommends downstream users to control, exposures of humans and the environment. These exposure scenarios may cover one specific process or use or several processes or uses as appropriate.</p>
103.	<p><b>ექსტრაპოლაცია:</b> კვლევაში მიღებული მონაცემთა გაანალიზებით მის ფარგლებს გარეთ მაჩვენებლის მნიშვნელობის პროგნოზირება.</p>	<p><b>Extrapolation:</b> In data analysis, predicting the value of a parameter outside the range of observed values.</p>
104.	<p><b>ვალიდობა (სინამდვილე), გაზომვის:</b> ხარისხი, რომლითაც ტესტი მსგავს შედეგებს იძლევა ყოველი გაზომვისას. (Last, 1988).</p>	<p><b>Validity, measurement:</b> An expression of the degree to which a measurement measures what it purports to measure (Last, 1988).</p>
105.	<p><b>ვალიდობა (სინამდვილე), კვლევის:</b> რაოდენობრივ კვლევაში ვალიდობა, არსებითად, დროთა განმავლობაში, სხვადასხვა ინსტრუმენტით და რესპონდენტთა სხვადასხვა ჯგუფთან გარანტიის, თანმიმდევრულობისა და განმეორების ხარისხია. იმისთვის, რომ კვლევა ვალიდური იყოს, მან უნდა აჩვენოს, რომ რესპონდენტების მსგავს ჯგუფთან მსგავს (ნებისმიერად განსაზღვრულ) კონტექსტში ჩატარებისას, მსგავსი შედეგებია მიღებული (Last, 1988).</p>	<p><b>Validity, study:</b> The degree to which the inference drawn from a study, especially generalizations extending beyond the study sample, are warranted when account is taken of the study methods, the representatives of the study sample, and the nature of the population from which it is drawn (Last, 1988).</p>

106.	<b>ზედამხედველობა:</b> უწყვეტი დაკვირვება, რომელიც იყენებს მეთოდებს, გამორჩეულს თავისი პრაქტიკულობით, ერთგვაროვნებით და უფრო მეტად სიჩქარით, ვიდრე სიზუსტით. მისი მთავარი მიზანია გამოავლინოს ტენდენციისა და განაწილების ცვლილებები, რათა ხელი შეუწყოს კვლევების ან კონტროლის ზომების ინიცირებას (Last., 1988).	<b>Surveillance:</b> Ongoing scrutiny, generally using methods distinguished by their practicability, uniformity, and frequently their rapidity, rather than by complete accuracy. Its main purpose is to detect changes in trend or distribution in order to initiate investigative or control measures (Last, 1988).
107.	<b>ზღვრულად დასაშვები კონცენტრაცია (ზდკ):</b> ნივთიერების მაქსიმალური კონცენტრაცია სამუშაო ზონის ჰაერში, რომელიც 8 საათიანი სამუშაო დღის, 40 საათიანი სამუშაო კვირის პირობებში მთელი სიცოცხლის განმავლობაში არ იწვევს დასაქმებულის, ან მისი შთამომავლობის დაავადებას ან ჯანმრთელობის ისეთ გადახრებს, რომელთა აღმოჩენა შეიძლება კვლევის თანამედროვე მეთოდებით.	<b>Maximum allowable concentration (MAC):</b> The maximum concentration of the substance in the working place to which it is believed that healthy working adults may be exposed safely through an 8-hour working day, 40-hour working week, which does not result in workers during a lifespan a disease of his or her offspring, or health disorders, which can be detected by modern methods of research.
108.	<b>თვალის გაღიზიანება:</b> თვალის გაღიზიანება ნიშნავს თვალის შექცევად დაზიანებას, როცა თვალის ზედაპირზე ნივთიერების დატანისას წარმოიქმნება ცვლილება, რომელიც სრულებით აღდგება 21 დღის განმავლობაში.	<b>Eye irritation :</b> means the production of changes in the eye following the application of test substance to the front surface of the eye, which are fully reversible within 21 days of application.
109.	<b>თვითგახურებადი ქიმიური პროდუქცია:</b> ქიმიური პროდუქცია, გარდა პიროფორული პროდუქციისა, რომელსაც ჰაერთან კონტაქტისას, გარედან ენერჯის მიწოდების გარეშე აქვს თვითგატბობის უნარი.	<b>Self-heating substance:</b> means a solid or liquid substance, other than a pyrophoric substance, which, by reaction with air and without energy supply, is liable to self-heat; this substance differs from a pyrophoric substance in that it will ignite only when in large amounts (kilograms) and after long periods of time (hours or days).
110.	<b>თვითდაშლადი ქიმიური ნივთიერება:</b> თერმულად არამდგრადი ქიმიური ნივთიერება, რომელსაც გააჩნია ჰაერის მიწოდების გარეშე ეგზოთერმული დაშლის ინტენსიური უნარი. ეს განმარტება გამორიცხავს ნივთიერებებსა და ნარევებს, რომლებიც GHS- ის მიეკუთვნება ასაფეთქებლებს, ორგანული პეროქსიდებს და დამჟანგავებს.	<b>Self-reactive substance:</b> means a thermally unstable liquid or solid substance liable to undergo a strongly exothermic decomposition even without participation of oxygen (air). This definition excludes substances or mixtures classified under the GHS as explosive, organic peroxides or as oxidizing.
111.	<b>თირკმლებით გამოყოფა:</b> ნივთიერების თირკმლებით გამოყოფა.	<b>Renal elimination:</b> Excretion of a substance through the kidneys.
112.	<b>იმუნური პასუხი:</b> იმუნური პასუხი არის ორგანიზმის ზოგადი რეაქცია მისთვის უცხო ნივთიერებებზე. ეს შეიძლება გამოიხატოს სხვადასხვა ფორმით: ანტისხეულების წარმოქმნა, უჯრედოვანი იმუნიტეტი, იმუნოლოგიური ტოლერანტობა, ან ალერგია.	<b>Immune response:</b> The immune response is a general reaction of the body to substances that are foreign or treated as foreign. It may take various forms: antibody production, cell-mediated immunity, immunological tolerance, or allergy.
113.	<b>ინდექსი (მაჩვენებელი):</b> ეპიდემიოლოგიასა და მასთან დაკავშირებულ მეცნიერებებში, ეს სიტყვა, ჩვეულებრივ, ნიშნავს რანჟირების შკალას, მაგალითად, რიცხვების ნაკრები, რომელიც	<b>Index:</b> In epidemiology and related sciences, this word usually means a rating scale, for example, a set of numbers derived from a series of observations of specified variables.



	მიღებულია კონკრეტულ ცვლადებზე დაკვირვებათა სერიის შედეგად. ამის მაგალითებია ჯანმრთელობის სტატუსის სხვადასხვა მაჩვენებლები და სიმსივნის სიმძიმის ან სტადიის ქულობრივი შეფასების სისტემები.	Examples include the various health status indices, and scoring systems for severity or stage of cancer.
114.	<b>ინდიკატორი დაბინძურების:</b> ინდიკატორი (ფიზიკური, ქიმიური ან ბიოლოგიური), რომელიც აჩვენებს გარემოში დამბინძურებლების აკუმულაციას, მათი რაოდენობრივი ან თვისობრივი შედგენილობის ცვლილებებს.	<b>Indicator of pollution:</b> Indicator (physical, chemical or biological) that shows the accumulation of pollutants in the environment, changes their quantitative or qualitative composition.
115.	<b>ინვალიდობის შედეგად დაკარგული წლები (DALYS):</b> მოსახლეობის დონეზე ნაადრევი სიკვდილის მიზეზით და კონკრეტული დაავადების შედეგად დაინვალიდების გამო დაკარგული სიცოცხლის წლების საერთო რაოდენობა.	<b>Disability Adjusted Life Years (DALYS):</b> The sum of years of potential life lost due to premature mortality and the years of productive life lost due to disability.
116.	<b>ინსექტიციდი:</b> მწერების საწინააღმდეგო ქიმიური საშუალება. იხილეთ პესტიციდები.	<b>Insecticide:</b> A chemical used to kill insects. See pesticides
117.	<b>ინტერვენციული კვლევა:</b> ჰიპოთეტური მიზეზ-შედეგობრივი კავშირის სატესტო ეპიდემიოლოგიური კვლევა პოპულაციაში, გამომწვევი ფაქტორის შესაძლო ცვლილებით (შემცირება-გაზრდა) (Last, 1988).	<b>Intervention study:</b> An epidemiologic investigation designed to test a hypothesized cause-effect relationship by modifying a supposed causal factor in a population (Last, 1988).
118.	<b>ინტოქსიკაცია, მონამვლა:</b> პათოლოგიური მდგომარეობა, რომელიც გამოწვეულია ორგანიზმში ეგზოგენური ან ენდოგენური ტოქსიკური ნივთიერებების ზემოქმედებით.	<b>Intoxication, poisonig:</b> A pathological condition that is caused by exogenous or endogenous toxic substances in the body.
119.	<b>ინტრავენური (ი.ვ.):</b> ვენაში, ან შეყვანილი ვენაში.	<b>Intravenous:</b> Into or inside the vein
120.	<b>ინციდენტობა:</b> ადამიანის სიცოცხლეში პირველად გამოვლენილი დაავადება, რომელიც ადრე არ იყო რეგისტრირებული. ყველა მწვავე დაავადება, მიუხედავად იმისა, რომ ზოგიერთი მათგანი შეიძლება წელიწადში რამდენჯერმე განმეორდეს, ქრონიკული დაავადებები, რომლებიც შეიძლება შემთხვევით (მაგ. ექიმთან ვიზიტის დროს) პირველად გამოვლინდეს. განსხვავება ინციდენტობასა და პრევალენტობას შორის არის ის, რომ ინციდენტობა ეხება მხოლოდ ახალ შემთხვევებს, პრევალენტობა კი ყველა შემთხვევას, იმის მიუხედავად, ძველია ის, თუ ახალი.	<b>Incidence:</b> The number of instances of illness commencing, or of persons falling ill, during a given period in a specific population. Incidence is usually expressed as a rate, the denominator being the average number of persons in the specified population during a defined period or the estimated number of persons at the mid-point of that period. The basic distinction between incidence and prevalence is that whereas incidence refers only to new cases, prevalence refers to all cases, irrespective of whether they are new or old. When the terms incidence and prevalence are used, it should be stated clearly whether the data represent the numbers of instances of the disease recorded or the numbers of persons ill (WHO, 1966).

121.	<b>ინჰალაცია:</b> ჩასუნთქულ ჰაერთან ერთად ორგანიზმში სხვადასხვა ნივთიერებების მოხვედრა.	<b>Inhalation:</b> inhalation is the process or act of breathing in, taking air and sometimes other substances.
122.	<b>კანის გამაღიზიანებელი:</b> ნივთიერება, რომელიც კანთან კონტაქტის დროს იწვევს ალერგიულ რეაქციას.	<b>Skin sensitizer:</b> means a substance that will induce an allergic response following skin contact.
123.	<b>კანის გაღიზიანება:</b> კანის გაღიზიანება ნიშნავს კანის შექცევად დაზიანებას, რომელიც წარმოიქმნება გამოსაცდელი ნივთიერების კანზე დატანისას 4 საათზე ნაკლები დროის განმავლობაში.	<b>Skin irritation:</b> means the production of reversible damage to the skin following the application of a test substance for up to 4 hours.
124.	<b>კანცეროგენი:</b> ქიმიური ნივთიერება ან ნაერთი, რომელიც იწვევს კიბოს განვითარებას ან მისი გავრცელების ზრდას.	<b>Carcinogen:</b> means a chemical substance or a mixture of chemical substances which induce cancer or increase its incidence.
125.	<b>კეთილთვისებიანი სიმსივნე:</b> არის მოცულობითი წარმონაქმნი. რომელიც არ შეიჭრება მიმდებარე ქსოვილში (ავთვისებიანისგან განსხვავებით არ ახასიათებს ანაპლაზიას).	<b>Benign:</b> This adjective is applied to any growth which does not invade surrounding tissue.
126.	<b>კვამლის ძირითადი ნაკადი (თაბაქოს მოხმარება),</b> თაბაქოს მოხმარებისას შესუნთქული კვამლი.	<b>Mainstream smoke (tobacco smoking):</b> The smoke that is inhaled
127.	<b>კვების სრული რაციონის კვლევა:</b> კვლევა, რომელიც ტარდება სხვადასხვა საკვების დონისა და რაოდენობის გამოსავლენად ტიპურ დიეტაში ან იმისათვის, რომ დადგინდეს სპეციფიკური ნივთიერების მთლიანი რაოდენობა (მაგალითად, პესტიციდების ნარჩენები, ვიტამინები, საკვების დამაბინძურებლები) ტიპურ დიეტაში (WHO, 1979).	<b>Total diet studies:</b> Studies undertaken to show the range and amount of various foodstuffs in the typical diet or to estimate the total amount of a specific substance (e.g., pesticide residue, vitamin, or food contaminant) in a typical diet (WHO, 1979).
128.	<b>კლასტერი:</b> მჭიდროდ დაჯგუფებული მოვლენების ან დაავადების შემთხვევების ან ჯანმრთელობის სხვა შესაფერისი ფენომენების სერია, დროსა და ადგილის ან ორივეს მიხედვით კარგად განსაზღვრული განაწილებით. ალტერნატიულად, რანდომიზაციისათვის დაჯგუფებული ერთეული.	<b>Cluster:</b> A closely grouped series of events or cases of a disease or other related health phenomena with well-defined distribution patterns, in relation to time or place or both. Alternatively, a grouped unit for randomisation.
129.	<b>კლასტერული შერჩევა (ბუდობრივი შერჩევა):</b> შერჩევის მეთოდი, რომლის დროსაც პოპულაცია იყოფა ერთმანეთთან გარკვეული ფორმით დაკავშირებულ აგრეგატებად (კლასტერებად). ამ კლასტერიდან ნიმუში აიღება შემთხვევითი ამორჩევით (რანდომულად) და მის შემადგენლობაში მყოფი ყველა ელემენტი ნიმუშში ჩაერთვება (ISO, 1977).	<b>Cluster sampling:</b> A method of sampling in which the population is divided into aggregates (or clusters) of items bound together in a certain manner. A sample of these clusters is taken at random and all the items which constitute them are included in the sample (ISO, 1977);
130.	<b>კლასტოგენი:</b> კლასტოგენი არის ნივთიერება რომელიც იწვევს ქრომოსომულ აბერაციებს.	<b>Clastogen:</b> A clastogen is any substance which causes chromosomal breaks.
131.	<b>კომპეტენტური ორგანო:</b> საშიში ქიმიური ნივთიერებების მართვისა და კონტროლის სფეროში აღმასრულებელი ხელისუფლების მიერ დაფუძნებული სახელმწიფო ორგანო ან	<b>Competent authority:</b> means the authority or authorities or bodies established by the Member States to carry out the obligations arising from this Regulation. means the authority or authorities or bodies established by the Member States to carry out the



	ორგანოები, ან უწყება. (REACH, 2006), CLP.	obligations arising from hazardous chemical management and control sphere (REACH, 2006).
132.	<b>კომპრესირებული აირი</b> : ნიშნავს აირს, რომელიც, წნევის ქვეშ ჩატვირთვისას -50°C -ზე აიროვან მდგომარეობაშია.	<b>Compressed gas</b> : means a gas which when packaged under pressure is entirely gaseous at -50°C.
133.	<b>კონფაუნდინგი (დამაბნეველი)</b> : 1. სიტუაცია, სადაც ორი პროცესის ეფექტები არაა განცალკევებული. რისკის დახასიათების ნამდვილი სურათი სხვა ფაქტორის მოქმედებითაა დამახინჯებული. 2. სიტუაცია, სადაც დამოკიდებულება ორ ან მეტ კაზუალურ ფაქტორებს შორის არის ისეთი, რომ ლოგიკურად შეუძლებელია თითოეული კაზუალური ფაქტორის მოქმედების წვლილის განცალკევება (Last, 1988).	<b>Confounding</b> : 1. A situation in which the effects of two processes are not separated. The distortion of the apparent effect of an exposure on risk brought about by the association with other factors that can influence the outcome. 2. A relationship between the effects of two or more causal factors as observed in a set of data, such that it is not logically possible to separate the contribution that any single causal factor has made an effect (Last, 1988).
134.	<b>კონცენტრაცია</b> : მასალის ან ნივთიერების რაოდენობა მოცემული მედიუმის ერთეულში (WHO, 1979).	<b>Concentration</b> : A general term referring to the quantity of a material or substance contained in unit quantity of a given medium. (WHO, 1979).
135.	<b>კოროზია დერმალური</b> : ნიშნავს კანის შეუქცევად დაზიანებას გამოსაცდელი ნივთიერების კანზე 4 საათის განმავლობაში დატანისას.	<b>Skin corrosion</b> : means the production of irreversible damage to the skin following the application of a test substance for up to 4 hours.
136.	<b>კოროზიული ლითონისათვის</b> : ნიშნავს, რომ ქიმიური ნივთიერება ან ნარევი არსებითად აზიანებს და შლის ლითონს ქიმიური ბემოქმედების შედეგად.	<b>Corrosive to metal</b> : means a substance or a mixture which by chemical action will materially damage, or even destroy, metals.
137.	<b>კოჰორტული კვლევა</b> : რეტროსპექტული ან პროსპექტული კვლევა. ადამიანები, რომელთა მეთვალყურეობაც უნდა მოხდეს ჯგუფებიან იმის მიხედვით არიან თუ არა სავარაუდო რისკ ფაქტორის ან გაიდლაინების სახელმძღვანელო-დანართი 5 ინტერვენციის ბემოქმედების ქვეშ. კოჰორტული კვლევა შეიძლება იყოს შედარებითი. ასეთ შემთხვევაში ორი ან მეტი ჯგუფი შეირჩევა განსახილველი ჯანდაცვითი ტექნოლოგიის ბემოქმედების განსხვავების საფუძველზე.	<b>Cohort study</b> : A retrospective or prospective follow-up study. People to be followed up are grouped on the basis of whether or not they have been exposed to a suspected risk factor or intervention. A cohort study can be comparative, in which case two or more groups are selected on the basis of differences in their exposure to the health technology of interest.
138.	<b>კრიტერიუმი</b> : GHS-სისტემაში კრიტერიუმი ნიშნავს ფიზიკური, ჯანმრთელობისა და ეკოლოგიური საშიშროების ტექნიკურ განმარტებას;	<b>Criteria</b> : according to GHS means the technical definition for the physical, health and environmental hazards;
139.	<b>კრიტიკული ტემპერატურა</b> : ნიშნავს ტემპერატურას, რომლის ზემოთ წმინდა აირის გათხევადება შეკუმშვის ხარისხის მიუხედავად შეუძლებელია.	<b>Critical temperature</b> : means the temperature above which a pure gas cannot be liquefied, regardless of the degree of compression.
140.	<b>კრიტიკული ეფექტი</b> : პირველი არასასურველი ეფექტი, რომელიც წარმოიქმნება, როცა ინდივიდის კრიტიკულ ორგანოში მიიღწევა კრიტიკული კონცენტრაცია (ანუ ყველაზე მცირე დოზის არასასურველი ეფექტი კრიტიკულ ორგანოში)(WHO, 1979).	<b>Critical effect</b> : The first adverse effect that appears when the critical concentration in the critical organ is reached in an individual (or the adverse effect that occurs as a result of the lowest dose in the critical organ) (WHO, 1979).

141.	<b>კრიტიკული ორგანო (კრიტიკული ქსოვილი) (ტოქსიკოლოგიაში):</b> გარკვეული ორგანო, სადაც პირველად მიიღწევა კრიტიკული კონცენტრაცია (მეტალის) გარკვეულ პოპულაციაში გარკვეული ექსპოზიციის დროს (Task Group on Metal Toxicology, 1976).	<b>Critical organ (critical tissue) (in toxicology):</b> The particular organ that first attains the critical concentration (of metal) under specified circumstances of exposure and for a given population (Task Group on Metal Toxicology, 1976).
142.	<b>კრიტიკული ორგანოს კონცენტრაცია (კრიტიკული ქსოვილის კონცენტრაცია):</b> ორგანოს ან ქსოვილის საშუალო კონცენტრაცია, როდესაც ყველაზე სენსიტიური უჯრედი მიაღწევს კრიტიკულ კონცენტრაციას (Task Group on Metal Toxicity, 1976).	<b>Critical organ concentration (critical tissue concentration):</b> The mean concentration in the organ (tissue) at the time the most sensitive type of cell reaches the critical concentration (Task Group on Metal Toxicity, 1976).
143.	<b>კრიტიკული პერიოდი:</b> ადამიანის, ცხოველის ან მცენარის განვითარების სასიცოცხლო ციკლის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი პერიოდი, როცა ფორმირდება ზოგიერთი ანატომიური, ფიზიოლოგიური, მეტაბოლური, ან ფსიქოლოგიური სტრუქტურები და ფუნქციები (WHO, 1972).	<b>Critical period:</b> A period during the development of a human, animal, or vegetable body, which is of particular importance in the life cycle if the normal full development of some anatomical, physiological, metabolic, or psychological structure or function is to be attained (WHO, 1972).
144.	<b>კრიტიკული ტემპერატურა:</b> ტემპერატურა, რომლის ზევით არ ხდება სუფთა გაზის გათხევადება, მიუხედავად შეკუმშვის ხარისხისა.	<b>Critical temperature:</b> means the temperature above which a pure gas cannot be liquefied, regardless of the degree of compression.
145.	<b>კრიტიკული ჯგუფი:</b> სამიზნე პოპულაციის ნაწილი, რომელიც ყველაზე მეტად საჭიროებს დაცვას (WHO, 1979).	<b>Critical group:</b> That part of the target population most in need of protection (WHO, 1979).
146.	<b>ლათენტური (ფარული) პერიოდი (სინონიმი: ლატენტობა):</b> დროის პერიოდი დაავადების გამომწვევი ფაქტორის მოქმედებასა და დაავადების ნიშნების გამოვლენას შორის. მაგალითად, მაიონებელი გამოსხივების ზემოქმედების შედეგად ლეიკემიის განვითარებამდე საშუალოდ 5 წლის ლატენტური პერიოდია, ხოლო სხვა ავთვისებიანი ნარმონაქმნების განვითარებამდე 20 წელზე მეტი. ტერმინი „ფარული პერიოდი“ ხშირად გამოიყენება, როგორც „ინდუქციური პერიოდის“ სინონიმი, ეს არის პერიოდი დაავადების გამომწვევი აგენტის მოქმედებასა და დაავადების ნიშნების გამოვლენას შორის. მას აგრეთვე განსაზღვრავენ, როგორც პერიოდს დაავადების დაწყებიდან დაავადების გამოვლენამდე (Last, 1988).	<b>Latent period (synonym: latency):</b> Delay between exposure to a disease-causing agent and the appearance of manifestations of the disease. After exposure to ionizing radiation, for instance, there is a latent period of five years, on average, before development of leukemia, and more than 20 years before development of certain other malignant conditions. The term ``latent period'' is often used as synonym with ``induction period'', that is, the period between exposure to a disease-causing agent and the appearance of manifestations of the disease. It has also been defined as the period from disease initiation to disease detection (Last, 1988).
147.	<b>ლათენტური პერიოდი (სინონიმი: ფარული):</b> დაავადების გამომწვევი ფაქტორის ზემოქმედებასა და დაავადების ნიშნების გამოვლენას შორის დროის პერიოდი. მაგალითად, მაიონებელი გამოსხივების ზემოქმედების შედეგად ლეიკემიის განვითარებამდე საშუალოდ 5 წლის ლატენტური პერიოდია, ხოლო სხვა ავთვისებიანი ნარმონაქმნების განვითარებამდე 20 წელზე მეტი. ტერმინი „ფარული პერიოდი“ ხშირად გამოიყენება, როგორც „ინდუქციური პერიოდის“ სინონიმი, ეს არის პერიოდი დაავადების	<b>Latent period (synonym: latency):</b> Delay between exposure to a disease-causing agent and the appearance of manifestations of the disease. After exposure to ionizing radiation, for instance, there is a latent period of five years, on average, before development of leukemia, and more than 20 years before development of certain other malignant conditions. The term ``latent period'' is often used as synonym with ``induction period'', that is, the period between exposure to a disease-

	გამომწვევი ფაქტორის ზემოქმედებასა და დაავადების ნიშნების გამოვლენას შორის. მას აგრეთვე განსაზღვრავენ, როგორც პერიოდს დაავადების დაწყებიდან მის გამოვლენამდე (Last, 1988).	causing agent and the appearance of manifestations of the disease. It has also been defined as the period from disease initiation to disease detection (Last, 1988).
148.	<b>ლიტერატურის მიმოხილვა:</b> სტატია, რომელშიც შეჯამებული სახით მოცემულია სხვადასხვა ინდივიდუალურ კვლევაში ასახული მტკიცებულებები და გამოტანილია დასკვნები მათი შედეგების შესახებ. იგი შეიძლება იყოს ან არ იყოს სისტემატურად გამოკვლეული და განვითარებული.	<b>Review of the literature:</b> An article that summarises the evidence contained in a number of different individual studies and draws conclusions about their findings. It may or may not be systematically researched and developed.
149.	<b>მავნე ეფექტი:</b> მავნე ეფექტი არის არასასურველი ან მავნე მოქმედება ორგანიზმზე, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს სიკვდილი, საკვების მოხმარების, ორგანიზმის ან ორგანოების წონის, ფერმენტების დონის ცვლილება. ეფექტი კლასიფიცირდება როგორც მავნე, თუ ის იწვევს ფუნქციურ და ანატომიურ დაზიანებას, იწვევს შეუქცევად ცვლილებებს, ან ზრდის ორგანიზმის მგრძობელობას ქიმიური ნივთიერებების მიმართ ან ბიოლოგიურ სტრესს. არა მავნე ეფექტი, როგორც წესი, ქიმიური ზემოქმედების შეწყვეტის შემდეგ შექცევადია.	<b>Adverse effect:</b> This is abnormal, undesirable or harmful effect to an organism, indicated by some result such as mortality, altered food consumption, altered body and organ weights, altered enzyme levels or visible (pathological) change. An effect may be classed as adverse effect if it causes functional or anatomical damage, causes irreversible changes or increases the susceptibility of the organism to other chemical or biological stress. A non-adverse effect will usually be reversed when exposure to the chemical ceases.
150.	<b>მასალა:</b> ნიშნავს ნაწარმს, რომელიც წარმოების დროს იძენს სპეციალურ ფორმას, ზედაპირს ან დიზაინს, რომელიც მის ფუნქციას განსაზღვრავს უფრო ხარისხიანად, ვიდრე ქიმიური შემადგენლობა.	<b>Article:</b> means an object which during production is given a special shape, surface or design which determines its function to a greater degree than does its chemical composition.
151.	<b>მასის საშუალო დიამეტრი:</b> იმ ნაწილაკის დიამეტრი, რომლის მასა ტოლია პოპულაციაში ყველა ნაწილაკის საშუალო მასის. (IAEA, 1978).	<b>Mass mean diameter:</b> The diameter of a particle with a mass equal to the mean mass of all the particles in the population (IAEA, 1978).
152.	<b>მაქსიმალურად დასაშვები კონცენტრაცია (მდკ):</b> ექსპოზიციის კონცენტრაცია, რომლის გადაჭარბება დაუშვებელია.	<b>Maximum allowable concentration (MAC):</b> Exposure concentration not to be exceeded under any circumstances.
153.	<b>მაჩვენებელთა განსხვავება:</b> აბსოლუტური განსხვავება ორ მაჩვენებელს შორის, მაგალითად, მიზეზობრივი ფაქტორის ზემოქმედების მქონე და არა მქონე პოპულაციის ჯგუფებში შემთხვევების მაჩვენებლებს შორის განსხვავება: $RD = I_e - I_u$ სადაც $I_e$ = შემთხვევების სიხშირე ექსპონირებულთა შორის და $I_u$ = შემთხვევების სიხშირე არაექსპონირებულთა შორის. ტერმინი მაღალი მაჩვენებელი შეიძლება გამოყენებული იყოს მაჩვენებელთა განსხვავების სინონიმად (Last, 1988).	<b>Rate difference (RD):</b> The absolute difference between two rates, for example, the difference in incidence rate between a population group exposed to a causal factor and a population group not exposed to the factor: $RD = I_e - I_u$ where $I_e$ = incidence rate among exposed, and $I_u$ = incidence rate among unexposed. In comparisons of exposed and unexposed groups, the term excess rate may be used as a synonym for rate difference (Last, 1988).
154.	<b>მაჩვენებელი:</b> მოვლენის სიხშირის ზომა. განსაზღვრულ პოპულაციაში მოვლენის მოხდენის სიხშირის გამოსახვა (Last., 1988).	<b>Rate:</b> A measure of the frequency of a phenomenon. An expression of the frequency with which an event occurs in a defined population (from Last, 1988).

155.	<b>მგ/კგ/დღეში:</b> მილიგრამი კილოგრამზე დღეში	<b>mg/kg/day:</b> Milligrams per kilogram per day.
156.	<b>მგ/კგ:</b> მილიგრამი კილოგრამზე	<b>mg/kg:</b> Milligrams per kilogram.
157.	<b>მგ/ლ:</b> მილიგრამი ლიტრზე	<b>mg/l:</b> Milligrams per liter.
158.	<b>მგ/მ<sup>3</sup>:</b> მილიგრამი კუბურ მეტრზე	<b>mg/m<sup>3</sup>:</b> Milligrams of material per cubic meter (of air or water).
159.	<b>მგრძნობელობა (ქიმიური ანალიზის):</b> მარტივი პროცედურის დროს, ანალიტიკური კალიბრაციის მრუდის დახრილობა, ანუ, გაზომვის(x) დიფერენციალი კონცენტრაციასთან (c) (მაგ., dx/dc). რაც მეტია ამ წარმოებულის მნიშვნელობა, მით მეტია ანალიზის მგრძნობელობა. მგრძნობელობა არ უნდა აირიოს აღმოჩენის ზღვართან (IUPAC, 1976).	<b>Sensitivity (in chemical analysis):</b> For a simple procedure, the slope of the analytical calibration curve, i.e., the differential of the measure (x) with respect to concentration (c) (i.e., dx/dc). The greater the value of this derivative, the greater the sensitivity. Sensitivity should not be confused with limit of detection (IUPAC, 1976).
160.	<b>მგრძნობელობა და სპეციფიკურობა (სკრინინგ-ტესტის):</b> მგრძნობელობა არის სკრინინგ-ტესტით იდენტიფიცირებული დაავადებულების წილი პოპულაციაში. მგრძნობელობა არის დიაგნოზის სწორად დასმის სარწმუნოების საზომი: ან, დანამდვილებით განსაზღვრა იმისა, რომ ტესტი ყველა მოცემულ შემთხვევას გამოავლენს (სინონიმი: სარწმუნო დადებითი მაჩვენებელი).	<b>Sensitivity and specificity (of a screening test):</b> Sensitivity is the proportion of truly diseased persons in the screened population who are identified as diseased by the screening test. Sensitivity is a measure of the probability of correctly diagnosing a case, or the probability that any given case will be identified by the test (synonym: true positive rate).
161.	<b>მდგრადობა:</b> ქიმიკატებთან მიმართებაში არის მათი უნარი არ შეიცვალოს გარემოში.	<b>Persistence:</b> When applied to a chemical this has a meaning of ability to remain unchanged in the environment.
162.	<b>მეზოთელიომა:</b> აზბესტის ბოჭკოების გემოქმედებით პლევრის, პერიკარდიუმისა და პერიტონეუმის მეზოთელიუმში გავრცელებული სიმსივნე.	<b>Mesothelioma:</b> Malignant spreading tumour in mesothelium of pleura, pericardium or peritoneum arising as a result of the presence of asbestos fibres, after exposure to asbestos.
163.	<b>მეორადი დამაბინძურებელი:</b> იხილეთ დამაბინძურებელი.	<b>Secondary pollutant,</b> See pollutant
164.	<b>მეტაბოლიზმი:</b> ზოგადად, ორგანიზმში მიმდინარე ყველა ფიზიკური და ქიმიური პროცესის ერთობლიობა; უფრო დაწვრილებით, ფიზიკური და ქიმიური ცვლილებები, რომლებსაც მოცემული ქიმიური ნივთიერება განიცდის ორგანიზმში. იგი მოიცავს ქიმიური ნივთიერების ორგანიზმში მოხვედრასა და განაწილებას, გარდაქმნას, ნივთიერებებისა და მათი მეტაბოლიტების ორგანიზმიდან ელიმინაციას (WHO, 1979).	<b>Metabolism:</b> In general, the sum total of all physical and chemical processes that take place within an organism; in a narrower sense, the physical and chemical changes that take place in a given chemical substance within an organism. It includes the uptake and distribution within the body of chemical compounds, the changes (biotransformations) undergone by such substances, and the elimination of the compounds and of their metabolites (WHO, 1979).
165.	<b>მეტაბოლიტი:</b> ორგანიზმში ქიმიური გარდაქმნის შედეგად მიღებული ნივთიერება (WHO, 1979).	<b>Metabolite:</b> A substance resulting from chemical transformation in an organism (WHO, 1979).



166.	<b>მეტაბოლური აქტივაცია:</b> შედარებით ინერტული ქიმიკატების ბიოლოგიურად რეაქტიულ მეტაბოლიტებად (ნაერთებად) ბიოლოგიური გარდაქმნა. იხ. მეტაბოლური ტრანსფორმაცია.	<b>Metabolic activation:</b> Biotransformation of relatively inert chemicals to biologically reactive metabolites (compounds). See biotransformation.
167.	<b>მეტაბოლური მოდელი:</b> ორგანიზმსა და მასში მოხვედრილი ქიმიური ნივთიერების ურთიერთქმედების ანალიზი და თეორიული აღწერა. გამოხატავს დოზის (ულუფის) რაოდენობრივ შთანთქმას, ქსოვილებში დაგროვებისა და დაშლის წილს და სინქარეს, წარმოქმნილი მეტაბოლიტების შემდგომ ბედს, სხვადასხვა ორგანოებით ნივთიერების გამოყოფის რაოდენობასა და სინქარეს (WHO, 1979).	<b>Metabolic model:</b> An analysis and theoretical reconstruction of the way in which the body deals with a specific substance, showing the proportion of the intake that is absorbed, the proportion that is stored and in what tissues, the proportion and rate of breakdown in the body and the subsequent fate of the metabolic products, and the proportion of the substance and the rate at which it is eliminated by different organs (WHO, 1979).
168.	<b>მეტაბოლური ნახევრად დაშლა (სინონიმი: მეტაბოლური ნახევარდაშლის პერიოდი):</b> დრო, რომელიც საჭიროა ორგანიზმში მოხვედრილი ნივთიერების რაოდენობის ნახევრამდე მეტაბოლიზებისათვის (WHO, 1979).	<b>Metabolic half-life (synonym: metabolic half-time):</b> The time required for one half of the quantity of the compound in the body to be metabolically transformed into a modified chemical compound (WHO, 1979).
169.	<b>მეტაბოლური ტრანსფორმაცია (სინონიმი: ბიოტრანსფორმაცია):</b> ნივთიერების ქიმიური გარდაქმნა ორგანიზმში (WHO, 1979).	<b>Metabolic transformation (synonym: biotransformation):</b> The chemical transformation of substances that takes place within an organism (WHO, 1979).
170.	<b>მეტჰემოგლობინი/მეტჰემოგლობინემია:</b> ზოგიერთი მონამკლის დროს ჰემოგლობინი (ერითროციტების კომპონენტი, რომელშიც ფიქსირებულია ჟანგბადი) შეიძლება ტრანსფორმირდეს მეტჰემოგლობინად, ჰემოგლობინის ოქსიდაციურ ფორმად. მეტჰემოგლობინს არ აქვს უნარი მიიერთოს ჟანგბადი, შესაბამისად, ორგანიზმს ნაკლები ჟანგბადი მიეწოდება. როდესაც ჰემოგლობინის გარკვეული რაოდენობა გარდაიქმნება მეტჰემოგლობინად, ლორწოვანი გარსი და კანი ხდება მოლურჯო და უფერული.	<b>Methaemoglobin/methaemoglobinaemia:</b> In some poisonings, haemoglobin (the substance in the red blood cells to which the oxygen is fixed) may be transformed to methaemoglobin. Methaemoglobin lacks the ability of binding the oxygen, consequently lack of oxygen occurs in the organism. When a certain amount of haemoglobin has been transformed to methaemoglobin, mucous membranes and skin become bluish and discolored.
171.	<b>მიკროგრამი/ლიტრზე (მკგ/ლ, აგ/ლ):</b> წყლის დამაბინძურებლების რაოდენობის საზომი ერთეული; აგ/ლ ექვივალენტურია - ნაწილაკები ბილიონში (ppb). კონვერტაციის ცხრილი <a href="#">Microgram/ml ↔ Part per million</a>	<b>Micrograms/liter (mkg/L, ug/l ):</b> Usual unit of measurement for contaminants of water; equivalent to parts per billion (ppb). Conversion Table <a href="#">Microgram/ml ↔ Part per million</a>
172.	<b>მინარევი:</b> წარმოების პროცესში ნაწარმში არსებული გაუმიზნავი კომპონენტი. შეიძლება წარმოიშვას მაგალითად, საწყისი მასალებისგან ან წარმოების პროცესის მეორადი ან არასრული რეაქციების დროს. მიუხედავად იმისა, რომ იგი იმყოფება საბოლოო ნივთიერებაში, იგი არ იყო გამიზნულად დამატებული. უმეტეს შემთხვევაში მინარევები შეადგენენ ნივთიერების 10% -ზე ნაკლებს.	<b>Impurity:</b> An unintended constituent present in a substance as manufactured. It may, for example, originate from the starting materials or be the result of secondary or incomplete reactions during the production process. While it is present in the final substance it was not intentionally added. In most cases impurities constitute less than 10% of the substance.
173.	<b>მინიმალური ლეტალური დოზა:</b> უმცირესი დოზა, რომელიც საცდელი ჯგუფიდან კლავს ერთ ცხოველს.	<b>Minimum Lethal Dose (MLD):</b> the smallest of several doses which kills one of a group of test animals.

174.	<b>მინიშნება გაფრთხილებაზე (P):</b> ფრაზა (და/ან პიკტოგრამა), რომელიც აღწერს რეკომენდებულ მოქმედებებს საშიში პროდუქციის მავნე მოქმედების თავიდან ასაცილებლად ან შესამცირებლად, არასწორი შენახვისა ან გამოყენების დროს.	<b>Precautionary statement (P):</b> means a phrase (and/or pictogram) that describes recommended measures that should be taken to minimize or prevent adverse effects resulting from exposure to a hazardous product, or improper storage or handling of a hazardous product.
175.	<b>მინიშნება საშიშროებაზე (H):</b> ფრაზა, რომელიც მინიშნებს საშიშროებაზე.	<b>Hazard Statement (H):</b> Phrase, which refers to the danger.
176.	<b>მიღება (სინონიმი: აბსორბცია),</b> ქიმიური ნივთიერების შეღწევა ორგანიზმში, უჯრედში, ან ორგანიზმის სითხეში მემბრანის გავლით ან სხვა საშუალებებით (WHO, 1979).	<b>Uptake (synonym: absorption):</b> The entry of a chemical substance into the body, into a cell, or into the body fluids by passage through a membrane or by other means (WHO, 1979).
177.	<b>მოდ:</b> მდგრადი ორგანული დამაბინძურებლები, აკრძალული UNEP-ის სტოკჰოლმის კონვენციით.	<b>POPs:</b> Persistent organic pollutants, banned under UNEP's Stockholm Convention.
178.	<b>მოდების წერტილი:</b> დაკვირვებით ან გაზომვით გამოვლენილი ქიმიური ნივთიერების განუყოფელი თვისება. მაგალითად, ქიმიური ნივთიერების ფიზიკურ თვისებასთან მიმართებაში შეიძლება იყოს: ორთქლის წნევა ან დეგრადაცია; ან ბიოლოგიური ეფექტი დაკავშირებული ადამიანის ჯანმრთელობასა და გარემოსთან. მაგალითად, კანცეროგენობა, გალიზიანება, ტოქსიკურობა წყლის ბინადართათვის.	<b>Endpoint:</b> An endpoint is an observable or measurable inherent property of a chemical substance. It can for example refer to a physical-chemical property like vapour pressure or to degradability or to a biological effect that a given substance has on human health or the environment, e.g. carcinogenicity, irritation, aquatic toxicity.
179.	<b>მოდელი:</b> თეორიული ან მიზეზობრივი სიტუაციის კვლევის შედეგად მიღებული მონაცემების ფორმალიზებული გამოხატვა. სტატისტიკური ანალიზის მოდელი ზოგადად გამოისახება სიმბოლოებით, ანუ მათემატიკური ფორმით, არსებობს აგრეთვე დიაგრამული მოდელებიც (Kendall & Buckland, 1982).	<b>Model:</b> A formalized expression of a theory or the causal situation which is regarded as having generated observed data. In statistical analyses the model is generally expressed in symbols, that is to say in a mathematical form, but diagrammatic models are also found (Kendall & Buckland, 1982).
180.	<b>მოკლევადიანი ზემოქმედების ზღვარი (STEL):</b> ამერიკის სამრეწველო ჰიგიენისტების სამთავრობო კონფერენციის თანახმად, ეს არის სამუშაო ზონის ჰაერში ნივთიერების ისეთი საშუალო კონცენტრაცია, რომელზედაც მომუშავე პერსონალი შეიძლება გაჩერდეს 15 წუთამდე, არა უმეტეს 4-ჯერ დღეში და მინიმუმ 60-წუთიანი შუალედებით. საქართველოში გამოიყენება ტერმინი "მაქსიმალურად ერთჯერადი კონცენტრაცია".	<b>Short term exposure limit (STEL):</b> According to American Conference of Government Industrial Hygienists, this is the time-weighted average (TWA) airborne concentration to which workers may be exposed for periods up to 15 minutes, which no more than 4 such excursions per day and at least 60 minutes between them. The term of "Maximum Single Concentration" is used In Georgia.
181.	<b>მოლეკულური ფორმულა:</b> ნივთიერების ფორმულა, რომელშიც ინდექსები იძლევიან წარმოდგენას ფორმულაში თითოეული ელემენტის ატომების ფაქტობრივ რაოდენობაზე.	<b>Molecular Formula:</b> The formula of a compound in which the subscripts give the actual number of atoms of each element in the formula.
182.	<b>მოლუსკიციდები:</b> მოლუსკების სანინააღმდეგო ქიმიკატები.	<b>Molluscicide:</b> A chemical used to kill molluscs.
183.	<b>მონაცემის ინტერპრეტაცია:</b> მოცემული გამოკვლევით ან შესწავლით მიღებული ყველა მონაცემის შეფასება ჯანმრთელობისათვის მნიშვნელობის თვალსაზრისით (IRPTC, 1982).	<b>Interpretation of data:</b> The evaluation of all the facts available from a given investigation or study with a view to their significance for health (IRPTC, 1982).



184.	<b>მონიტორინგი (ჯანდაცვის, გარემოს დაცვის და მასთან დაკავშირებული ტექნიკური მიზნებისათვის):</b> განსაზღვრული მიზნით ჯანმრთელობის და /გარემოს მდგომარეობაზე ან ტექნიკურ საშუალებებზე განმეორებადი და ხანგრძლივი დაკვირვება, გაზომვა და შეფასება, წინასწარ შედგენილი დრო-სივრცის გრაფიკით, მონაცემების დათვლისა და შეგროვების შესადარებელი მეთოდების გამოყენებით (WHO, 1980).	<b>Monitoring (for health, environmental, and associated technical purposes):</b> The repetitive and continued observation, measurement, and evaluation of health and/or environmental or technical data for defined purposes, according to prearranged schedules in space and time, and using comparable methods for sensing and data collection (WHO, 1980).
185.	<b>მჟავე წვიმა:</b> მჟავათა (გოგირმჟავა, აზოტმჟავა) არსებობა წვიმაში. ეკოლოგიური პრობლემა წარმოქმნილი საწარმოთა გამონაბოლქვისაგან და ნავთობისაგან მიღებული საწვავის წვის შედეგად (ტრანსპორტის გამონაბოლქვი).	<b>Acid rain:</b> The deposition of acids (sulphuric and nitric) in rain. An environmental problem resulting from certain industrial activities and the burning of petroleum based fuels (traffic exhaust gases).
186.	<b>მრავალი თაობის კვლევა:</b> ტოქსიკურობის ტესტი, რომელშიც საკვლევი ნივთიერების ზემოქმედება მინიმუმ 3 თაობის სატესტო ორგანიზმში ჩვეულებრივ, ფასდება უწყვეტი ზემოქმედების პირობებში.	<b>Multigeneration study:</b> Toxicity test in which at least 3 generations of the test organism are exposed to the substance being assessed. Exposure is usually continuous.
187.	<b>მრავალსაფეხურიანი კლასტერული შერჩევა:</b> კლასტერული შერჩევა ორზე მეტ სტადიაში, ყოველი მათგანი კეთდება ბუდობრივი (ან კლასტერული) შერჩევის მეთოდით, რომელშიც წინა შერჩევით მიღებული კლასტერი უკვე გაყოფილია (ISO, 1977).	<b>Multistage cluster sampling:</b> Cluster sampling with more than two stages, each sampling being made on aggregates (or clusters) in which the clusters already obtained by the preceding sampling have been divided (ISO, 1977).
188.	<b>მრავალსაფეხურიანი შერჩევა:</b> შერჩევის ტიპი, როცა ნიმუში შეირჩევა ეტაპობრივად, ყოველ ახალ ეტაპზე შერჩევის ერთეული განსაზღვრულია წინა უფრო დიდი ერთეულიდან (ISO, 1977).	<b>Multistage sampling:</b> A type of sampling in which the sample is selected by stages, the sampling units at each stage being subsampled from the larger units chosen at the previous state (ISO, 1977).
189.	<b>მრავალჯერადი (ან მრავალფაზიანი) სკრინინგი,</b> ეს პროცედურა აერთიანებს ცალკეულ სკრინინგ ტესტებს და იგი მასობრივი სკრინინგის ლოგიკური შედეგია. იქ, სადაც მოსახლეობამ ბევრი დრო და ძალისხმევა დახარჯა, რომელიმე ერთჯერად ტესტში მონაწილეობისათვის, (მაგ., მასობრივი რენტგენოგრაფია), ბუნებრივიადა ეკონომიკურია ერთდროულად სხვა ტესტებში მონაწილეობის შეთავაზება. მრავალჯერადი (ან მრავალფაზიანი) სკრინინგი გულისხმობს რიგი ტესტების ჩატარებას ადამიანების დიდ ჯგუფებში (Wilson & Jungner, 1968).	<b>Multiple (or multiphasic) screening:</b> This procedure has evolved by combining single screening tests, and is the logical corollary of mass screening. Where much time and effort has been spent by a population in attending for a single test (e.g., mass radiography), it is natural to consider the economy of offering other tests at the same time. Multiple (or multiphasic) screening implies the administration of a number of tests, in combination, to large groups of people (Wilson & Jungner, 1968).
190.	<b>მტკიცებულება:</b> ინფორმაცია, რომელსაც ეფუძნება გადაწყვეტილება ან რეკომენდაცია. მტკიცებულება მოიპოვება სხვადასხვა წყაროებიდან, როგორცაა რანდომიზებული კონტროლირებადი კვლევები, ობსერვაციული კვლევები და ექსპერტთა თვალსაზრისი (კლინიკური პრაქტიკის მქონე პროფესიონალების და/ან პაციენტების).	<b>Evidenc:</b> Information on which a decision or guidance is based. Evidence is obtained from a range of sources, including RCTs, observational studies and expert opinion (of clinical professionals and/or patients).
191.	<b>მუტაგენი:</b> ფაქტორი, რომელიც იწვევს მუტაციას (WHO, 1979).	<b>Mutagen:</b> An agent that induces mutation (WHO, 1979).
192.	<b>მუტაგენურობა:</b> ფიზიკური, ქიმიური, ან ბიოლოგიური აგენტის თვისება გამოიწვიოს ცოცხალი ქსოვილის მუტაცია (WHO, 1979).	<b>Mutagenicity:</b> The property of a physical, chemical, or biological agent to induce mutations in living tissue (WHO, 1979).

193.	<p><b>მუტაცია:</b> ნებისმიერი მემკვიდრეობითი ცვლილება გენეტიკურ მასალაში. ეს შეიძლება იყოს ინდივიდუალური გენის ქიმიური ტრანსფორმაცია (გენის ან წერტილოვანი მუტაცია), რომელიც ცვლის თავის ფუნქციას. მეორეს მხრივ, ამ ცვლილებამ შეიძლება გამოიწვიოს ქრომოსომული ცვლილება (რეკონსტრუქცია), მისი ნაწილის დაკარგვა ან მატება, რომელიც შეიძლება მიკროსკოპულად ჩანდეს. ეს განისაზღვრება, როგორც ქრომოსომული მუტაცია (WHO, 1979).</p>	<p><b>Mutation:</b> Any heritable change in genetic material. This may be a chemical transformation of an individual gene (a gene or point mutation), which alters its function. On the other hand, this change may involve a rearrangement, or a gain or loss of part of a chromosome, which may be microscopically visible. This is designated a chromosomal mutation (WHO, 1979).</p>
194.	<p><b>მყარი ნაწილაკები (PM<sub>2.5</sub> , PM<sub>10</sub>):</b> სამუშაო გარემოში ან დედამიწის ატმოსფეროში შენონილი მიკროსკოპული მყარი ან თხევადი ნაწილაკები. მხოლოდ ნაწილაკები, რომელთა აეროდინამიკური დიამეტრი ნაკლებია 10 მიკრონზე (მილიმეტრის მეათასედი) აღწევს ალვეოლებს. დიდი ნაწილაკები გროვდებიან სასუნთქი სისტემის ზედა ნაწილში და გამოიღვანებიან მუკოცილარული ესკალაციით, თუმცა, შემდგომში, შეიძლება მოხდეს მათი გადაყლაპვა და კუჭ-ნაწლავის ტრაქტიდან შეიწოვა.</p> <p>ა) <b>PM<sub>10</sub></b>- მყარი ნაწილაკები, რომელთა აეროდინამიკური დიამეტრი <math>\leq 10</math> მიკრომეტრზე, <math>\mu\text{m}</math>. ISO 7708: 1995, 2008 განსაზღვრავს PM<sub>10</sub> -ს, როგორც „გულმკერდის ფრაქციას“.</p> <p>ბ) <b>PM<sub>2.5</sub></b> მყარი ნაწილაკები, რომელთა აეროდინამიკური დიამეტრი <math>\leq 2.5</math> მიკრომეტრზე, <math>\mu\text{m}</math>; ISO 7708: 1995, 2008 განსაზღვრავს PM<sub>2.5</sub> -ს, როგორც "მაღალი რისკის რესპირაბელურ ფრაქციას" (ISO 7708: 1995, 2008).</p>	<p><b>Particulate matter (PM<sub>2.5</sub>, PM<sub>10</sub>):</b> are microscopic solid or liquid matter suspended in the working place air or in the Earth's atmosphere. Only particles smaller than about 10 microns (one thousandth of a millimetre) will reach the alveoli. Larger particles are deposited higher up in the respiratory system and removed on the mucocilliary escalator, but may then be swallowed and subsequently absorbed through the gastro-intestinal tract.</p> <p><b>a) PM<sub>10</sub></b> is used to describe particles <math>\leq 10</math> micrometers in aerodynamic diameter. PM<sub>10</sub> corresponds to the "thoracic fraction" as defined in ISO 7708:1995, 2008;</p> <p><b>b) PM<sub>2.5</sub></b> represents particles <math>\leq 2.5</math> micrometers in aerodynamic diameter. PM<sub>2.5</sub> corresponds to the "high-risk respirable fraction" as defined in ISO 7708:1995, 2008.</p>
195.	<p><b>მყარი ნივთიერება:</b> ნივთიერება ან ნარევი, რომელიც არ პასუხობს სითხის და აირის განმარტებას.</p>	<p><b>Solid:</b> means a substance or mixture which does not meet the definitions of a liquid or gas.</p>
196.	<p><b>მწვავე ეფექტი:</b> ექსპოზიციის მცირე ხანგრძლიობის შედეგად მყისიერად წარმოქმნილი ეფექტი (WHO, 1979).</p>	<p><b>Acute effects:</b> Effects that occur rapidly following exposure and are of short duration (WHO, 1979).</p>
197.	<p><b>მწვავე ტოქსიკურობა:</b> ერთჯერადი ან 24 საათის განმავლობაში მრავალჯერადი მიღების შემდეგ მოკლე დროში გამოვლენილი მავნე ეფექტები.</p>	<p><b>Acute toxicity:</b> The adverse effects occurring within a short time of administration of a single dose or multiple doses given within 24 hours (Hagan, 1959).</p>
198.	<p><b>მწვავე ტოქსიკურობის ცდა:</b> ექსპერიმენტული ცხოველების კვლევა, სადაც მავნე ეფექტები გამოვლინდება შხამის ერთჯერადი ან მრავალჯერადი ზემოქმედებიდან მოკლე დროის განმავლობაში (1-7 დღე). ყველაზე ხშირად გამოიყენება მწვავე ტოქსიკურობის პარამეტრის, ლეტალური დოზის (LD<sub>50</sub>) დასადგენად (WHO, 1978 a).</p>	<p><b>Acute toxicity test:</b> An experimental animal study in which the adverse effects occur in a short time (from 1-7 days) following the administration of a single or multiple doses of a chemical. The most frequently used acute toxicity test involves determination of the median lethal dose (LD<sub>50</sub>) of the compound (WHO, 1978 a).</p>

199.	<b>ნალექი:</b> შენონილი ნაწილაკების დალექვის შედეგად წყლის ნაკადის ფსკერზე წარმოქმნილი მასალა(WHO, 1979).	<b>Sediment:</b> Material that occurs on the bottom of a water stream and is the result of sedimentation of suspended matter (WHO, 1979).
200.	<b>ნარევი:</b> ორი ან რამდენიმე ნივთიერებისაგან შემდგარი ნარევი ან ხსნარი, რომელშიც ეს ნივთიერებები ერთმანეთთან არ რეაგირებენ.	<b>Mixture:</b> means a mixture or a solution composed of two or more substances in which they do not react.
201.	<b>ნარჩენი რაოდენობის დროებითი მაქსიმალურად დასაშვები დონე (დმდ):</b> არის ნარჩენი რაოდენობის დროებითი დასაშვები მაქსიმალური დონე დადგენილი განსაზღვრული პერიოდისათვის, როდესაც: (i) პესტიციდისათვის დადგინდა მხოლოდ დროებითი ან პირობითად მისაღები ყოველდღიური დოზა, ან (ii) მიუხედავად იმისა, რომ მისაღები ყოველდღიური დოზა უკვე დადგენილია, მონაცემები ნარჩენების შესახებ არაადეკვატურია ნარჩენების მაქსიმალური რაოდენობის რეკომენდაციებისათვის (WHO, 1976).	<b>Temporary maximum residue limit:</b> A temporary maximum residue limit is a maximum residue limit established for a specified, limited period when (i) only a temporary or conditional acceptable daily intake has been established for the pesticide concerned, or (ii) although an acceptable daily intake has been established, the residue data are inadequate for firm maximum residue recommendations (WHO, 1976).
202.	<b>ნარჩენი რაოდენობის მაქსიმალურად დასაშვები დონე:</b> სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის უშუალოდ ან ირიბად დასაცავად გამოყენებული პესტიციდების ნარჩენი მაქსიმალური კონცენტრაციის რეკომენდებული დონე. ნარჩენი რაოდენობის მაქსიმალური დონე ოფიციალურად უნდა იქნეს აღიარებული. იგი გამოისახება მილიგრამით პროდუქტის მასის ერთ კილოგრამზე, მგ/კგ (WHO, 1976).	<b>Maximum residue limit:</b> The maximum concentration of a pesticide residue resulting from the use of a pesticide according to good agricultural practice directly or indirectly for the production and/or protection of the commodity for which the limit is recommended. The maximum residue limit should be legally recognized. It is expressed in milligrams of the residue per kilogram of the commodity (WHO, 1976).
203.	<b>ნაწლავური რეაბსორბცია:</b> უკვე შეწოვილი მასალის ნაწვლის საშუალებით განმეორებით შეწოვა ნაწლავებში (WHO, 1979).	<b>Intestinal reabsorption:</b> Absorption further down the intestinal tract of material that has been absorbed before and subsequently excreted into the intestinal tract, usually through the bile (WHO, 1979).
204.	<b>ნემატოციდები:</b> ნემატოდების სანაღმდეგო ქიმიური საშუალება.	<b>Nematicide:</b> A chemical used to kill nematodes.
205.	<b>ნეოპლაზმა (ახალწარმონაქმნი):</b> ახალი ქსოვილის ან სიმსივნის წარმოქმნა. იხილეთ: ავთვისებიანი, სიმსივნე.	<b>Neoplasm:</b> Any formation of tissue associated with disease such as tumour. See malignant, tumour.
206.	<b>ნივთიერება, რომელიც წყალთან შეხებისას გამოყოფს აალებად აირებს:</b> ნიშნავს მყარ ან თხევად ნივთიერებას, ან ნარევს რომელიც წყალთან შეხებისას წარმოქმნის აალებად აირებს, აქვს უნარი მყისიერად აალდეს ან წარმოქმნას აალებადი აირების დიდი რაოდენობა.	<b>Substance which, in contact with water, emits flammable gases:</b> means a solid or liquid substance or mixture which, by interaction with water, is liable to become spontaneously flammable or to give off flammable gases in dangerous quantities.
207.	<b>ნივთიერება:</b> ბუნებრივად, ან ნებისმიერი ტექნოლოგიური პროცესის შედეგად წარმოქმნილი ქიმიური ელემენტი ან ელემენტების ნაერთი.	<b>Substance:</b> means chemical elements and their compounds in the natural state or obtained by any production process.

208.	<b>ნიმუში:</b> პოპულაციიდან ამოღებული ერთი ან მეტი მასალა პოპულაციის შესახებ ინფორმაციის მოსაპოვებლად. მის საფუძველზე შეიძლება გადაწყვეტილების მიღება პოპულაციის შესახებ, ან მის მიერ გამოწვეული პროცესის დასარეგულირებლად (ISO, 1977).	<b>Sample:</b> One or more items taken from a population and intended to provide information on the population, and possibly to serve as a basis for a decision on the population or on the process which had produced it (ISO, 1977).
209.	<b>ნიმუშის აღების შეცდომა:</b> პარამეტრის შეფასების საერთო შეცდომის ნაწილი ნიმუშის რანდომულად აღების გამო (ISO, 1977).	<b>Sampling error:</b> Part of the total estimation error of a parameter due to the random nature of the sample (ISO, 1977).
210.	<b>ნიტრატები:</b> ამოტყუავას მარილები.	<b>Nitrates :</b> nitric acid salts
211.	<b>ნიტრიტები:</b> ამოტოვანი მჟავას მარილები.	<b>Nitrites:</b> nitrous acid salts
212.	<b>ობიექტური გარემო:</b> ფაქტობრივი ფიზიკური, ქიმიური და სოციალური გარემო აღწერილი ობიექტური გაზომვებით, როგორცაა დეციბელებში ხმაურის დონე და ჰაერის დამაბინძურებლების კონცენტრაცია (WHO, 1979).	<b>Objective environment:</b> The actual physical, chemical, and social environment as described by objective measurements, such as noise levels in decibels and concentrations of air pollutants (WHO, 1979).
213.	<b>ოკულარული:</b> თვალთან დაკავშირებული საკითხების აღმნიშვნელი ზედსართავი.	<b>Ocular:</b> The adjective applying to anything pertaining to the eye.
214.	<b>ორგანული პეროქსიდები:</b> წყალბადის პეროქსიდების წარმოებულად მიჩნეული ბივალენტური სტრუქტურის -O-O- მქონე ორგანული ნივთიერებების შემცველი სითხე ან მყარი ნივთიერებები, სადაც ერთი ან ორივე წყალბადის ატომი ჩანაცვლებულია ორგანული რადიკალებით. მოცემულ ჯგუფს მიეკუთვნება აგრეთვე ორგანული პეროქსიდების ფორმულაციები (ნარეგები).	<b>Organic peroxide:</b> means a liquid or solid organic substance which contains the bivalent -O-O- structure and may be considered a derivative of hydrogen peroxide, where one or both of the hydrogen atoms have been replaced by organic radicals. The term also includes organic peroxide formulation (mixtures).
215.	<b>პასიური მონევა:</b> სიგარეტის (ჩიბუხის, სიგარის) ნაფაზებს შორის გამოყოფილი ბოლი, რომელსაც მწვევლი არ ჩაისუნთქავს.	<b>Sidestream smoke:</b> The smoke that is given off from the cigarette (pipe, cigar) between puffs and is not directly inhaled by the smoker.
216.	<b>პესტიციდები:</b> ეს ტერმინი განსაზღვრავს ქიმიკატებს, რომლებიც გამოიყენება მავნებლების მოსასპობად და სოფლის მეურნეობაზე, გარემოზე, ჯანმრთელობაზე და ადამიანის სხვა ინტერესებზე მავნე ზეგავლენის მინიმუმადე დასაყვანად. პესტიციდები ხშირად კლასიფიცირდებიან გასაკონტროლებელი ორგანიზმების მიხედვით. ასეთებია, მაგალითად, ფუნგიციდები, პერბიციდები, ინსექტიციდები, მოლუსკიციდები, ნემატიციდები, როდენტიციდები და ა.შ.	<b>Pesticides:</b> This is a descriptor applied to chemicals or biological preparatus used to kill pests and minimize their impact in agriculture, health and other human interests. Pesticides are often classified according to the organisms which they are used to control, for example as fungicides, herbicides, insecticides, molluscicides, nematocides, rodenticides, etc.
217.	<b>პესტიციდების ნარჩენი რაოდება:</b> პესტიციდების გამოყენების შედეგად ადამიანისა და ცხოველის საკვებ პროდუქციაში არსებული ნებისმიერი	<b>Pesticide residue:</b> A pesticide residue is any substance or mixture of substances in food for man or animals resulting from the use of a



	ნივთიერება ან ნარევი, რომელიც მოიცავს ტოქსიკოლოგიური მნიშვნელობის მქონე წარმოებულებს: დეგრადაციის, კონვერსიის ან რეაქციის პროდუქტებს, მეტაბოლიტებს და მინარევებს (WHO, 1976).	pesticide and includes any specified derivatives, such as degradation and conversion products, metabolites, reaction products, and impurities that are considered to be of toxicological significance (WHO, 1976).
218.	<b>პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების სახელმწიფო რეგისტრაცია:</b> პროცესი, რომლის საფუძველზე აღმასრულებელი ხელისუფლების უფლებამოსილი ორგანო პესტიციდის /აგროქიმიკატის გამოცდების შედეგებისა და სამეცნიერო მონაცემების მიხედვით, რეგისტრანტის მიერ წარმოდგენილი დოკუმენტაციისა და ინფორმაციის კომპლექსური შეფასებისა და ანალიზის შემდეგ იძლევა პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების საქართველოში წარმოების, შემოტანის, შენახვის, რეალიზაციის, გამოყენებისა და რეკლამის უფლებას.	<b>State registration of pesticides and agrochemicals: State registration of pesticides and agrochemicals:</b> means the process whereby the national government authority responsible for arranging registration tests and registration grants the right to manufacture, import, store, market, use and advertise pesticides and agrochemicals in Georgia following the evaluation of comprehensive scientific data.
219.	<b>პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების უსაფრთხო მოხმარება:</b> ნიშნავს მომქმედ ნორმებსა და სტანდარტებს, რომლებიც გამორიცხავენ ადამიანთა და ცხოველთა ჯანმრთელობაზე და გარემოზე კონკრეტული პესტიციდისა და აგროქიმიკატის ნეგატიურ ზემოქმედებას მათი გამოყენების, შემუშავების, გამოცდის, ექსპერტიზის, რეგისტრაციის, წარმოების, მარკირების, შეფუთვის, რეალიზაციის, შენახვის, ტრანსპორტირების, გაუვნებელყოფის, განთავსების, რეკლამირებისა და ექსპორტი-იმპორტის დროს.	<b>Safe application of pesticides and agrochemicals:</b> means the operating norms and standards which exclude adverse impact on human and animal health and the environment during the use, development, testing, examination, registration, manufacture, labeling, packaging, marketing, storage, handling, decontamination, disposal, advertising and export-import of a specific pesticide or agrochemical;
220.	<b>პესტიციდის მოქმედი ნივთიერება:</b> პესტიციდის ბიოლოგიურად აქტიური ნივთიერება, რომლის სხვადასხვა პრეპარატული ფორმით გამოყენება ზემოქმედებას ახდენს მავნე ორგანიზმის ან მცენარის ზრდა-განვითარებაზე.	<b>Pesticide active ingredient:</b> means the biologically active part of a pesticide whose use in the form of various preparations affects the growth/development of a harmful organism or a plant.
221.	<b>პიკტოგრამა:</b> გრაფიკული კომპოზიცია, რომელიც შეიძლება შეიცავდეს სიმბოლოს და სხვა გრაფიკულ ელემენტებს, როგორცაა საზღვარი, ფონზე ნიმუში ან ფერი, რაც მიზნად ისახავს კონკრეტული ინფორმაციის გადაცემას.	<b>Pictogram:</b> means a graphical composition that may include a symbol plus other graphic elements, such as a border, background pattern or color that is intended to convey specific information.
222.	<b>პირდაპირ მიმართული კვამლი (თამბაქოს მოხმარება):</b> თამბაქოს მოხმარებისას შესუნთქული კვამლი.	<b>Mainstream smoke (tobacco smoking):</b> The smoke that is inhaled.
223.	<b>პირველადი დამაბინძურებელი:</b> იხილეთ დამაბინძურებელი.	<b>Primary pollutant:</b> See pollutant.

224.	<b>პირველადი დაცვის სტანდარტი:</b> სამიზნე ჯგუფში ან მის ნაწილში დამაბინძურებლის (ან მისი ინდიკატორის) დასაშვები მაქსიმალური დონე, ან დამაბინძურებლის მაქსიმალურად მისაღები დონე, ან დაბრკოლება გარკვეულ გარემოებაში (UN, 1972).	<b>Primary protection standard:</b> An accepted maximum level of a pollutant (or its indicator) in the target, or some part thereof, or an accepted maximum intake of a pollutant or nuisance into the target under specified circumstances (UN, 1972).
225.	<b>პიროტექნიკური ნაწარმი:</b> ნაწარმი, რომელიც შეიცავს ერთ ან მეტ პიროტექნიკურ ნივთიერებას.	<b>Pyrotechnic article:</b> means an article containing one or more pyrotechnic substances;
226.	<b>პიროტექნიკური ნივთიერება ან ნარევი:</b> წარმოადგენს ნივთიერებას ან ნარევს გამიზნულს არა დეტონირებადი, თვითწარმოქმნილი ეგზოთერმული რეაქციის შედეგად სითბური, სინათლის, გაზის ან კვამლის ეფექტის ან და მათი კომბინაციის მოსახდენად.	<b>Pyrotechnic substance:</b> means a substance or mixture of substances designed to produce an effect by heat, light, sound, gas or smoke or a combination of these as the result of non-detonative, self-sustaining exothermic (heat-related) chemical reactions.
227.	<b>პიროფორული მყარი ნივთიერება ან ნარევი:</b> მყარი ნივთიერება, რომელიც ჰაერთან 5 წუთის განმავლობაში თუნდაც მცირე რაოდენობით შეხებისას ააღდება.	<b>Pyrophoric solid:</b> means a solid which, even in small quantities, is liable to ignite within five minutes after coming into contact with air.
228.	<b>პიროფორული სითხე:</b> სითხე, რომელიც ჰაერთან 5 წუთის განმავლობაში თუნდაც მცირე რაოდენობით შეხებისას ააღდება.	<b>Pyrophoric liquid:</b> means a liquid which, even in small quantities, is liable to ignite within five minutes after coming into contact with air.
229.	<b>პოპულაცია (ზოგადად):</b> ქვეყნის, ქალაქის, ან სხვა ტერიტორიაზე მცხოვრები პირების საერთო რაოდენობა. პოპულაცია შეიძლება ასევე განისაზღვროს რომელიმე განსხვავებული მახასიათებლით (როგორცაა ბიოლოგიური, სამართლებრივი, სოციალური და ეკონომიკური), ვიდრე კონკრეტულ ადგილას ცხოვრებაა, მაგალითად, მამრობითი პოპულაცია, დასაქმებული პოპულაცია.	<b>Population (general usage):</b> The total number of persons inhabiting a country, town, or other area. A population may also be defined by some other characteristic (such as biological, legal, social, or economic) than living in a particular area, e.g., the male population, the gainfully occupied population.
230.	<b>პოპულაცია (სტატისტიკა):</b> ყველა განსახილველი პირის ერთობლიობა. პოპულაციის ყოველ მკაფიოდ განსაზღვრულ ნაწილს ეწოდება „ქვეპოპულაცია“. რანდომული ვარიაბელობის შემთხვევაში სავარაუდო განაწილება განიხილება, როგორც პოპულაციის შეცვლილი რაოდენობა (ISO, 1977). ტერმინი „პოპულაციის სეგმენტი“ ზოგჯერ გამოიყენება, როგორც ქვეპოპულაციის სინონიმი.	<b>Population (statistics):</b> The totality of items under consideration. Every clearly defined part of a population is called a "subpopulation". In the case of a random variable, the probability distribution is considered as defining the population of that variable (ISO, 1977). The term Population Segment is sometimes used as a synonym for subpopulation.
231.	<b>პოპულაცია რეფერენტული:</b> სტანდარტი, რომელსაც გამოსაკვლევ პოპულაციას ადარებენ (Last., 1988).	<b>Reference population:</b> The standard against which a population that is being studied can be compared (Last, 1988).
232.	<b>პოპულაციის კრიტიკული კონცენტრაცია:</b> ქიმიკატების კონცენტრაცია კრიტიკულ ორგანოში (ტოქსიკოლოგია), როდესაც ზემოქმედებული პოპულაციის გარკვეულ პროცენტში მიღწეულია მათი ინდივიდუალური კრიტიკული ორგანოს კონცენტრაცია. PCC-10 აღნიშნავს პოპულაციის 10 %-ს, PCC-50 პოპულაციის 50 %-ს და ა.შ.	<b>Population critical concentration (PCC):</b> The concentration of a chemical in the critical organ (toxicology) at which a specified percentage of the exposed population has reached their individual critical organ concentrations. The percentage indicated by PCC-10 for 10 %, PCC-50 for 50 % etc. (similar to the use of the term



	(მსგავსად არსებული ტერმინისა LC <sub>50</sub> ) (Kjellström et al., 1984).	LC <sub>50</sub> ) (Kjellström et al., 1984).
233.	<b>პოტენცირება:</b> ორგანიზმზე ორი ან მეტი ქიმიკატის კომბინირებული ზემოქმედების ეფექტის გაძლიერება (WHO, 1978 a).	<b>Potential:</b> The joint action of two or more chemicals on an organism is more than additive (WHO, 1978 a).
234.	<b>პრევალენტობა, პერიოდი:</b> პირთა საერთო რაოდენობა, რომელსაც დროის განსაზღვრულ პერიოდში ჰქონდა დაავადება ან დაავადების რაიმე ნიშანი.	<b>Prevalence, period:</b> The total number of persons known to have had the disease or attribute at any time during a specified period.
235.	<b>პრევალენტობა, პუნქტი:</b> დაავადების ან დაავადების რაიმე ნიშნის მქონე პირთა რაოდენობა კონკრეტულ პუნქტსა და მომენტში (Last, 1988).	<b>Prevalence, point:</b> The number of persons with a disease or an attribute at a specified point in time (Last, 1988).
236.	<b>პრევალენტობა, სიცოცხლის განმავლობაში:</b> პირთა საერთო რაოდენობა, რომელსაც ცნობილია, რომ ჰქონდა დაავადება ან დაავადების რაიმე ნიშანი თავისი ცხოვრების ყველაზე მცირე, განსაზღვრული პერიოდის განმავლობაში.	<b>Prevalence, lifetime:</b> The total number of persons known to have had the disease or attribute for at least part of their life.
237.	<b>პრევალენტობა, წლიური (ზოგჯერ გამოიყენება ინდექსი):</b> დაავადებულ ან დაავადების რაიმე ნიშნის მქონე პირთა საერთო რაოდენობა წელიწადის ნებისმიერ დროს. იგი მოიცავს ადრე წარმოქმნილ დაავადებებს, გადმოყოლილ მოცემულ წელიწადში და მთელი წლის განმავლობაში, ისევე როგორც იმ დაავადებებს, რომლებიც ამ წელიწადში განვითარდა.	<b>Prevalence, annual (an occasionally used index):</b> The total number of persons with the disease or attribute at any time during a year. It includes cases of the disease arising before but extending into or through the year as well as those having their inception during the year.
238.	<b>პრევალენტობა:</b> განსაზღვრულ დროს მოცემული დაავადების ან სხვა მდგომარეობის შემთხვევების რიცხვი მოცემულ პოპულაციაში. ზოგჯერ გამოიყენება ავადობის კოეფიციენტის მნიშვნელობით. როცა გამოიყენება კვალიფიკაციის გარეშე, ტერმინს იყენებენ მოცემული სიტუაციის მიმართ დროის განსაზღვრულ მომენტში (ნერტილოვანი გავრცელება).	<b>Prevalence:</b> The number of instances of a given disease or other condition in a given population at a designated time; sometimes used to mean prevalence rate. When used without qualification, the term usually refers to the situation at a specified point in time (point prevalence).
239.	<b>პრევალენტობა-შანსთა თანაფარდობა:</b> ეხება ჯვარედინ-სექციურად მიღებულ შანსთა თანაფარდობას. მაგალითად, პრევალენტური (და არა ინციდენტური) კვლევის შემთხვევების შანსთა თანაფარდობა.	<b>Prevalence-odds ratio:</b> refers to an odds ratio derived cross-sectionally, as, for example, an odds ratio derived from studies of prevalent (rather than incident) cases.
240.	<b>პროდუქცია:</b> ნიშნავს ორი ან მეტი ნივთიერებისაგან შედგენილ ნარევეს ან ხსნარს.	<b>Preparation:</b> means a mixture or solution composed of two or more substances.
241.	<b>პროსპექტიული კოჰორტული კვლევა:</b> იხ. კოჰორტული კვლევა.	<b>Prospective cohort study:</b> See cohort study
242.	<b>პროფესიული ჰიგიენა (შრომის ჰიგიენა):</b>	<b>Occupational hygiene:</b> The applied science

	მეცნიერება, რომელიც სწავლობს, აფასებს და აკონტროლებს ქიმიურ, ფიზიკურ და ბიოლოგიურ ფაქტორებს სამუშაო ადგილებზე.	concerned with recognition, evaluation and control of chemical, physical or biological factors arising from the workplace.
243.	<b>ქემ (ჯანგბადის ქიმიური მოთხოვნილება):</b> ნივთიერების დასაქანგად საჭირო ჯანგბადის რაოდენობა.	<b>COD (Chemical Oxygen Demand):</b> The amount of oxygen required to oxidize the substance chemically.
244.	<b>რადიოაქტიური ნახევარ დაშლის პერიოდი:</b> (i) დრო, რომელიც საჭიროა რადიოაქტიური დაშლის ერთ პროცესში, აქტიურობის ნახევრამდე შესამცირებლად (ISO, 1972); (ii) დრო, რომელიც საჭიროა რადიოაქტიური ნუკლიდების გარკვეული რაოდენობის ნახევრამდე შესამცირებლად (ICRU, 1980).	<b>Radioactive half-life:</b> (i) For a single radioactive decay process, the time required for the activity to decrease to half its value by that process (ISO, 1972); (ii) the time taken for the activity of an amount of radioactive nuclide to fall to half its initial value (ICRU, 1980).
245.	<b>რანდომიზაცია:</b> კვლევის დროს მონაწილეთა განაწილება ორ ან მეტ ალტერნატიულ ჯგუფში შემთხვევითად, მაგალითად კომპიუტერის მიერ გენერირებული შემთხვევითი რიცხვების მიხედვით.	<b>Randomisation:</b> Allocation of participants in a research study to two or more alternative groups using a chance procedure, such as computergenerated random numbers.
246.	<b>რანდომიზებული კონტროლირებადი კვლევა:</b> შედარებითი კვლევა, რომელშიც მონაწილეები შემთხვევითად არიან განაწილებულნი ინტერვენციისა და საკონტროლო ჯგუფებში, და მათ აკვირდებიან ჯგუფებს შორის შედეგის განსხვავების გამოვლენის მიზნით.	<b>Randomised controlled trial (RCT):</b> A comparative study in which participants are randomly allocated to intervention and control groups and followed up to examine differences in outcomes between the groups.
247.	<b>რეგისტრანტი:</b> ნიშნავს სარეგისტრაციოდ წარდგენილი ნივთიერების ან მასალის მწარმოებელს ან იმპორტიორს.	<b>Registrant:</b> means the manufacturer or the importer of a substance or the producer or importer of an article submitting a registration for a substance.
248.	<b>რეგისტრაცია:</b> ტექნიკური დოკუმენტის და მოთხოვნის შემთხვევაში, ევროკავშირში (და ევროპის ეკონომიკური სივრცეში) დამზადებული და/ან იმპორტირებული ნივთიერების ქიმიური უსაფრთხოების ანგარიშის წარდგენა სააგენტოში.	<b>Registration:</b> is the submission to the Agency of a technical dossier and, if required, a chemical safety report for a substance being manufactured in or imported into the European Union (and in the European Economic Area (EEA)).
249.	<b>რეპლიკაცია:</b> ექსპერიმენტის ან კვლევის მიმდინარეობის დროს ვარიანტებს შორის უკეთესი შეფასების მისაღებად მნიშვნელობის მრავალჯერადი განსაზღვრა. რეპლიკაცია უნდა განვასხვაოთ განმეორებისაგან იმით, რომ ექსპერიმენტის რეპლიკაცია ნიშნავს შესაძლებლობის ფარგლებში ერთსა და იმავე ადგილსა და პერიოდში განსაზღვრის განმეორებას. წარმატებულ განსაზღვრებს, მათ შორის, პირველსავე, ეწოდება რეპლიკაცია (ISO, 1977).	<b>Replication:</b> During the course of an experiment or survey, replication is the determination of a value more than once, so as to obtain a better estimation of the variation. Replication should be distinguished from repetition by the fact that replication of an experiment denotes repeated determinations carried out, as far as possible, at one place and one period of time. The successive determinations, including the first, are called replicates (ISO, 1977).

250.	<b>რეპროდუქციული ეფექტი:</b> ქიმიკატების უარყოფითი გავლენა ორგანიზმის რეპროდუქციული ფუნქციის ნებისმიერ ასპექტზე. (WHO, 1979).	<b>Reproductive effects:</b> The adverse effects of a chemical on any aspects of reproduction in an organism (WHO, 1979).
251.	<b>რესპირატორული მასენსიბილიზებული ნივთიერება ან ნარევი:</b> არის ნივთიერება ან ნარევი, რომელიც ჩასუნთქვისას იწვევს სასუნთქი გზების ჰიპერსენსიტიურობას.	<b>Respiratory sensitizer:</b> means a substance that induces hypersensitivity of the airways following inhalation of the substance.
252.	<b>რეტენცია:</b> ნივთიერების რაოდენობა, რომელიც არსებული დეპოზიტიდან რჩება ორგანიზმში გარკვეული დროის გავლის შემდეგ. თუ რეტენციის დამოკიდებულება დროსთან არის პირველი რიგის პროცესი, ამ პროცესის აღწერა შეიძლება ბიოლოგიური ნახევრადგამოყოფის (დაშლის) პერიოდის ტერმინით. (WHO, 1979).	<b>Retention:</b> The amount of substance that is left of the deposited amount after a certain time. If the retention follows a course in relation to time that is a first-order process, it may be described in terms of biological half-life (WHO, 1979).
253.	<b>რეტროსპექტიული კვლევა:</b> კვლევის დიზაინი, რომელიც გამოიყენება ეტიოლოგიური ჰიპოთეზის გამოსაკვლევად, რომელშიც დასკვნა გაკეთებულია ზემოქმედების ისეთ სავარაუდო გამოწვევ ფაქტორებზე, რომელიც ყვრდნობა შესწავლილ პირთაგან მიღებულ მონაცემებს, ან მათ წარსულ გამოცდილებას (from Last, 1983).	<b>Retrospective study:</b> A research design which is used to test etiologic hypotheses in which inferences about exposure to the putative causal factor(s) are derived from data relating to characteristics of the persons under study or to events or experiences in their past (from Last, 1983).
254.	<b>რეფერენს სტანდარტი (ან ოქროს სტანდარტი):</b> მიღებული სტანდარტი, მაგალითად, ტესტი ან მკურნალობა, რომელსაც უდარებენ სხვა ინტერვენციას.	<b>Reference standard (or gold standard):</b> An agreed standard, for example for a test or treatment, against which other interventions can be compared.
255.	<b>რისკი დასაშვები:</b> ეს კონცეფცია ეხება ინდივიდუალური პიროვნების, ჯგუფის ან საზოგადოებისათვის ასატან დაავადების ან ტრავმის ალბათობას. დასაშვები რისკის მიღება დამოკიდებულია მეცნიერულ მონაცემებზე, სოციალურ, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ფაქტორებზე, და აგრეთვე, სარგებელობაზე, რომელიც შეიძლება მოიტანოს ქიმიურმა ნივთიერებამ ან პროცესებმა.	<b>Acceptable risk:</b> This concept relates to the probability of suffering disease or injury that will be tolerated by an individual, group or society. Acceptability of risk depends on the scientific data, social, economic and political factors, and on the perceived benefits arising from the a chemical or process.
256.	<b>რისკი:</b> ქიმიური ნივთიერების ზემოქმედების არასასურველი ეფექტების მოსალოდნელი სიხშირე. ალბათობა იმისა, რომ რაიმე მოვლენას ექნება ადგილი, მაგალითად ადამიანი გახდება ავად ან გარდაიცვლება გარკვეული დროის შემდეგ ან გარკვეულ ასაკში. გარდა ამისა, არატექნიკური ტერმინი მოიცავს არასასურველი შედეგის სხვადასხვა ზომების გატარების შესაძლებლობას (Last., 1988). რისკი არ უნდა აგვერიოს ტერმინში „საფრთხე“.	<b>Risk:</b> The probability that an event will occur, e.g., that an individual will become ill or die within a stated period of time or age. Also, a nontechnical term encompassing a variety of measures of the probability of a (generally) unfavourable outcome (Last, 1988). Risk should not be confused with the term "hazard".
257.	<b>რისკის მართვის პროცესი:</b> გლობალური ტერმინი, რომელიც მოიცავს მოქმედებებს საფრთხის იდენტიფიცირებიდან რისკის მართვის ჩათვლით	<b>Risk management process:</b> A global term for the whole activity from hazard identification to risk

	(WHO, 1988).	management (WHO, 1988).
258.	<b>რისკის დასაბუთება:</b> მოცემულ გარემოში ნივთიერების დოზა-ეფექტისა და დოზა- პასუხის დამოკიდებულების გამოთვლა, რომელიც გვიჩვენებს ნივთიერების ჯანმრთელობაზე ზეგავლენის შესაძლებლობასა და ბუნებას (WHO, 1988).	<b>Risk estimation:</b> The quantification of dose-effect and dose-response relationships for a given environmental agent, showing the probability and nature of the health effects of exposure to the agent (WHO, 1988).
259.	<b>რისკის დახასიათება:</b> ჯანმრთელობისა და გარემოსათვის საშიში ფაქტორის (მაგ.: ქიმიური ნაერთი) სპეციფიკურ გამოყენებასთან, ან არსებობასთან დაკავშირებული საშიშროების იდენტიფიცირების და რისკის შეფასების შედეგი. შეფასება მოითხოვს სპეციფიკურ სიტუაციაში ადამიანზე ზემოქმედების რაოდენობრივ მონაცემებს. საბოლოო დასკვნა არის სამიზნე პოპულაციაში დაზარალებული ადამიანების შესახებ რაოდენობრივი მონაცემები (WHO, 1988).	<b>Risk characterization:</b> The outcome of hazards identification and risk estimation applied to a specific use or occurrence of an environmental health hazard (e.g., a chemical compound). The assessment requires quantitative data on the human exposure in the specific situation. The end product is a quantitative statement about the proportion of affected people in a target population (WHO, 1988).
260.	<b>რისკის დონის დადგენა:</b> რისკსა და სარგებლს შორის ხარისხობრივი ან რაოდენობრივი ურთიერთდამოკიდებულების დადგენა. საფრთხის იდენტიფიცირების, დახასიათებისა და ზეგავლენის შეფასების საფუძველზე მონაცემთა რაოდენობრივი ან/და ხარისხობრივი მნიშვნელობის განსაზღვრის კომპლექსური პროცესი	<b>Risk evaluation:</b> Risk evaluation involves the establishment of qualitative or quantitative relationship between risks and benefits, involving the complex process of determining the significance of identified hazards and estimated risks to those organisms or people concerned with or affected by them.
261.	<b>რისკის მართვა:</b> მართვის, გადანყვეტილების მიღებისა და კონტროლის პროცესი გარემოს იმ ფაქტორებისაგან დასაცავად, რის მიმართაც გამოვლინდა ძალიან მაღალი რისკი (WHO, 1988).	<b>Risk management:</b> The managerial, decision-making and control process to deal with those environmental agents for which risk evaluation has indicated that the risk is too high (WHO, 1988).
262.	<b>რისკის მარკერი (სინონიმი: რისკის ინდიკატორი):</b> ატრიბუტი, რომელიც უკავშირდება დაავადების ან სხვა განსაზღვრული შედეგის გამოვლენის შესაძლებლობის ზრდას და რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს, როგორც ამ გაზრდილი რისკის ინდიკატორი (Last., 1988).	<b>Risk marker (synonym: risk indicator):</b> An attribute that is associated with an increased probability of occurrence of a disease or other specified outcome and that can be used as an indicator of this increased risk (Last, 1988).
263.	<b>რისკის მონიტორინგი:</b> რისკის მართვაში გადანყვეტილების მიღების და მოქმედების მომდევნო პროცესი ექსპოზიციის და რისკის შეცირების შესამოწმებლად (WHO, 1988).	<b>Risk monitoring:</b> The process of following up decisions and actions within risk management in order to check whether the aims of reduced exposure and risk are achieved (WHO, 1988).
264.	<b>რისკის ქვეშ მყოფი პოპულაცია:</b> რისკ- ფაქტორის ზემოქმედებისაგან პოტენციურად დაუცველი ადამიანთა რაოდენობა, რომელსაც შეიძლება დაუზიანდეს ჯანმრთელობა. მაგალითად, ყველა ადამიანი პოპულაციაში, რომელსაც არ აქვს გამომუშავებული იმუნიტეტი ინფექციური დაავადებების მიმართ ზემოქმედების შემთხვევაში	<b>Population at risk:</b> The number of people who can develop the adverse health effect under study and who are potentially exposed to the risk factor of interest. For example, all people in a population who have not developed immunity to an infectious disease are at risk of developing the disease, if they are exposed.



	არის დაავადების განვითარების რისკის ქვეშ. ანალოგიურად, ქრონიკული დაავადების მქონე პირები, დაავადების შემთხვევების კვლევისას გამოირიცხება რისკის ჯგუფიდან (WHO, 1979).	Similarly, people already having chronic disease are excluded from the population at risk in studies of the incidence of the disease (WHO, 1979).
265.	<b>რისკის შეფასება:</b> მეცნიერულად დასაბუთებული პროცესი, რომელიც მოიცავს 4 საფეხურს: 1. საფრთხის იდენტიფიცირება; 2. საფრთხის დახასიათება ან დოზა-პასუხის აღწერა; 3. ექსპოზიციის შეფასება; 4. რისკის დახასიათება.	<b>Risk assessment:</b> The scientifically grounded process involving 4 stages: 1. Hazard Identification; 2. Hazard Evaluation or Dose-Response Assessment; 3. Exposure Assessment; 4. Risk Characterization
266.	<b>როდენტიციდი:</b> მღრღნელების (ვირთაგვების) სანინააღმდეგო ქიმიკატი.	<b>Rodenticide:</b> A chemical used to kill rodents (rats).
267.	<b>საჯაჭრო სახელწოდება:</b> არის ვაჭრობაში, რეგულაციებში და კოდექსებში ნივთიერების ან ნაერთის ზოგადად გამოყენებული საიდენტიფიკაციო სახელწოდება, განსხვავებული IUPAC ან CAS-ის სახელწოდებისაგან და რომელიც აღიარებულია სამეცნიერო საზოგადოების მიერ.	<b>Technical name:</b> means a name that is generally used in commerce, regulations and codes to identify a substance or mixture, other than the IUPAC or CAS name, and that is recognized by the scientific community.
268.	<b>საზოგადოებრივ ჯანმრთელობაზე მოქმედების შეფასება:</b> კონკრეტულ სამიზნე პოპულაციაში რისკის შეფასების პროცედურის გამოყენება. ცნობილი უნდა იყოს მოსახლეობის რაოდენობა. საბოლოო შედეგია სპეციფიკურ მიზნობრივ პოპულაციაში დაზარალებულთა რაოდენობის შესახებ რაოდენობრივი მტკიცებულება (WHO, 1988).	<b>Public health impact assessment:</b> Application of risk assessment procedures to a specific target population. The size of the populations needs to be known. The end product is a quantitative statement about the number of people affected in the specific target populations (WHO, 1988).
269.	<b>საზომი ერთეულები:</b> SI სისტემის ძირითადი ერთეულებია: მეტრი (მ), კილოგრამი (კგ), წამი (წ), ამპერი (ა), კელვინი (კლ), კანდელა (კნ) და მოლი (მოლი) (BIPM, 1979).	<b>Units of measurement:</b> The base units of the SI system are: metre (m), kilogram (kg), second (s), ampere (A), kelvin (K), candela (cd), and mole (mol) (BIPM, 1979).
270.	<b>საკვები პროდუქტების მოხმარების ტაბულური მეთოდი:</b> ინდივიდების დიდი რაოდენობისათვის საკვების მოხმარების შეფასების მეთოდი. მეთოდის სიზუსტე ძირითადად დამოკიდებულია საკვები პროდუქტების მიღების სწორად გაანგარიშებულ ჩანაწერზე და კვებითი ღირებულების ტაბულების სიზუსტეზე, სადაც დაკონკრეტებულია სხვადასხვა ნუტრიენტის, ვიტამინის, ესენციალური და არაესენციალური ნივთიერების, მათ შორის პესტიციდების ნარჩენი რაოდენობის კონცენტრაცია საკვებში. თითოეული ჩანაწერისათვის დროის გარკვეულ პერიოდში მოხმარებული საკვების რაოდენობა გამოითვლება საკვებში ნუტრიენტებისა და სხვა ნივთიერებების კონცენტრაციების (კვებითი ღირებულების ცხრილიდან) გამრავლებით მოხმარებული საკვების რაოდენობაზე და გაყოფით დაკვირვების დროზე (WHO, 1979).	<b>Utritional table method:</b> A method of evaluating the dietary intake of a large number of people. The accuracy of the method largely depends on the accuracy with which records of the food consumption can be established and the accuracy of the nutritional tables specifying the concentration of various nutrients, vitamins, and essential and non-essential substances including pesticide residues. For each record of quantity of food consumed during a certain time period, the daily intake of the substance in question is calculated by multiplying the substance concentration in the food item (as obtained from the nutritional table) by the quantity of food consumed and dividing by the time of observation (WHO, 1979).
271.	<b>საკონტროლო ღონისძიება:</b> ქიმიკატის გამოყენების აკრძალვის ან მკაცრი შეზღუდვის ღონისძიება	<b>Control measure:</b> measure for ban or severely restricting the use of chemicals.

272.	<b>სამიზნე (ბიოლოგიური):</b> ნებისმიერი ორგანიზმი, ორგანო, ქსოვილი ან უჯრედი, რამედაც მოქმედებს დამაბინძურებელი ან სხვა ქიმიკატი, ფიზიკური ან ბიოლოგიური ფაქტორი (WHO, 1979).	<b>Target (biological):</b> Any organism, organ, tissue, or cell that is subject to the action of a pollutant or other chemical, physical, or biological agent (WHO, 1979).
273.	<b>სამიზნე (გარემოს დაბინძურება):</b> ადამიანი ან ნებისმიერი ორგანიზმი, ორგანო, ქსოვილი, უჯრედი, რესურსი ან გარემოს ნებისმიერი შემადგენელი ცოცხალი ან არაცოცხალი, რომელიც არის დამაბინძურებლის ან ქიმიკატის ან სხვა ფაქტორის ფიზიკური აქტივობის ზემოქმედების საგანი (WHO, 1979).	<b>Target (of environmental pollution):</b> A human being or any organism, organ, tissue, cell, resource, or any constituent of the environment, living or not, that is subject to the activity of a pollutant or other chemical or physical activity or other agent (WHO, 1979).
274.	<b>სამიზნე ორგანო(ები):</b> ორგანო(ები), რომლებშიც ტოქსიკური დაზიანება ვლინდება დისფუნქციით ან აშკარა დაავადებით (WHO, 1979).	<b>Target organ(s):</b> Organ(s) in which the toxic injury manifests itself in terms of dysfunction or overt disease (WHO, 1979).
275.	<b>სამიზნე პოპულაცია:</b> (i) პირების, ნივთების, გაზომვების და ა.შ. ერთობლიობა, რის მიმართაც გვინდა დასკვნების გაკეთება. ტერმინი ზოგჯერ გამოიყენება იმ პოპულაციის განსასაზღვრად, საიდანაც არის აღებული ნიმუში, და ზოგჯერ იმ „რეფერენს“ პოპულაციის აღსანიშნავად, რომელსაც ეხება დასკვნები; (ii) ადამიანების ჯგუფი, რომელშიც ჩარევაა დაგეგმილი (Last, 1988).	<b>Target population:</b> (i) The collection of individuals, items, measurements, etc., about which we want to make inferences. The term is sometimes used to indicate the population from which a sample is drawn and sometimes to denote any „reference“ population about which inferences are required; (ii) The group of persons for whom an intervention is planned (Last, 1988).
276.	<b>სამოქმედო დონე:</b> (ა) დამაბინძურების ისეთი დონე, რომელიც საჭიროებს გადაუდებელი მოქმედებების ჩატარებას, როგორცაა დაბინძურებული მასალის აღება და განადგურება, ადგილობრივი მოსახლეობის ევაკუაცია ან დაბინძურების წყაროების დახურვა, (UN, 1972); (ბ) დონე, რომელიც საჭიროებს გარკვეული პრევენციული ღონისძიებების (არ არის აუცილებელი გადაუდებელი ხასიათის) ჩატარებას; კომპეტენტური ორგანოს მიერ სამუშაო ზონის ჰაერში მომუშავეებზე ნივთიერების მოქმედების დონის დადგენა; იგი გაცილებით დაბალია ექსპოზიციის ზღურბლოვან დონეზე და არ საჭიროებს პრევენციული ზომების გატარებას, განსაკუთრებით ისეთ სამედიცინო ჩარევას, რომელსაც ითვალისწინებს გადაჭარბებული ექსპოზიციის დონე. ეს დონე, როგორც წესი, მდებარეობს ექსპოზიციის ზღურბლოვანი დონის მესამედსა და ნახევარს შორის (ILO, 1977).	<b>Action level:</b> (i) The level of a pollutant at which specified emergency countermeasures, such as the seizure and destruction of contaminated materials, evacuation of the local population or closing down the sources of pollution, are to be taken (UN, 1972); (ii) the level at which some kind of preventive action (not necessarily of an emergency nature) is to be taken; a level of exposure of workers to airborne harmful substances in workrooms to be determined by the competent authority; it is distinctly below the exposure limit and consequently such exposures below the action level do not usually necessitate application of all the preventive measures, especially of a medical nature, foreseen for exposures exceeding the action level. This level may lie between a third and a half of the exposure limit (ILO, 1977).
277.	<b>სამუშაო გარემო:</b> სამუშაო ადგილის გარემო (WHO, 1979).	<b>Occupational environment:</b> The environment at a work place (WHO, 1979).
278.	<b>სარწმუნოების ინტერვალი:</b> უცნობი პოპულაციური პარამეტრის მნიშვნელობათა დიაპაზონი, რომელიც განსაზღვრული „სარწმუნოობით“ (ჩვეულებრივ 95%) მოიცავს ჭეშმარიტ მნიშვნელობას. მნიშვნელობის „სარწმუნოობა“ გულისხმობს, რომ თუ ინტერვალის	<b>Confidence interval:</b> A range of values for an unknown population parameter with a stated ‘confidence’ (conventionally 95%) that it contains the true value. The interval is calculated from sample data, and generally straddles the sample estimate. The

	გამოსათვლელად გამოყენებული მეთოდი მრავალჯერ განმეორდება, მაშინ ინტერვალების ეს პროპორცია რეალურად მოიცავს ჭეშმარიტ მნიშვნელობას.	'confidence' value means that if the method used to calculate the interval is repeated many times, then that proportion of intervals will actually contain the true value.
279.	<b>სასიგნალო სიტყვა:</b> სიტყვა, რომელიც ახასიათებს საშიშროების ხარისხს და აფრთხილებს ეტიკეტის მკითხველს პოტენციურ საშიშროებაზე. GHS იყენებს სასიგნალო სიტყვას "საშიშია!" და „ფრთხილად“.	<b>Signal word:</b> means a word used to indicate the relative level of severity of hazard and alert the reader to a potential hazard on the label. The GHS uses 'Danger' and 'Warning' as signal words.
280.	<b>საშიშროება:</b> გარდაუვალი საფრთხე ან რისკი, მიუხედავად იმისა, რომ იგი ხშირად პროგნოზირდება.	<b>Hazard:</b> an unavoidable danger or risk, even though often foreseeable
281.	<b>საშიშროების იდენტიფიკაცია და კლასიფიკაცია:</b> საშიშროების იდენტიფიკაცია არის პროცესი, რომლის საშუალებითაც ნივთიერების ან ნარევის თვისებების შესახებ ინფორმაციის შეფასებით ხდება მის მიერ მიყენებული პოტენციური დაზიანების განსაზღვრა. თუ იდენტიფიცირებული საშიშროების ტიპი და სიმძიმე შეესაბამება CLP რეგულაციის I დანართის კრიტერიუმებს, ნივთიერებას ან ნარევს მიენიჭება საშიშროების გარკვეული კლასი. არსებობს საშიშროების კლასები ფიზიკურ-ქიმიური, ჯანმრთელობისა და ეკოლოგიური რისკების მიხედვით.	<b>Hazard identification and classification:</b> Hazard identification is the process by which information about the intrinsic properties of a substance or mixture is assessed to determine its potential to cause harm. If the nature and severity of an identified hazard meets the classification criteria in Annex I to the CLP Regulation, a certain hazard class will be assigned to the substance or mixture. There are hazard classes for physical hazards, health hazards, and environmental hazards.
282.	<b>საშიშროების კატეგორია:</b> არის საშიშროების თითოეულ კლასის კრიტერიული ქვედანაყოფი. საშიშროების კატეგორია განსაზღვრავს საშიშროების ხარისხს ერთი რომელიმე კლასის ფარგლებში და არა ქიმიკატის საშიშროების ხარისხს ზოგადად.  მაგალითად, მწვავე ტოქსიკურობის კლასი მოიცავს საშიშროების 5 კატეგორიას, თვითაალებადი სითხეების კლასი კი - საშიშროების ოთხ კატეგორიას.	<b>Hazard category:</b> means the division of criteria within each hazard class. These categories compare hazard severity within a hazard class and should not be taken as a comparison of hazard categories more generally. e.g., oral acute toxicity includes five hazard categories and flammable liquids includes four hazard categories.
283.	<b>საშიშროების კლასი:</b> აღნიშნავს ფიზიკური, ჯანმრთელობისა და გარემოს საშიშროების ტიპს. მაგალითად, აალებადი მყარი ნივთიერება, კანცეროგენი, მწვავე პერორალური ტოქსიკურობა.	<b>Hazard class:</b> means the nature of the physical, health or environmental hazard, e.g., flammable solid, carcinogen, oral acute toxicity.
284.	<b>საშიშროების სიმბოლო:</b> ამჟამინდელი კლასიფიკაციისა და ეტიკეტირების დებულების მიხედვით საშიშროების სიმბოლოებია პიქტოგრამები, რომლებიც განთავსებული არიან საშიშ ნივთიერებებისა და პრეპარატების შეფუთვაზე.	<b>Danger symbols:</b> According to current classification and labelling provisions danger symbols are pictograms which are placed on the package of dangerous substances and preparations.
285.	<b>საშუალო ლეტალური დოზა, DL<sub>50</sub>:</b> ტოქსიკური ნივთიერების დოზა, რომელიც ინვესს ექსპერიმენტული ცხოველების 50 %-ის სიკვდილს.	<b>Median lethal dose:</b> The dose of toxicant necessary to kill 50 percent of the organisms being tested.

286.	<b>საშუალო ლეტალური კონცენტრაცია, CL<sub>50</sub>:</b> ტოქსიკური ნივთიერების კონცენტრაცია, რომელიც იწვევს ექსპერიმენტული ცხოველების 50 %-ის სიკვდილს.	<b>Median lethal concentration:</b> The concentration of toxicant necessary to kill 50 percent of the organisms being tested.
287.	<b>სახელმწიფო კატალოგი:</b> საქართველოს ტერიტორიაზე გამოსაყენებლად ნებადართული პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების ჩამონათვალი.	<b>State directory:</b> list of pesticides and agrochemicals allowed to use at the territory of Georgia.
288.	<b>სენსიბილიზაცია:</b> ეს ტერმინი გამოიყენება, ისეთი ნივთიერების (ალერგენის) მიმართ, რომლის მოქმედება გამოიწვევს საპასუხო რეაქციას იმუნურ სისტემაში, ისე, რომ იმავე ნივთიერების შემდგომი ზემოქმედებისას გამოვლინდება დაავადების ანალოგიური სიმპტომები.	<b>Sensitization:</b> This term is applied to the exposure to a substance (allergen) which provokes a response in the immune system such that disease symptoms will ensue on subsequent encounters with the same substance.
289.	<b>სიზუსტე:</b> (i) მოცემულ პირობებში მრავალჯერ განმეორებული ექსპერიმენტული პროცედურების შედეგებს შორის თანხვედრა (ISO, 1981); (ii) გაზომილი ატრიბუტის, ან გაზომვის საფუძვლზე მიღებული შეფასების ჭეშმარიტი მნიშვნელობის ხარისხი (Last, 1988).	<b>Accuracy:</b> (i) The closeness of agreement between the "true" value and the measured values (ISO, 1981); (ii) the degree to which a measurement, or an estimate based on measurements, represents the true value of the attribute that is being measured (Last, 1988).
290.	<b>სიკვდილიანობის (ავადობის) სტანდარტიზებული კოეფიციენტი:</b> შესასწავლ ჯგუფში გამოვლენილი სიკვდილის შემთხვევების რაოდენობის თანაფარდობა მოსალოდნელ სიკვდილიანობასთან ძირითად პოპულაციაში. ეს თანაფარდობა შეიძლება გამოიხატოს პროცენტებშიც, უბრალოდ 100-ზე გამრავლებით ( Broeck, J.; Brestoff, J. R.; Kaulfuss, C. (2013)).	<b>Standardized mortality (morbidity) ratio (SMR):</b> The standardized mortality ratio is the ratio of observed deaths in the study group to expected deaths in the general population. This ratio can be expressed as a percentage simply by multiplying by 100 ( Broeck, J.; Brestoff, J. R.; Kaulfuss, C. (2013). "Statistical Estimation". <i>Epidemiology: Principles and Practical Guidelines</i> . p. 417. <a href="#">ISBN 978-94-007-5988-6</a> . <a href="#">doi:10.1007/978-94-007-5989-3_22</a> .)
291.	<b>სიკვდილიანობის პროპორციული მაჩვენებელი:</b> მოცემული მიზეზით და მოცემულ პერიოდში სიკვდილიანობის რაოდენობა სიკვდილის 100 ან 1000 შემთხვევაზე. შეიძლება არასწორი დასკვნები მივიღოთ, თუ პოპულაციაში სიკვდილიანობის მიზეზს შევუდარებთ სიკვდილის გამომწვევი მიზეზების სხვადასხვა განაწილებას (Last., 1988).	<b>Proportionate mortality rate, ratio (PMR):</b> Number of deaths from a given cause in a specified time period, per 100 or 1000 total deaths in the same time period. Can give rise to misleading conclusions if used to compare mortality experience of populations with different distributions of causes of death (Last, 1988).
292.	<b>სილიკოზი:</b> ფილტვების დაზიანება, პნევმოკონიოზი, გამონწვეული ისეთი მტვრის ხანგრძლივი ზემოქმედებით, რომელიც შეიცავს კრისტალური სილიციუმის დიოქსიდს.	<b>Silicosis:</b> Damage to the lungs caused by exposure to materials containing crystalline silicon dioxide which is found in three different forms: quatz, tridymite and cristobalite.
293.	<b>სიმბოლო:</b> მოკლე ინფორმაციის აღმნიშვნელი გრაფიკული ელემენტი.	<b>Symbol:</b> means a graphical element intended to succinctly convey information.
294.	<b>სინდაქტილია:</b> სიმახინჯე - წინა ან უკანა კიდურების თითების შეზრდა.	<b>Syndactylia:</b> ugliness -closely linked front or rear limbs fingers.



295.	<p><b>სინერგიული ეფექტი:</b> ორი ან მეტი ქიმიური ნივთიერების ერთდროული ზემოქმედება, რომელიც აღემატება ამავე ნივთიერების იზოლირებული მოქმედების ეფექტების ჯამს.</p>	<p><b>Synergistic effect:</b> A synergistic effect is any effect of two chemicals acting together which is greater than a simple sum of their effects when acting alone.</p>
296.	<p><b>სინჯის განმეორებით აღება:</b> რამდენიმე ნიმუშის ერთდროულად აღება შესადარებლად (WHO, 1979).</p>	<p><b>Replicate sampling:</b> The act of taking several samples concurrently under comparable conditions (WHO, 1979).</p>
297.	<p><b>სისტემის ანალიზი:</b> სისტემის ამოცანების ოპტიმალური გადაწყვეტის მისაღწევად არსებული ან შემოთავაზებული სისტემის ანალიზი. ეს მეთოდი დამოკიდებულია კომპიუტერული ლოგიკის განვითარებაზე. აუცილებლობის შემთხვევაში, სისტემის ანალიზში გამოიყენება მონაცემების კონტროლის კომპიუტერული მეთოდი (WHO, 1979).</p>	<p><b>Systems analysis:</b> The analysis of an existing or proposed system in order to find optimal solutions for achieving the objectives of the system. The method owes much to the development of computer logic, and computerized methods of data control are used in the systems analysis when necessary (WHO, 1979).</p>
298.	<p><b>სისტემური ტოქსიკრობა:</b> ეს ტერმინი გამოიყენება, როდესაც ნივთიერება მოქმედებს ორგანიზმის სისტემაზე, ხშირად, ზემოქმედების ადგილიდან მოშორებით.</p>	<p><b>Systemic toxicity:</b> This term is applied when a substance affects a system in the organism other than and often distant from the site of application or exposure.</p>
299.	<p><b>სკრინინგი:</b> დაუდგენელი დაავადების ან დეფექტის სწრაფი წინასწარი იდენტიფიკაცია ტესტირებით, გასინჯვით, ან სხვა პროცედურით. სკრინინგ ტესტი არ არის გამიზნული დიაგნოსტიკისთვის. დაავადების აშკარა ან საეჭვო ნიშნების მქონე პირები უნდა გაიგზავნონ შესაბამის სამკურნალო დაწესებულებებში, დიაგნოსტიკის და მკურნალობის ჩასატარებლად.</p> <p>სკრინინგი არის მხოლოდ პირველადი გამოკვლევა და დადებითი პასუხის შემთხვევაში საჭიროა შემდეგი დიაგნოსტიკური გამოკვლევა. სკრინინგის ინიციატორია მკვლევარი, პირი ან სააგენტო, რომელიც უზრუნველყოფს სამედიცინო დახმარებას, და არა პაციენტი, რომელსაც აქვს ჩივილები. სკრინინგი, ჩვეულებრივ, დაკავშირებულია ქრონიკულ დაავადებებთან და მიზნად ისახავს აღმოაჩინოს ისეთი დაავადება, რომელიც ჯერ არ არის მკურნალობის პროცესში (from Last, 1988).</p>	<p><b>Screening:</b> The presumptive identification of unrecognized disease or defect by the application of tests, examinations, or other procedures which can be applied rapidly. A screening test is not intended to be diagnostic. Persons with positive or suspicious findings must be referred to their physicians for diagnosis and necessary treatment.</p> <p>Screening is an initial examination only, and positive responders require a second, diagnostic examination. The initiative for screening usually comes from the investigator or the person or agency providing care rather than from a patient with a complaint. Screening is usually concerned with chronic illness and aims to detect disease not yet under medical care (from Last, 1988).</p>
300.	<p><b>სპეციფიკრობა (ქიმიური ანალიზის):</b> დონე, სანამდევ ანალიტიკური პროცედურა აღმოაჩენს კონკრეტულ კომპონენტს, მაგრამ არა სხვა კომპონენტებს, რომლებიც შეიძლება იყოს ნიმუშში (WHO, 1979).</p>	<p><b>Specificity (in chemical analysis):</b> The degree to which a given analytical procedure detects a specified component but not other components that may be present in the sample (WHO, 1979).</p>
301.	<p><b>სტანდარტიზაცია:</b> ტექნიკური სპეციფიკაცია, რომელიც გამოიყენება ორი ან მეტი პოპულაციის შედარების დროს ასაკობრივი ან სხვაგვარი ცდომილების თავიდან ასაცილებლად. სტანდარტიზირებული მეთოდი იყენებს მაჩვენებლების გაზომვის საშუალო მნიშვნელობებს ასაკის, სქესის, ან სხვა პოტენციურ ვარიაბელობას, მათი განაწილების სპეციფიკური ვარიაბელობის მიხედვით.</p>	<p><b>Standardization:</b> A set of techniques used to remove as far as possible the effects of differences in age or other confounding variables, when comparing two or more populations. The common method uses weighted averaging of rates specific for age, sex, or some other potential confounding variable(s) according to some specified distribution of these variables.</p>

302.	<p><b>სტანდარტიზაციის არაპირდაპირი მეთოდი:</b> გამოიყენება ისეთი პოპულაციის შესასწავლად, რომლის სპეციფიკური მაჩვენებელი ან სტატისტიკურად არასტაბილურია, ან საერთოდ უცნობია. სპეციფიკური მაჩვენებელი სტანდარტულ პოპულაციაში გასაშუალოებულია გამოსაკვლევი პოპულაციის განაწილების მაჩვენებლით. პოპულაციის კვლევის დაუმუშავებელი მონაცემის შეფარდება ამგვარად მიღებულ გასაშუალებულ მაჩვენებელთან არის სიკვდილიანობის (ან ავადობის) სტანდარტიზებული მაჩვენებელი, ანუ SMR. თავის მხრივ, არაპირდაპირი სტანდარტიზებული მაჩვენებელი არის SMR -სა და სტანდარტული პოპულაციის დაუმუშავებელი მაჩვენებლის ნამრავლი (Last., 1988).</p>	<p><b>Indirect method:</b> This is used to compare study populations for which the specific rates are either statistically unstable or unknown. The specific rates in the standard population are averaged, using as weights the distribution of the study population. The ratio of the crude rate for the study population to the weighted average so obtained is the standardized mortality (or morbidity) ratio, or SMR. The indirectly standardized rate itself is the product of the SMR and the crude rate for the standard population (Last, 1988).</p>
303.	<p><b>სტანდარტიზაციის პირდაპირი მეთოდი:</b> გამოსაკვლევი პოპულაციის კონკრეტული მაჩვენებლების გასაშუალება გარკვეული სტანდარტული პოპულაციის განაწილების მაჩვენებლის მიმართ. სტანდარტიზებული მაჩვენებელი გამოხატავს იმას, თუ როგორი იქნებოდა ზოგადი მაჩვენებელი გამოსაკვლევი პოპულაციაში, ისეთივე განაწილება რომ ყოფილიყო, როგორც ცვლადის(ების) მიმართ სტანდარტულ პოპულაციაში, რის მიმართ გაკეთდა შედარება ან სტანდარტიზაცია.</p>	<p><b>Direct method:</b> The specific rates in a study population are averaged, using as weights the distribution of a specified standard population. The directly standardized rate represents what the crude rate would have been in the study population if that population had the same distribution as the standard population with respect to the variable(s) for which the adjustment or standardization was carried out.</p>
304.	<p><b>სტოქასტური ეფექტი:</b> ეფექტი, რომლისთვისაც გამოვლენის ალბათობა დამოკიდებულია აბსორბირებულ დოზაზე. მემკვიდრეობითი ეფექტი და რადიაციის გამონეული სიმსივნე ითვლება სტოქასტურ ეფექტად (ICRP, 1977). ტერმინი „სტოქასტური“ მიუთითებს, რომ ეფექტის გამოვლენა შემთხვევითია. ეს ნიშნავს, რომ ინდივიდუალურ შემთხვევებშიც, არ არსებობს დოზის ზღვარი, რომლის ქვემოთ ეფექტი არ ვლინდება, მაგრამ გამოვლენის ალბათობა დოზის ზრდასთან ერთად იზრდება (WHO, 1979).</p>	<p><b>Stochastic effect:</b> Effect for which the probability of occurrence depends on the absorbed dose. Hereditary effects and cancer induced by radiation are considered to be stochastic effects (ICRP, 1977). The term "stochastic" indicates that the occurrence of effects so named would be random. This means that, even for an individual, there is no threshold of dose below which the effect will not appear, but the chance of experiencing the effect increases with increasing dose (WHO, 1979).</p>
305.	<p><b>სტრატეფიკაცია:</b> (დაძლვა, გადანაწილება), სპეციფიკური კრიტერიუმების მიხედვით - ასაკობრივი ჯგუფები, სოციალურ-ეკონომიკური სტატუსი და სხვ.; ნიმუშის სხვადასხვა ქვეკატეგორიებად განაწილების პროცესი ან შედეგი. ცვლადების ცთომილება შეიძლება გაკონტროლდეს შედეგების ანალიტიკური გადანაწილებით. მაგალითად, ცნობილია, რომ ფილტვის სიმსივნე უკავშირდება თამბაქოს მოხმარებას. იმისათვის, რომ ეს შესაძლო კავშირი შემოწმდეს ურბანული ჰაერის დაბინძურებასა და ფილტვის სიმსივნეს შორის, მონევის კონტროლისათვის, მონევის სტატუსის მიხედვით პოპულაცია შეიძლება დაიყოს ფენებად, მაშინ შესაძლებელი გახდება ცალკე შეფასდეს კავშირი თითოეულ ფენაში ურბანული ჰაერის</p>	<p><b>Stratification:</b> The process of or result of separating a sample into several subsamples according to specified criteria such as age groups, socioeconomic status, etc. The effect of confounding variables may be controlled by stratifying the analysis of results. For example, lung cancer is known to be associated with smoking. To examine the possible association between urban atmospheric pollution and lung cancer, controlling for smoking, the population may be divided into strata according to smoking status. The association between air pollution and cancer can then be appraised separately within each stratum. Stratification is used not only to control for confounding effects but also as a way of detecting modifying</p>

	დაბინძურებასა და ფილტვის სიმსივნეს შორის. გადაკვებება გამოიყენება არა მხოლოდ ცვლადი შედეგების გასაკონტროლებლად, არამედ შედეგების ცვლილებების გამოსავლენად. აღნიშნული მაგალითით სტრატეფიკაცია იძლევა საშუალებას შესწავლილ იქნას თამბაქოს მოხმარების ეფექტის კავშირი ჰაერის ურბანულ დაბინძურებასა და ფილტვის სიმსივნეს შორის (Last, 1988).	effects. In this example, stratification makes it possible to examine the effect of smoking on the association between atmospheric pollution and lung cancer (Last, 1988).
306.	<b>სტრატეფიციური სინჯების აღება:</b> პოპულაციებისათვის, რომლებიც შეიძლება გაიყოს სხვადასხვა ქვეპოპულაციებად, სინჯების აღება შეიძლება ჩატარდეს ისე, რომ სინჯის სპეციფიკური პროპორციები გამოითვალოს სხვადასხვა ფენებიდან (ISO, 1977).	<b>Stratified sampling:</b> Of a population which can be divided into different subpopulations (called strata), sampling carried out in such a way that specific proportions of the sample are drawn from the different strata (ISO, 1977).
307.	<b>სუბიექტური გარემო:</b> გარემო, რომელსაც შეიგრძნობს იქ მაცხოვრები ინდივიდი, მაგ.: თვალის გაღიზიანება გამოწვეული ჰაერის დაბინძურებით, ან სიამოვნება კარგი საყოფაცხოვრებო პირობების გავლენით (WHO, 1979).	<b>Subjective environment:</b> The environment as it is perceived by persons living in it, e.g., eye irritation caused by air pollution, or pleasure arising from good housing conditions (WHO, 1979).
308.	<b>სურფაქტანტი:</b> ნებისმიერი ნივთიერება, რომელიც ამცირებს წყლის ზედაპირულ დაჭიმულობას.	<b>Surfactant:</b> The descriptor for any substance that lowers the surface tension.
309.	<b>სხეულის წონა:</b> სნ, ს.წ.	<b>Body weight:</b> Bw, b.w.
310.	<b>ტერატოგენი:</b> ნივთიერება, რომელსაც შეუძლია გამოიწვიოს არამემკვიდრეობითი თანდაყოლილი დეფექტები.	<b>Teratogen:</b> This is the descriptor applied to any substance that can cause non-heritable birth defects.
311.	<b>ტერატოგენური ნივთიერებები:</b> ნივთიერებები, რომლებიც ორგანიზმში მოხვედრისას იწვევენ ან ხელს უწყობენ ნაყოფის განვითარების პროცესის დარღვევას და სიმახინჯების განვითარებას.	<b>Teratogenic substances:</b> substances, which produces structural malformations or defects in an embryo or fetus.
312.	<b>ტერატოგენობა:</b> ნივთიერების თავისებურება წარმოქმნას ემბრიონის ან ნაყოფის სტრუქტურული ანომალიები ან დეფექტები. (WHO, 1987).	<b>Teratogenicity:</b> The property (or potential) to produce structural malformations or defects in an embryo or fetus (WHO, 1987).
313.	<b>ტოლერანტობა:</b> ორგანიზმის უნარი ტოქსიკური ეფექტის განვითარების გარეშე აიტანოს ნივთიერების პოტენციურად მავნე რაოდენობის მოქმედება ანუ ორგანიზმის უნარი არ	<b>Tolerance:</b> Tolerance is the ability to experience exposure to potentially harmful amounts of a substance without showing an adverse effect. <u>An adaptive state characterized by diminished</u>
314.	<b>ტოქსიკოდინამიკა:</b> აღწერს ტოქსიკური ნივთიერების მოქმედებას სამიზნე ორგანოზე და მის ბიოლოგიურ ეფექტს დინამიკაში.	<b>Toxicodynamics:</b> ermed pharmacodynamics in pharmacology, describes the dynamic interactions of a toxicant with a biological target and its biological effects .

315.	<b>ტოქსიკოკინეტიკა:</b> ტერმინი, რომელიც განსაზღვრავს ნივთიერების ორგანიზმში მოხვედრის, განაწილების, ბიოტრანსფორმაციისა და ორგანიზმიდან ელიმინაციის პროცესების სინქარეს.	<b>Toxicokinetics:</b> A term with the same meaning as chemobiokinetics for substances not used as drugs (WHO, 1979).
316.	<b>ტოქსიკოლოგია:</b> მეცნიერება, რომელიც სწავლობს ქიმიური ნივთიერებების ორგანიზმზე მოქმედების თავისებურებებს, ინტოქსიკაციის დიაგნოსტიკის, მკურნალობისა და პროფილაქტიკის საკითხებს.	<b>Toxicology:</b> is the scientific study of adverse effects that occur in living organisms due to chemicals.
317.	<b>ტოქსიკომეტრია:</b> კვლევის მეთოდებისა და საშუალებათა კომბინაცია, რომელიც გამოიყენება ქიმიური ნივთიერებების ტოქსიკურობის, მონამვლის ხარისხის რაოდენობრივი შეფასებისათვის. (UNEP/IRPTC, 1982).	<b>Toxicometry:</b> A combination of investigation methods and techniques for making a quantitative assessment of toxicity and hazards of poisons (UNEP/IRPTC, 1982).
318.	<b>ტოქსიკურობა:</b> ტოქსიკურობა არის ნივთიერების უნარი მიაყენოს ზიანი ცოცხალ ორგანიზმს (WHO, 1978 a). მაღალი ტოქსიკურობის ნივთიერება იწვევს ორგანიზმის დაზიანებას ძალიან მცირე დოზის მიღების შემთხვევაშიც კი და დაბალი ტოქსიკურობის ნივთიერება არ გამოიწვევს დაზიანებას, თუ მისი რაოდენობა არ არის ძალიან დიდი. მაგრამ ტოქსიკურობას ვერ აღვწერთ რაოდენობრივი ტერმინებით, თუ არ მივუთითებთ მიღებული ან შეწოვილი ნივთიერების რაოდენობას, მიღების გზას (მაგ.: შესუნთქვა, გადაყლაპვა, ინექცია) და დროში განაწილებას (მაგ.: ერთჯერადი, განმეორებითი და ქრონიკული), დაზიანების ტიპს ან სიმძიმეს და ასევე დროს, რომლის განმავლობაში ვითარდება დაზიანება (WHO, 1979).	<b>Toxicity:</b> The toxicity of a substance is the capacity to cause injury to a living organism (WHO, 1978a). A highly toxic substance will cause damage to an organism if administered in very small amounts and a substance of low toxicity will not produce an effect unless the amount is very large. However, toxicity cannot be defined in quantitative terms without reference to the quantity of substance administered or absorbed, the way in which this quantity is administered (e.g., inhalation, ingestion, injection) and distributed in time (e.g., single or repeated doses), the type and severity of injury, and the time needed to produce the injury (WHO, 1979).
319.	<b>უსაფრთხოება (წამლის ან სხვა ქიმიური ნივთიერების ადამიანის ჯანმრთელობისათვის):</b> განსაზღვრული მიზნით გამოყენებული ქიმიური ნივთიერების რაოდენობა, რომელიც შეიცავს ჯანმრთელობისათვის მინიმალურ რისკს (WHO, 1979).	<b>Safety (of a drug or other chemical substance for human health):</b> The extent to which a chemical substance may be used in the amounts necessary for intended purposes with a minimum risk of adverse health effects (WHO, 1979).
320.	<b>უსაფრთხოების ფაქტორი (საკვებ დანამატებში და დამაბინძურებლებში):</b> ფაქტორი, რომელიც გამოიყენება მისაღები სადღეღამისო დასაშვები დოზის (ADI) გამოსათვლელად. (ADI-ს გამოსათვლელად დოზა, რომელზეც არ აღინიშნება ეფექტი იყოფა უსაფრთხოების ფაქტორზე). უსაფრთხოების ფაქტორის მნიშვნელობა დამოკიდებულია ნივთიერების ტოქსიკურობაზე, დასაცავი პოპულაციის რაოდენობასა და ტიპზე, ხელმისაწვდომი ტოქსიკოლოგიური ინფორმაციის ხარისხზე (WHO, 1987).	<b>Safety factors (in food additives and contaminants):</b> A factor applied to the no-observed-effect level to derive acceptable daily intake (ADI) (the no-observed-effect level is divided by the safety factor to calculate the ADI). The value of the safety factor depends on the nature of the toxic effect, the size and type of population to be protected, and the quality of the toxicological information available (WHO, 1987).
321.	<b>ფარდობითი რისკი:</b> (i) ზემოქმედებულთა და არაზემოქმედებულთა შორის დაავადების რისკისა და სიკვდილიანობის თანაფარდობა; გამოიყენება, როგორც რისკის თანაფარდობის სინონიმი; (ii) სხვაგვარად, ზემოქმედებულთა ავადობის ჯამური	<b>Relative risk:</b> (i) The ratio of the risk of disease or death among the exposed to the risk among the unexposed; this usage is synonymous with risk ratio; (ii) alternatively, the ratio of the cumulative incidence rate in the exposed to the



	კოფიციენტის შეფარდება არაბემოქმედებულთა ავადობის ჯამურ კოფიციენტთან, ანუ ავადობის ჯამური კოფიციენტი (Last, 1988).	cumulative incidence rate in the unexposed, i.e., the cumulative incidence ratio (Last, 1988).
322.	<b>ფეთქებადი ნაწარმი:</b> ნაწარმი, რომელიც შეიცავს ერთ ან მეტ ფეთქებად ნივთიერებას.	<b>Explosive article:</b> means an article containing one or more explosive substances.
323.	<b>ფეთქებადი ნივთიერება:</b> მყარი ან თხევადი ნივთიერება ან ნარევი, რომელიც გარე იმპულსის (დარტყმა, სიბოლო) ბემოქმედებით ინვესს ეგზოთერმულ რეაქციას ატმოსფერული ჟანგბადის გარეშე და დიდი სიჩქარით გამოყოფს აირებს, დეტონირებს, ადვილად აღდება ან ფეთქდება ნაწილობრივ დახშულ პირობებში გახურებით და ზიანს აყენებს გარემოს. მათ მიეკუთვნებიან პიროტექნიკური ნივთიერებები მაშინაც კი, როცა არ გამოაფრქვენ აირებს.	<b>Explosive substance:</b> means a solid or liquid substance (or mixture of substances) which is in itself capable by chemical reaction of producing gas at such a temperature and pressure and at such a speed as to cause damage to the surroundings. Pyrotechnic substances are included even when they do not emit gases.
324.	<b>ქვანტური ეფექტი:</b> ეფექტები, რომლებიც მოდელირდება როგორც არ არსებული, ან როგორც არსებული, მაგ. კიბო.	<b>Quantal effect:</b> effects that are modelled as either absent or present, e.g. cancer.
325.	<b>ქვემწვავე ტქსიკურობის ტესტი:</b> ცხოველებზე ჩატარებული ექსპერიმენტი გამოსაკვლევი მასალის მიერ გამოწვეული ეფექტის შესასწავლად დაახლოებით 90 დღის განმავლობაში დოზების (განუწყვეტლივ საკვებთან ან სასმელ წყალთან ერთად) განმეორებითი მიღებით (WHO, 1979).	<b>Subacute toxicity test:</b> An animal experiment serving to study the effects produced by the test material when administered in repeated doses (or continuously in food, drinking water) over a period of up to about 90 days (WHO, 1979).
326.	<b>ქიმიური იდენტიფიკაცია:</b> ნიშნავს ქიმიური ნივთიერების უნიკალურ სახელწოდებას; ეს შეიძლება იყოს ნივთიერების სახელწოდება IUPAC-ის (Union of Pure and Applied Chemistry) ნომენკლატურული სისტემის მიხედვით, ან Chemical Abstracts Service (CAS)-ის მიხედვით, ან ტექნიკური სახელწოდება. technical name.	<b>Chemical identity:</b> means a name that will uniquely identify a chemical. This can be a name that is in accordance with the nomenclature systems of the International Union of Pure and Applied Chemistry (IUPAC) or the Chemical Abstracts Service (CAS), or a technical name.
327.	<b>ქოლინესტერაზისა და ფსევდოქოლინესტერაზის ინჰიბიტორები:</b> ნივთიერებები, რომლებიც თრგუნავენ ფერმენტ ქოლინესტერაზას აქტივობას, რაც აძლიერებს და შესაბამისად ზღუდავს ნერვული იმპულსების ერთი ნერვული უჯრედიდან მეორეში ან კუნთში გადაცემას.	<b>Cholinesterase and pseudocholinesterase inhibitors:</b> These are substances which inhibit the cholinesterase-enzyme activity and thus enhance and subsequently prevent transmission of nerve impulses from one nerve cell to another or to a muscle.
328.	<b>ქრონიკული ტოქსიკურობის ტესტი:</b> კვლევა, რომელშიც ექსპერიმენტულ ცხოველებზე დაკვირვება ხდება მთელი სიცოცხლის (ან სიცოცხლის ნაწილის) განმავლობაში (WHO, 1978a).	<b>Chronic toxicity test:</b> A study in which animals are observed during the whole life span (or the major part of the life span) (WHO, 1978a).
329.	<b>ქსენობოტიკი:</b> ორგანიზმისთვის უცხო ქიმიკატი, რომელიც არ არის ამ ორგანიზმის ბუნებრივი კომპონენტი. (სინონიმები: ნამალი ან: ნარკოტიკი, უცხო ნივთიერება ან ნაერთი).	<b>Xenobiotic:</b> A xenobiotic is a chemical which is not natural component of the organism exposed to it. Synonyms: drug, foreign substance or compound.

<p>330.</p>	<p><b>შანსთა ფარდობითი მაჩვენებელი (სინონიმი: კროსს-პროდუქტი, შანსთა თანაფარდობა):</b> ორი შანსის ფარდობითი მაჩვენებელი. ტერმინი „შანსი“ განსხვავებულად გამოიყენება სხვადასხვა სიტუაციაში. განვიხილოთ მოსახლეობაში ბინარული განაწილების ექსპოზიციისა და დაავადების მაგალითი.</p> <table border="1" data-bbox="264 555 842 819"> <tr> <td></td> <td>ექსპოზირებული</td> <td>არა-ექსპოზირებული</td> </tr> <tr> <td>დაავადებული</td> <td>a</td> <td>b</td> </tr> <tr> <td>არა-დაავადებული</td> <td>c</td> <td>d</td> </tr> </table> <p>შანსთა ფარდობითი მაჩვენებელი (Odds ratio-OR) არის <math>OR = ad/bc</math></p>		ექსპოზირებული	არა-ექსპოზირებული	დაავადებული	a	b	არა-დაავადებული	c	d	<p><b>Odds ratio-OR (synonym: cross-product ratio, relative odds):</b> The ratio of two odds. The term "odds" is defined differently according to the situation under discussion. Consider the following notation for the distribution of a binary exposure and a disease in a population or a sample.</p> <table border="1" data-bbox="930 546 1444 819"> <tr> <td></td> <td>Exposed</td> <td>Unexposed</td> </tr> <tr> <td>Disease</td> <td>a</td> <td>b</td> </tr> <tr> <td>No disease</td> <td>c</td> <td>d</td> </tr> </table> <p>The odds ratio (cross-product ratio) is <math>ad/bc</math>.</p>		Exposed	Unexposed	Disease	a	b	No disease	c	d
	ექსპოზირებული	არა-ექსპოზირებული																		
დაავადებული	a	b																		
არა-დაავადებული	c	d																		
	Exposed	Unexposed																		
Disease	a	b																		
No disease	c	d																		
<p>331.</p>	<p><b>შანსი (ალბათობა):</b> „შანსი“ არის არარსებული მოვლენის თანაფარდობა არსებულთან. რაიმე მოვლენის მოხდენის და არ-მოხდენის მაჩვენებელი, ან, ალბათობის მაჩვენებელი, რომ რაიმე არის ასე, ან არ არის ასე (from Last, 1983).</p>	<p><b>Odds:</b> The ratio of the probability of occurrence of an event to that of non-occurrence, or the ratio of the probability that something is so, to the probability that it is not so (from Last, 1983).</p>																		
<p>332.</p>	<p><b>შეზღუდვა:</b> ნიშნავს წარმოების, გამოყენების ან ბაზარზე განთავსების ნებისმიერ პირობას ან აკრძალვას.</p>	<p><b>Restriction:</b> means any condition for or prohibition of the manufacture, use or placing on the market.</p>																		
<p>333.</p>	<p><b>შემადგენელი კომპონენტი:</b> ნივთიერების შემადგენლობაში მყოფი ნებისმიერი ქიმიური ნივთიერება, რომელიც ხასიათდება მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი ქიმიური თვისებებით.</p>	<p><b>Constituent:</b> Any single chemical species present in a substance that can be characterised by its unique chemical identity.</p>																		
<p>334.</p>	<p><b>შემდგომი მომხმარებელი:</b> არის ნებისმიერი ფიზიკური ან იურიდიული პირი (მწარმოებლის ან იმპორტიორის გარდა), რომელიც გამომდინარე თავის საწარმოო ან პროფესიული საქმიანობიდან იყენებს ნივთიერებას როგორც თავისი ფორმით, ასევე პროდუქციაში. დისტრიბუტორი ან მომხმარებელი არ არის შემდგომი მომხმარებელი.</p>	<p><b>Downstream user:</b> means any natural or legal person established within the Community, other than the manufacturer or the importer, who uses a substance, either on its own or in a preparation, in the course of his industrial or professional activities. A distributor or a consumer is not a downstream user.</p>																		
<p>335.</p>	<p><b>შემთხვევა (სინონიმი: სიხშირე):</b> ზოგადი ტერმინი ეპიდემიოლოგიაში, რომელიც აღწერს მოსახლეობაში დაავადებების ან სხვა ნიშნების ან მოვლენების სიხშირეს განურჩევლად ინციდენტობისა და პრევალენტობისა (Last, 1988).</p>	<p><b>Occurrence (synonym: frequency):</b> In epidemiology, a general term describing the frequency of a disease or other attribute or event in a population without distinguishing between incidence and prevalence (Last, 1988).</p>																		
<p>336.</p>	<p><b>შენადნობი:</b> შეუიარაღებელი თვალით უხილავი ერთი ან მეტი ლითონისაგან შედგენილი, ერთგვაროვანი მასალა, რომლის განცალკავება მექანიკური გზით შეუძლებელია. GHS-ს</p>	<p><b>Alloy:</b> means a metallic material, homogeneous the naked eye, consisting of two or more elements so combined that they cannot be readily separated by mechanical means. Alloys</p>																		

	კლასიფიკაციის მიზნით შენადნობი განიხილება, როგორც ნარევი.	are considered to be mixtures for the purpose of classification under the GHS.
337.	<b>შენაცვლება:</b> საშიში ნივთიერების გამოყენების თავიდან აცილება სხვა ნივთიერებით (შემცვლელი) შენაცვლებით ან წარმოების მეთოდების შეცვლით.	<b>Substitution :</b> Avoiding use of a hazardous substance by replacing it with another substance (a substitute) or by changing production methods.
338.	<b>შინაარსობრივი ვალიდაცია:</b> გამოხატავს, თუ რანდენად ყოველმხრივ არის შესწავლილი კვლევის ობიექტი. მაგალითად, ფუნქციური ჯანმრთელობის სტატუსის საზომი უნდა მოიცავდეს ყოველდღიურ ცხოვრებას, საქმიანობას, ოჯახს და სოციალურ ფუნქციონირებას და ა.შ.	<b>Content validity:</b> The extent to which the measurement incorporates the domain of the phenomenon under study. For example, a measurement of functional health status should embrace activities of daily living, occupational, family, and social functioning, etc.
339.	<b>შრომის ჰიგიენა:</b> გამოყენებითი მეცნიერება, რომელიც იკვლევს, აფასებს, აკონტროლებს სამუშაო გარემოს ქიმიურ, ფიზიკურ და ბიოლოგიურ ფაქტორებს, მათ შესაძლო მოქმედებას დასაქმებულთა კეთილდღეობაზე სამუშაოსა და საზოგადოებაში.	<b>Occupational hygiene:</b> The applied science concerned with recognition, evaluation and control of chemical, physical or biological factors arising from the workplace and which may affect the well-being of those at work or in the community.
340.	<b>წერტილოვანი წყარო:</b> განსაზღვრული ადგილმდებარეობის ერთადერთი წყარო (WHO, 1979).	<b>Point source:</b> A single source, usually in a defined location (WHO, 1979).
341.	<b>წვადი ნივთიერებები:</b> ნიშნავს ნივთიერებებს, რომლებსაც შეუძლიათ აალებს და წვა.	<b>Combustible substance:</b> means that which is capable of igniting and burning.
342.	<b>ჭარბი დოზა:</b> ნარკოტიკის ან მედიკამენტის ბომაზე მაღალი და საშიში რაოდენობა.	<b>Overdose:</b> an amount of a drug or medicine that is too much and usually dangerous
343.	<b>ჯანმრთელი მუშის ეფექტი:</b> ფენომენი დაფიქსირდა თავდაპირველად პროფესიული დაავადებების შესწავლისას: მუშებში, როგორც წესი, სიკვდილიანობის მაჩვენებელი უფრო დაბალია, ვიდრე ზოგადად მოსახლეობაში, იმის გამო, რომ მძიმედ დაავადებული და შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე მუშას ჩვეულებრივ არ ღებულობენ სამსახურში. თუ ეს ეფექტი არ იქნა გათვალისწინებული მოსახლეობის სიკვდილიანობის მაჩვენებელი შესადარებლად შეიძლება შეუსაბამო იყოს (Last, 1983);	<b>Healthy worker effect:</b> A phenomenon observed initially in studies of occupational diseases: workers usually exhibit lower overall death rates than the general population, due to the fact that the severely ill and disabled are ordinarily excluded from employment. Death rates in the general population may be inappropriate for comparison if this effect is not taken into account (Last, 1983).
344.	<b>ჰეპატოტოქსიკური:</b> ზედსართავი, რომელიც გამოიყენება ყველაფერზე, რაც ღვიძლს აზიანებს.	<b>Hepatotoxic:</b> The adjective applied to anything which is harmful to the liver.
345.	<b>ჰიპერსენსიტივობა:</b> მომეტებული მგრძნობლობა. იხ. ალერგია.	<b>Hypersensitivity:</b> increased sensitivity. See allergy.

## შემოკლებების განმარტება და აბრევიატურა

**(ო+აზ)** – ორთქლი+აეროზოლი.

**(ს.-ს.)** – საშუალო სადღეღამისო კონცენტრაცია

**(წ.-მ.)** – წყალმიგრაციული მალიმიტირებელი მაჩვენებელი

**აბს.** – აბსოლუტური

**აგპ** – აირგამომყოფი პროდუქტი

**ადპ** – აპკის წარმომქნელი დენადი პასტა

**ან** – ნივთიერება არ არის ნორმირებული მოცემულ გარემოში

**არ** – აირი

**ატმ.** ჰაერი – ატმოსფერული ჰაერი

**ბრ** – ბრიკეტი

**გაერო (UN)** – გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია

**გლ** – გელი

**გრ** – გრანულები

**დღსდ\*)** – დროებით დასაშვები სადღეღამისო დოზა ადამიანებში.

**დღტ** – ტრიქლორმეთილ დიქლორფენილ მეთანი.

**დენფ** – დენადი ფხვნილი.

**დკს** – დენადი კონცენტრატი სუსპენზიის.

**დმდდ** – დროებითი მაქსიმალურად დასაშვები დონე.

**დმდდ\*\*\*)** – დროებითი მაქსიმალურად დასაშვები დონე საკვებ პროდუქტებში იმპორტირებული პროდუქციისათვის.

**დნმ** – დებოქსირიბონუკლეინის მჟავა.

**დნრ** – დასაშვები ნარჩენი რაოდენობა.

**დპ** – დენადი პასტა.



**დსდ** – დასაშვები სადღეღამისო დოზა ადამიანებში.

**დსკ - X** – დაავადებების საერთაშორისო კლასიფიკაცია - X გადახედვა.

**დფ** - დუსტისებრი ფხვნილი.

**დშგ** – დროებით შეთანხმებული გამონაფრქვევი.

**დშჩ** – დროებით შეთანხმებული ჩანადენი.

**ედ<sub>min</sub>** – მინიმალური ეფექტური დოზა.

**ეზკ** – ემულსიის ბეთოვანი კონცენტრატი.

**ეკ** – ემულსიის კონცენტრატი.

**ეკ<sub>min</sub>** – მინიმალური ეფექტური კონცენტრაცია

**ზან** – ზედაპირულად აქტიური ნივთიერება

**ზდ** – ბეთოვანი დისპერსია

**ზდგ** – ზღვრულად დასაშვები გამონაფრქვევი

**ზდკ** – ზღვრულად დასაშვები კონცენტრაცია

**ზდნრ** – ზღვრულად დასაშვები ნარჩენი რაოდენობა: პესტიციდების და აგროქიმიკატების დოზა ან კონცენტრაცია, რომელიც გათვალისწინებულია საყოველთაოდ მიღებული ნორმატიული აქტებით, კვების პროდუქტებში, სოფლის მეურნეობის პროდუქციაში და ცხოველების საკვებში.

**ზდჩ** – ზღვრულად დასაშვები ჩანადენი

**ზე** – ბეთოვანი ემულსია

**ზკ** – ბეთოვანი კონცენტრატი

**ზკ<sub>ac</sub>** – ზღურბლოვანი კონცენტრაცია მწვავე ექსპერიმენტში

**ზკ<sub>ch</sub>** – ზღურბლოვანი კონცენტრაცია ქრონიკულ ექსპერიმენტში.

**ზს** – ბეთოვანი სუსპენზია

**ზსკ** – ბეთოვან-სუსპენზიური კონცენტრატი

**ზსუდ** – ზემოქმედების საორიენტაციო უსაფრთხო დონე.

**ზნე** – ბეთოვან-წყლიანი ემულსია.

**თკ (ზღურბ)** – ზღურბლის თადარიგის კოეფიციენტი.

**კაპს** – კაპსულირებული სუსპენზია.

**კგ/ტ-ზე** – ხარჯვის ნორმა მყარი და ფხვნილისებური თესლის შესანამლი პრეპარატის მიხედვით

**კგ/ჰა-ზე** – ხარჯვის ნორმა მყარი და ფხვნილისებური პრეპარატის მიხედვით

**კოლ.** – კოლოიდური.

**კოლხ** – კოლოიდური ხსნარი.

**კპა** – კილოგრამ პასკალი.

**კს** – კონცენტრატი სუსპენზიის.

**კსსკნ** – კაპსულირებული სუსპენზიისა და სუსპენზიური კონცენტრატის ნარევი.

**კფ** – კრისტალური ფხვნილი.

**კხკ** – კოლოიდური ხსნარის კონცენტრატი.

**ლ/ტ-ზე** – ხარჯვის ნორმა თხევადი თესლის შესანამლი პრეპარატის მიხედვით.

**ლ/ჰა-ზე** – ხარჯვის ნორმა თხევადი პრეპარატის მიხედვით.

**მ** – მწვავედ მიმართული მოქმედება.

**მ. ე.** – მაქსიმალური სადღეღამისო კონცენტრაცია.

**მაგრ** – მაკროგრანულები.

**მბრ** – მყარი ბრიკეტები.

**მდდ** – მაქსიმალურად დასაშვები დონე საკვებ პროდუქციაში.

**მდდ\*\*)** – მაქსიმალურად დასაშვები დონე საკვებ პროდუქტებში იმპორტირებული პროდუქციისათვის.

**მდრ** – ქიმიური ნივთიერებების მიგრაციის დასაშვები რაოდენობა.

**მდს** – მშრალი დენადი სუსპენზია.

**მე** – მიკროემულსია.

**მზე** – მინერალურ ზეთოვანი ემულსია.

**მზს** – მინერალურ ზეთოვანი სუსპენზია.

**მის** – მისატყუარი.

**მკგრ** – მიკროგრანულები

**მკს** – მიკროკაპსულირებული სუსპენზია

**მმ** – მეთოდური მითითებები.

**მმის** – მარცვლოვანი მისატყუარი.

**მნ** – მოქმედი ნივთიერება

**მოღ-ები** – მდგრადი ორგანული დამაბინძურებლები.

**მრპ** – მსხვილი რქოსანი პირუტყვი

**მფ** – მშრალი ფხვნილი.

**ნ** – ნივთიერების კონცენტრაცია დასახლებულ ადგილებში.

**ნა** – ნივთიერება ნორმირებას არ საჭიროებს მოცემულ გარემოში.

**ნარ** - ნარჩენი რაოდენობა, პესტიციდების მოქმედი ნივთიერება ან წარმოებული (გარდაქმნის პროდუქტები, მეტაბოლიტები), მინარევები, ნიტრატები და ა.შ. კვების პროდუქტებში, სოფლის მეურნეობის პროდუქციაში ან ცხოველების საკვებში, რომელთა არსებობა გამონწვეულია პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების გამოყენებით.

**ო** – ორთქლი

**ორგ.** – ორგანოლექტიკური მალიმიტირებელი მაჩვენებელი

**ორგ.** – ორგანოლექტიკური.

**პ** – პასტა.

**პილ** – პილეტები

**პშგ** – პულვერიზატორული შეღებვის განყოფილება

**ჟბმ** – ჟანგბადზე ბიოქიმიური მაჩვენებელი 5-ლიანი ექსპოზიციით.

**რბრ** – რბილი ბრიკეტები

**ს** - სითხე

**ს.-ტ.** – სანიტარიულ-ტოქსიკოლოგიური მალიმიტირებელი მაჩვენებელი

**საერთ.** - საერთო სანიტარიული

**სდდ** - საორიენტაციო დასაშვები დონე (წყლისათვის)

**სდკ** - სუსპენზიის დენადი კონცენტრატი

**სდკ** - საორიენტაციო დასაშვები კონცენტრაცია (ნიადაგისათვის)

**სე** - სუსპენზიური ემულსია

**სგკ** - სუსპენზიურ-ზეთოვანი კონცენტრატი

**სკ** - სუსპენზიური კონცენტრატი

**სკ-მ** - სუსპენზიური კონცენტრატი ზეთოვანი

**სპდ** - სამკურნალო პროფილაქტიკური დანესებულება

**სტ** - სრული ტენტევალობა.

**სუდ** - საორიენტაციო უსაფრთხო დონე

**სფ** - სველებადი ფხვნილი

**სწკ** - სუსპენზიის წყლიანი კონცენტრატი

**ტ.** - ტონა

**ტექ.** - ტექნიკური

**ტმტდ** - ტეტრამეტილთიურამდისულფიდი

**ტრ.** - ტრანსლოკაციური მალიმიტირებელი მაჩვენებელი

**უმშ** - ულტრამცირემოცულობიანი შესხურება

**ფ** - ფხვნილი

**ფან** - ფანქარი

**ფთშ** - ფხვნილი თესლის შესანამლად.

**ფიბ.** - ფიბროგენული.



**ფიტ.** - ფიტოსანიტარიული მდგომარეობა - სავარგულების, ტყეებისა და მცენარეული საფარის მდგომარეობა, რომელიც განპირობებულია მცენარეთა მავნებლების რიცხოვნობით, მცენარეთა დაავადებების გავრცელებითა და სარეველა მცენარეების არსებობით

**ფლო** - დენადი, სუსპენზიური კონცენტრატი თესლის შესანამლად

**ფონი** - ფოსფორორგანული ნაერთები

**ნგხ** - წყალგლიკოლიანი ხსნარი

**ნდგრ** - წყალში დისპერსირებადი გრანულები

**ნდფ** - წყალში დისპერსირებადი ფხვნილი

**ნე** - წყლიანი ემულსია

**ნზე** - წყლიან ბეთოვანი ემულსია

**ნპ** - წყლიანი პასტა

**ნს** - წყლიანი სუსპენზია

**ნსკ** - წყლიანი სუსპენზირებადი კონცენტრატი

**ნხ** - წყალხსნარი

**ნხგრ** - წყალხსნადი გრანულები

**ნხკ** - წყალხსნადი კონცენტრატი

**ნხკრ** - წყალხსნადი კრისტალები

**ნხფ** - წყალში ხსნადი ფხვნილი

**ხ** - ხსნარი.

**ხფ** - ხსნადი ფხვნილი.

**ხფნშ** - ხსნადი ფხვნილი წყალხსნად შეფუთვაში

**ჯანმო** - ჯანმრთელობის დაცვის მსოფლიო ორგანიზაცია

**პ.-მ.** - ჰაერმიგრაციული

**პმ** - ჰაერმშრალი მასა

**(+)** - პრეპარატი საშიშია კანზე მოხვედრისას.

**(++)** – გამორიცხეთ პრეპარატის სასუნთქ ორგანოებთან და კანთან ზემოქმედება.

**ADR** – European agreement concerning the international carriage of dangerous goods by Road. საშიში ტვირთების საგზაო გადაზიდვების ევროპული შეთანხმება

**CAS# (Chemical Abstract Service #)** – ქიმიური ნივთიერებების სარეგისტრაციო სამსახურის საიდენტიფიკაციო ნომერი.

**CSR** – ქიმიური ნივთიერებების უსაფრთხოების შეფასების დოკუმენტაცია, ანგარიში

**DML** – ზემოქმედების წარმოქმნილი მინიმალური დონე, როცა პოპულაციაში განსაზღვრული ნეგატიური ეფექტების წარმოშობა ნაკლებად სავარაუდოა.

**DNEL** – ნივთიერებისგან წარმოქმნილი ზემოქმედების უსაფრთხოების მაჩვენებელი.

**DU** – შემდგომი მომხმარებელი.

**EC (European Community)** – ევროკავშირი.

**ECHA (European Chemical Agency)** – ევროპის ქიმიკატების სააგენტო, იგი უზრუნველყოფს ქიმიური ნივთიერებების რეგისტრაციის, შეფასების, ავტორიზაციისა და შეზღუდვის პროცესების შეთანხმებას ევროკავშირის ყველა ქვეყანაში.

**EINECS (European inventory of existing commercial chemical substances)** – არსებული კომერციული ქიმიური ნივთიერებების ევროპული ნუსხა

**EPA (Environmental Protection Agency)** – გარემოს დაცვითი სააგენტო.

**ES (Exposure Scenario)** – იმ პირობების იდენტიფიცირება, რომლის დროსაც შესაძლებელია ქიმიური ნივთიერებების წარმოებასთან და გამოყენებასთან დაკავშირებული რისკების კონტროლი ანუ ES - ს შედგენა

**FAO (Food and Agricultural Organization)** – გაეროს სურსათის და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია.

**IARC (International Agency for Research on Cancer)** – კიბოს შემსწავლელი საერთაშორისო სააგენტო.

**IATA( International Air Transport Association)** – საჰაერო ტრანსპორტის საერთაშორისო ასოციაცია

**ICAO (International Civil Aviation Organisation)** – სამოქალაქო ავიაციის საერთაშორისო ორგანიზაცია

**IMDG (International Maritime Dangerous Goods)** – საშიში ტვირთების საერთაშორისო საზღვაო გადაზიდვა

**IPCS (International Programme on Chemical Safety)** – ქიმიური უსაფრთხოების საერთაშორისო პროგრამა.

**IRPTC (International Register Of Potentially Toxic Chemicals)** – პოტენციურად ტოქსიკური ქიმიური ნივთიერებების საერთაშორისო რეესტრი.

**ISO (International Standard Organisation)** – სტანდარტიზაციის საერთაშორისო ორგანიზაცია.

**IUPAC (International Union of Pure and Applied Chemistry)** – თეორიული და გამოყენებითი ქიმიის საერთაშორისო კავშირი.

**NIOSH (National Institute for Occupational Safety and Health)** – პროფესიული უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის ნაციონალური ინსტიტუტი.

**OSHA (Occupational Safety and Health Administration)** – პროფესიული უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის ადმინისტრაცია.

**PEC (Predictable Environmental Concentrations)** – ნივთიერებების გარემოში პროგნოზირებადი კონცენტრაცია.

**PEL** – დასაშვები კონცენტრაციის დონე

**ppm (parts per million)** – რაოდენობის მეტრული სისტემის მიხედვით ერთი მეგილიონედი ნაწილია

**RID (Regulations concerning the International carriage of Dangerous goods by rail)** – საშიში ტვირთების სარკინიგზო გადაზიდვების საერთაშორისო რეგულაცია

**RMM (Risk Management Measures)** – რისკის მართვის ღონისძიებები

**RTECS (REGISTRY OF TOXIC EFFECTS OF CHEMICAL SUBSTANCES)** – ქიმიური ნივთიერებების ტოქსიკური ეფექტების რეესტრი

**T<sub>50</sub>** – პრეპარატის ნახევარდაშლის (50%) პერიოდი

**T<sub>90</sub>** – პრეპარატის 90%-ით დაშლის პერიოდი

**UNEP (United Nation Environmental Programme)** – გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გარემოსდაცვითი პროგრამა

**WHO (World Health Organization)** – ჯანმრთელობის დაცვის მსოფლიო ორგანიზაცია

## ინფორმაციის წყაროები:

1. აბაშიძე ს., აბაშიძე ლ., რუსულ-ლათინურ, ქართული სამედიცინო განმარტებითი ლექსიკონი, გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“ 1973 წ.
2. გაიდლაინების სახელმძღვანელო - დანართი: ტერმინების განმარტება. [http://www.moh.gov.ge/uploads/files/oldMoh/01\\_GEO/jann\\_sistema/gaidlaini/gzamkvlevi/glossary.pdf](http://www.moh.gov.ge/uploads/files/oldMoh/01_GEO/jann_sistema/gaidlaini/gzamkvlevi/glossary.pdf)
3. განსაზღვრებების და მაჩვენებლების ლექსიკონი <http://www.ncdc.ge/ka-GE/Statistics/EducationalMaterials/Glossary>
4. გიორგობიანი მ., ზურაშვილი ბ., სამედიცინო ეკოლოგია, თბილისი 2010 წ.
5. ელიავა ი., ყვავაძე ე., ეკოლოგიური ლექსიკონი, ილიას სახ. უნივერსიტეტი, თბილისი 2014 წ.
6. ვაშაკიძე ვ., სამრეწველო და სოფლის მეურნეობის შხამების ტოქსიკოლოგია და ჰიგიენა, გამომც. „მეცნიერება“ თბილისი, 1989 წ.
7. ვეფხვაძე ნ., პრევენციული მედიცინა, თბილისის სახ. სამედიცინო უნივერსიტეტი, თბილისი 2009 წ.
8. კვერენჩილძე რ., შრომის ჰიგიენა, თბილისის სახ. სამედიცინო უნივერსიტეტი, თბილისი 2013 წ.
9. „საქართველოში გამოსაყენებლად ნებადართული პესტიციდების სახელმწიფო კატალოგი“: 2015 წ.
10. სააკაძე ვ. პ. „პროფესიული დაავადებები“ მეცნიერება, თბილისი 2000 წ.
11. ტერმინების განმარტება;
12. ტულჩინსკი თ., ვარავიკოვა ე., ახალი საზოგადოებრივი ჯანმრთელობა, 2012 წ
13. უნივერსალური სამედიცინო ენციკლოპედია, გამომცემლობა პალიტრა 2, 2015 წ.
14. ღვინერია ი., სააკაძე ვ., ჟურული მ., ჯავახაძე რ., წერეთელი მ., კაციტაძე გ., ონიანი თ., პესტიციდების უსაფრთხო გამოყენების პრინციპები, თბილისი 2012 წ.
15. საქართველოში - შრომის დაცვა და უსაფრთხოება სამუშაო ადგილებზე, სამუშაო შესრულებულია ფრიდრიხ ებერტის ფონდის მხარდაჭერით, თბილისი, 2013 წ
16. ჭაბაშვილი მ. უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, გამომცემლობა „განათლება“ 1989 წ
17. Автоматизированная распределительная информационно-поисковая система (АРИПС) «Опасные вещества» - база данных по опасным химическим веществам - базовый вариант (2000 г.)
18. Вашакидзе В.И., Гвинерия И.С. Методические рекомендации «Прогнозирование отдаленных эффектов воздействия химических веществ и лекарственных твенных препаратов на организм с целью скоростной оценки их степени токсичности и гигиенического нормирования в воздухе рабочей зоны», Авт.: Тбилиси, 1986
19. Измеров Н.Ф., Российская Энциклопедия по медицине труда, Российская академия медицинских наук, Москва «медицина» 2005 г.
20. Измеров, Н.Ф. Саноцкий И.В., Сидоров К.К., Параметры токсикометрии промышленных ядов при однократном воздействии, Москва «медицина» 1977 г.
21. Англо-Русский Словарь, составитель проф., Мюллер В. К., Москва, 1962 г.
22. Саноцкий И.В, Кацнельсон Б.А., Трахтенберг, И.М., Журули М.О. и др. Методические рекомендации, Установление безопасных уровней содержания веществ в биологических средах. Москва, 1989
23. Саноцкий И.В., Уланова И.П., Критерии вредности в гигиене и токсикологии при оценке опасности химических соединений, Москва, «Медицина» 1975
24. Справочник по пестицидам (гигиена применения и токсикология), Под редакцией академика АМН СССР Л.И. Медведя, 1974
25. Чечеватова О. Ю., Щелчков К.А., Подход к оценке риска при воздействии химических веществ в странах ЕС Жр. Мир стандартов № 5 (86) 2014, 18-25 ст.
26. Globally Harmonized System of Classification and Labelling of Chemicals (GHS), ST/SG/AC. 10/30/Rev.4 . UNITED NATIONS, New York and Geneva, 2011
27. Terminologia medica poliglota Dr. med. Georgia D. ARNAUDOV 1964
28. Zastenskaya I., Braubach M., Heroux M. E., Korol N., Paunovic E., Потенциал государств-членов европейского региона ВОЗ в области предотвращения негативных эффектов химических веществ на здоровье населения и меры по его укреплению, Жр. Гигиена и санитария № 5. 2013, ст. 11-15
29. Словарь токсикологических терминов <http://toxi.dyndns.org/Spravki/Glossary/AlphaRus.htm#Б>